

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ŞÜKÛFE NİHAL BAŞAR'IN HİKÂYE, ROMAN VE GAZETE YAZILARINDA
EĞİTİM MESELELERİ

Mustafa Asım EKMEKÇİOĞLU
ORCID: 0000-0002-9109-3614

Danışman
Prof. Dr. Mehmet KIRBIYIK
ORCID: 0000-0002-8426-1384

Konya -2023

ÖN SÖZ

Eğitimin insan yaşamında önemli bir yeri vardır. Edebî eserler de eğitim sürecine katkıda bulunmaktadır. Bu açıdan Şükûfe Nihal'in eserlerinin incelenmesi de hem edebiyat-eğitim ilişkisi hem de edebî eserin bireyin eğitimindeki yeribakımından önem arz etmektedir.

Şükûfe Nihal'in roman, hikâye ve gazete yazılarında yer alan eğitim meselelerini tespit etmek amacıyla hazırlanan bu çalışma giriş, alan yazın, yöntem, bulgular, sonuç ve öneriler olmak üzere beş bölüm olarak düzenlenmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın önemi, amacı, problem durumu açıklanmış ve araştırmanın sınırlılıkları ile varsayımları üzerinde durulmuştur.

Alan yazın bölümünde ise edebiyat eğitim ilişkisi, Şükûfe Nihal'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi ve veri toplama teknikleri ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde Şükûfe Nihal'in hikâye, roman ve gazete yazılarından elde edilen bulgular eğitim anlayışı, ailede eğitim, kadın eğitimi, edebiyatın eğitime katkısı, sanat ve eğitim, öğretmen, öğrenci, eğitim kurumları ve yabancı dil eğitimi olmak üzere dokuz başlık altında incelenmiştir.

Beşinci bölümde ise elde edilen bulgulardan hareketle sonuçlar açıklanmış ve çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmada benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Mehmet Kırbıyık'a ve Dr. Öğr. Üyesi Gülsün Koçer'e, desteklerini her zaman hissettiğim aileme teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa Asım EKMEKÇİOĞLU

Haziran 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	iv
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	v
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	vii
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar	6
2. ALAN YAZIN.....	8
2.1. Edebiyat ve Eğitim İlişkisi	8
2.2. Şükûfe Nihal'in Hayatı ve Edebî Kişiliği.....	12
3. YÖNTEM.....	19
3.1. Araştırmanın Modeli	19
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	19
3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri.....	21
3.4. Verilerin Toplanması.....	21
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	21
4. BULGULAR	23
4.1. Şükûfe Nihal'in Eğitim Anlayışı.....	23
4.2. Ailede Eğitim	25
4.3. Kadın Eğitimi	38
4.4. Edebiyatın Eğitime Katkısı	50
4.5. Sanat ve Eğitim	61
4.6. Öğretmen.....	67
4.7. Öğrenci	72
4.8. Eğitim Kurumları	76
4.9. Yabancı Dil Eğitimi.....	84
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	89
5.1. Tartışma.....	89

5.2. Sonuç.....	90
5.3. Öneriler.....	92
KAYNAKLAR.....	94

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Şükûfe Nihal Başar'ın Hikâye, Roman ve Gazete Yazılarında Eğitim Meseleleri başlıklı tez çalışmamın toplam 96 sayfalık kısmına ilişkin, 14/06/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %13 olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Ön söz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

14/06/2023

Mustafa Asım EKMEKÇİOĞLU

Prof. Dr. Mehmet KIRBIYIK

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

[14/06/2023]

[Mustafa Asım EKMEKÇİOĞLU]

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

C.	Cilt
çev.	Çeviren
Dr.	Doktor
haz.	Hazırlayan
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
s. / ss.	sayfa / sayfalar
S.	Sayı
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

ŞÜKÛFE NİHAL BAŞAR'IN HİKÂYE, ROMAN VE GAZETE YAZILARINDA EĞİTİM MESELELERİ

Bu araştırmada Şükûfe Nihal'in hikâye, roman ve gazete yazılarında yer alan eğitim meseleleri ele alınmıştır. Şükûfe Nihal, Türk edebiyatının önemli yazarlarından biridir. Yazarlığının yanında Darülfünun mezunu ilk kadın öğrenci ve liselerde görev alan ilk kadın öğretmen olması onun eğitim hakkındaki görüşlerini önemli kılmaktadır. Şükûfe Nihal'le ilgili alan yazında pek çok çalışma bulunmaktadır. Hazırlanan çalışmalarda yazarın eğitim konusunu işlediğinden bahsedilse de eğitimi ele alışı, eğitimle ilgili konulara eserlerinde ne ölçüde yer verdiğinden bahsedilmemiştir. Çalışmanın birinci bölümünde problem durumu, araştırmanın önemi ve amacı, varsayımlar, sınırlılıklar belirtilmiş; konuyla ilgili tanımlara kısaca yer verilmiştir. İkinci bölümde öncelikle edebiyat ve eğitim ilişkisinden bahsedilmiştir. Daha sonra Şükûfe Nihal'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Şükûfe Nihal'in hikâye, roman ve gazete yazılarından elde edilen bulgular eğitim anlayışı, ailede eğitim, kadın eğitimi, edebiyatın eğitime katkısı, sanat ve eğitim, öğretmen, öğrenci, eğitim kurumları ve yabancı dil eğitimi olmak üzere dokuz başlık altında incelenmiştir. Beşinci bölümde, elde edilen bulgularla ilgili sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Çalışmamızda yazarın eserlerinde eğitim konusuyla ilgili meseleleri, Cumhuriyet'in getirdiği modernleşme ile bağlantılı olarak ele aldığı görülmüştür. Özellikle kız çocuklarının ve kadınların eğitimine önem veren yazar, Batılı bir eğitim anlayışını benimsemekle birlikte gelenekçi bir yaklaşımın gerekliliğini de dile getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şükûfe Nihal, Hikâye, Roman, Gazete Yazısı, Eğitim.

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Turkish and Social Sciences Education
Turkish Language and Literature Education Program
Master Thesis

EDUCATIONAL ISSUES IN STORIES, NOVELS AND NEWSPAPER ARTICLES OF ŞÜKÛFE NİHAL BAŞAR

Mustafa Asım EKMEKÇİOĞLU

In this study, educational issues in Şükûfe Nihal's stories, novels and newspaper articles are discussed. Şükûfe Nihal is one of the important writers of Turkish literature. In addition to being a writer, she was the first female student to graduate from Darülfünun and the first female teacher to work in high schools, which makes her views on education important. There are many studies on Şükûfe Nihal in the literature. Although it is mentioned in these studies that the author deals with the subject of education, her approach to education and the extent to which she includes issues related to education in her works are not mentioned. In the first part of the study, the problem situation, the importance and purpose of the research, assumptions, limitations are stated; definitions related to the subject are briefly given. In the second part, the relationship between literature and education is first mentioned. Then, information about the life, literary personality and works of Şükûfe Nihal is given. In the fourth part of the study, the findings obtained from Şükûfe Nihal's stories, novels and newspaper articles are analyzed under nine headings: understanding of education, education in the family, women's education, contribution of literature to education, art and education, teachers, students, educational institutions and foreign language education. In the fifth section, conclusions and recommendations are given. In our study, it has been observed that the author deals with the issues related to education in his works in connection with the modernization brought by the Republic. The author, who especially emphasizes the education of girls and women, adopts a Western understanding of education, but also expresses the necessity of a traditionalist approach.

Key Words: Şükûfe Nihal, Story, Novel, Newspaper Article, Education.

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Çalışmada Şükûfe Nihal Başar'ın roman, hikâye ve gazete yazılarında eğitim meselesi incelenmiştir. Şükûfe Nihal, Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında eserler vermiş önemli yazarlarımızdan biridir. Türk edebiyat tarihçileri daha çok onun şair kimliğini ön plana çıkarmışlardır. Romanları yazıldığı dönem ilgi görmüş günümüzde ise unutulmuştur. Şükûfe Nihal şiir, roman ve hikâye türlerinde eserler verirken gazetelerde makaleler de kaleme almıştır. Yazar, öğretmenlik mesleğinin getirdiği sorumlulukla genç Türkiye Cumhuriyeti'nde atılan yenilikçi adımlara destek olmuş, olumsuz gördüğü bazı durumları da eleştirmiştir. Bu çalışmada, Şükûfe Nihal'in eğitimci kimliğini ön plana çıkararak döneminde eğitim meseleleri ile ilgili neler düşündüğünü ve kurgusal anlamda bunu hikâye ve romanlarında nasıl ele aldığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Şükûfe Nihal'in gazete yazıları Yaprak Zihnioğlu tarafından 2008 yılında derlenerek Kitap Yayınevi tarafından bir araya getirilmiştir. Öğretmen bir yazar olan Şükûfe Nihal'in bu yazıları edebiyat, tarih, eğitim, toplum bilim, halk bilimi, siyaset, ekonomi vb. araştırmalar için büyük bir öneme sahiptir. Şükûfe Nihal, şair kimliğinden kaynaklı akıcı bir dille kaleme aldığı bu yazılarda döneme ilişkin çok önemli değerlendirmelerde bulunmuş ve çözüm önerileri sunmuştur. Şükûfe Nihal gazete yazılarında olaylara ve sorunlara yaklaşırken önce sorunu tespit etmiş, sonra sebep-sonuç ilişkisine bağlı olarak bu sorunlara kaynaklık eden sebeplere değinmiş ve sorunun ortadan kaldırılması için çözüm önerilerinde bulunmuştur.

Şükûfe Nihal hakkında yapılmış tez çalışmaları şunlardır:

Fatih Arslan tarafından Yrd. Doç. Dr. Ramazan Korkmaz danışmanlığında, 1995 yılında Elazığ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde *Şükûfe Nihâl Başar (Hayatı-Şiirleri)* isimli yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Çalışma dört bölüm olarak düzenlenmiştir. İlk bölümde şairin hayatı, düşünceleri, edebî şahsiyeti ve eserleri anlatılmıştır. İkinci bölüm şairliğinin gelişimi ve şiirleri başlığını taşır. Üçüncü bölümde Şükûfe Nihal'in şiirlerinde işlediği temalar incelenmiştir. Dördüncü bölümde şiirleri dil ve üslup özellikleri bakımından değerlendirilmiştir.

Türkân Yeşilyurt Kayhan tarafından Yrd. Doç. Dr. Nuran Tezcan danışmanlığında, 2005 yılında Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde *Kadın*

Şairde Kadın: Şükûfe Nihal'in Şiirleri isimli yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Çalışma Şükûfe Nihal'in eserleri üzerinden kadın kimliğinin değerlendirildiği dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Yeni Kadın, ikinci bölüm Aydın Kadın, üçüncü bölüm Âşık Kadın, dördüncü bölüm Şair Kadın adını taşımaktadır.

Bihter Dereli tarafından Yrd. Doç. Dr. Zeynep Uysal danışmanlığında, 2010 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde *Mektup-Roman ve Kadın Yazarlar: Fatma Aliye, Halide Edip Adivar ve Şükûfe Nihal Başar* isimli yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde mektup-roman ve özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Fatma Aliye'nin *Levayih-i Hayat* ve kadının kadını bilinçlendirmesi, üçüncü bölümde Halide Edip Adivar'ın *Handan* ve kadının iç dünyası dördüncü bölümde Şükûfe Nihal'in *Çöl Güneşi* ve "yeni kadın"ın modern misyonu başlıklarında incelenmiştir.

Ömer Batı tarafından Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ağır danışmanlığında, 2011 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde *Şükûfe Nihal (Başar)'in Hikâye ve Romanlarının Tema ve Yapısı Üzerine Bir İncelenme* isimli yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde hikâye ve roman türleri ile ilgili bilgiler verilmiş, türlerin Türk ve dünya edebiyatındaki gelişimleri ele alınmıştır. İkinci bölümde Şükûfe Nihal'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde yazarın hikâye ve romanlarının özetleri verilmiştir. Dördüncü bölümde yazarın eserlerinin bireysel ve toplumsal açıdan tema özellikleri ele alınıp açıklanmıştır. Dördüncü bölümde hikâye ve romanlar, roman inceleme teknikleri açısından incelenmiştir.

Salih Dizdar tarafından Doç. Dr. İhsan Safi danışmanlığında, 2014 yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde *Şükûfe Nihal'in Romanları ve Romancılığı* isimli yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Şükûfe Nihal'in hayatı ve sanat anlayışı hakkında bilgiler verilmiştir. Şükûfe Nihal'in romanları ikinci bölümde yapı, üçüncü bölümde tema bakımından incelenmiştir. Dördüncü bölümde Şükûfe Nihal'in romanları ve romancılığı ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Hilal Kostakoğlu tarafından Yrd. Doç. Eylem Saltık danışmanlığında 2016 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde *Şükûfe Nihal'in Öykülerinde Yapı ve Tema* isimli yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Çalışma üç bölüm olarak

düzenlenmiştir. Birinci bölümde sanatçının yaşamı, edebî kişiliği ve eserleri anlatılmış, ikinci bölümde Şükûfe Nihal'in öykülerinde işlediği temalara değinilmiştir. Üçüncü bölümde öyküler yapı unsurları bakımından incelenmiştir. Dördüncü bölümde öyküler dil ve üslup özellikleri bakımından değerlendirilmiştir.

Görüldüğü üzere sanatçı hakkında daha önce yapılan çalışmalar onun eğitimci kimliğini incelemek yerine yazar ve şair kimliğine odaklanmıştır. Çalışmada Şükûfe Nihal'in eserleri, eğitim meselelerini ele alışları bakımından incelenecektir.

1.1. Problem Durumu

Bu araştırmanın amacı Şükûfe Nihal'in eğitim meseleleri üzerine görüşlerini ortaya koymaktır. Şükûfe Nihal eğitime hem öğretmen olarak hizmet etmiş hem de eğitim sorunlarını dile getirerek aksaklıkların giderilmesi için çaba göstermiştir. Şükûfe Nihal, Osmanlı Devleti'nin sonu ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında gazete ve dergilerde eğitim üzerine yazılar yazmış, romanlarında ise kahramanlarının ağzından eğitim üzerine düşüncelerini aktarmıştır. Meşrutiyet, Mütareke, Millî Mücadele ve Cumhuriyet dönemlerine tanıklık eden yazarın eğitim üzerine düşünceleri önem arz etmektedir. Siyasi, ekonomik ve kültürel anlamda tamamen yeniden şekillenen Türkiye'de Şükûfe Nihal ortaya koyduğu düşüncelerle eğitime önemli katkılarda bulunmuştur. Edebî eserleri de eğitim açısından önemli unsurlar barındırmaktadır.

Eğitimle ilgili çalışmalarda sebep-sonuç ilişkisine bağlı olarak tarihsel süreci incelemek günümüz eğitim sorunlarının temelinde hangi yanlış uygulamaların olduğunu saptamak bakımından önemlidir.

Eğitim meseleleri üzerine yapılan çalışmalarda meselelere genellikle roman ve hikâye gibi kurgusal metinler üzerinden bakılmıştır. Çalışmamız roman ve hikâyelerle birlikte gazete yazılarını da kapsamaktadır.

Araştırmamız boyunca cevaplanması gereken soru cümlesi şudur: Şükûfe Nihal'in roman, hikâye ve derlenen gazete yazılarında eğitim meseleleri üzerine görüşleri nedir? Yazar bu görüşlerini nasıl dile getirmiştir? Yazarın gazete yazılarında ele aldığı konularla kurgusal metinleri arasında uyum var mıdır? Şükûfe Nihal'in eserleri edebiyat eğitiminde kullanılabilir mi?

1.2. Araştırmanın Amacı

Meşrutiyet, Mütareke, Millî Mücadele ve Cumhuriyet dönemlerinde Türk edebiyatında roman, hikâye ve gazete yazıları ile önemli bir yer edinen Şükûfe Nihal'in hayatı ve eğitim üzerine görüşlerinin incelenmesi dikkate değer bir konudur. Bu dönemlerde eğitimde büyük değişim gerçekleştirilmiştir. Yeni açılan kurumlar, eğitim sisteminde yaşanan değişimler, öğretmen yetiştirme politikaları, siyasal iktidara göre değişen insan yetiştirme modelleri vb. pek çok mesele bu dönemde tartışılmıştır.

Bu dönemlerde ortaya atılan “yeni insan” oluşturma çabası Şükûfe Nihal'in yazılarında da ele alınmıştır. Çocuk ve kadın eğitimi konularına ağırlık veren yazarın bu konularda dile getirdiği düşüncelerini saptamak ve günümüz eğitim sisteminde görülen aksaklıklara çözüm üretmek amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Şükûfe Nihal, bu güne kadar şair ve romancı kimliğiyle tanınmıştır. Şükûfe Nihal'in Darülfünundan mezun olan ilk kadın öğrenci ve liselerde görev alan ilk kadın öğretmenlerden biri ve iki çocuk yetiştirmiş bir anne olması onun eğitim üzerine görüşlerinin araştırmacılar için önemini artırmaktadır.

Bir şair ve yazar eğitime, uygulayıcı olarak ve eserleri yolu ile telkinde bulunarak hizmet eder. Şair ve yazarlar öğretmenlik ve yöneticilik yaptıkları yıllarda edindikleri gözlem ve deneyimleri eserlerine yansıtarak eserlerini daha da canlı ve çekici hâle getirirler. Bu bakımdan öğretmen şair ve yazarların eserlerinin incelenmesi dönemlerindeki eğitim değerlerini öğrenme adına önem taşır. Bu tür araştırmalar aynı zamanda güncel eğitim meselelerinin çözümüne de yardımcı olur (Kavcar, 1994: 23).

Gazete yazıları, her ne kadar güncel yazılar olarak nitelenip etkisini yazıldığı dönemde gösterse de sosyal bilimlerde araştırılan konuların analiz edilmesinde önemlidir. Diğer sosyal bilimlere oranla eğitim üzerine daha az gazete yazısına rastlanır. Eğitimde sürece bağlı değişimleri analiz edebilmek için gazete yazılarına başvurulmalıdır. Şükûfe Nihal'in öğretmen bir yazar olması, onun eğitim meseleleri üzerine gazetelerde dile getirdiği düşünceleri önemli kılmaktadır.

Şükûfe Nihal'in romanları aşk romanları gibi algılansa da derinlemesine incelendiğinde gençler için iyi ile kötüyü karşılaştırabilecekleri öğütler sunmaktadır. Yazarın gazete yazılarında ve kurgusal metinlerinde modernleşme ve geleneksel unsurun bir arada

olabileceğini çok iyi sentezleyerek eğitimde bu senteze bağlı bir yol oluşturması araştırmayı önemli kılmaktadır.

Araştırmamızda Cumhuriyet Dönemi eğitim anlayışının şekillendiği yıllarda okullarda öğretmen olarak aktif görev alan yazarın eğitim görüşleri önem arz etmektedir. Bu çerçevede “Öğretmen nasıl olmalıdır, bir eğitim kurumunun özellikleri nelerdir, Cumhuriyet’le birlikte yetişecek yeni nesil nasıl bir eğitime tabi tutulmalıdır?” sorularına Şükûfe Nihal’in bakış açısından açıklık getirerek günümüz eğitim meselelerine çözüm üretmek düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Şükûfe Nihal’in uzun yıllar eğitim camiası içinde görev almış bir kişi olarak eğitim üzerine görüşlerini gazete yazılarında ifade ettiği düşünülmektedir. Ayrıca yazdığı hikâye ve romanlarda döneminin eğitim anlayışına kayıtsız kalmadığı ve eğitimle ilgili bu meseleleri eserlerine yansıttığı öngörülmektedir. Lise öğretmenliği yapan yazarımız romanlarında genç kuşak için verilmesi gereken değerleri de eserlerinde vermiş olmalıdır.

Şükûfe Nihal’in yazılarında Osmanlı Dönemi kadın eğitiminin etkilerinin olduğu öngörülmektedir. Kadınlara yönelik çalışmalarda hep ön saflarda yer alan yazarın kadın eğitimine dair görüşlerine yer vereceği varsayılmaktadır.

Yazarın Osmanlı Dönemi eğitim kurumlarında yetişmiş bir aydın olarak Cumhuriyet Dönemi eğitim anlayışının şekillenmesinde fikirleriyle katkıda bulunduğu beklenmektedir. Yanlış Batılılaşmanın önüne geçmek adına eleştirel bir tutum sergilediği, modernleşmenin doğru yönde gerçekleşmesi adına bazı tespitlerde bulunduğu varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışma Şükûfe Nihal’in eğitimle ilgili derlenmiş gazete yazıları, bir hikâye kitabı ve altı romanında eğitim meselesi üzerine dile getirdiği görüşlerini içermektedir. Yazarın şiirleri bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

Çalışmada 2008 yılında Yaprak Zihnioğlu tarafından yayına hazırlanan eserler incelenmiştir. Şükûfe Nihal *Bütün Eserleri II. Cilt*’te yer alan *Renksiz İstirap, Yakut Kayalar, Çöl Güneşi, Yalnız Dönüyorum* ile Şükûfe Nihal *Bütün Eserleri III. Cilt*’te yer alan *Çölde Sabah Oluyor, Vatanım İçin* romanları Şükûfe Nihal *Bütün Eserleri IV. Cilt*’te yer alan *Tevekkülün Cezası* adlı hikâye kitabı incelenmiştir.

Şükûfe Nihal *Bütün Eserleri V. Cilt*'te yer alan toplam 249 yazı arasından eğitimle ilgili tespit edilen 64 adet gazete yazısı incelenmiştir.

1.6. Tanımlar

Edebiyat: İnsanın kendini ifade etme ihtiyacından doğan edebiyat geniş kapsamı ve zaman içinde sürekli değişim ve gelişim hâlinde olduğu için çok farklı şekillerde tanımlanmıştır.

Türkçe Sözlük'te edebiyat “*Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın.*” (TDK, 2011: 754) şeklinde tanımlanmıştır.

Tural (2004: 11), edebiyatı “*İnsana ait duyguyu, düşünceyi, hayali; ilişkilerle ortaya çıkan durumlar karşısındaki yorumları, tutumları, bir dilin imkânlarını en güzel şekilde kullanarak gerçekten olmuş gibi anlatma sanatı*” olarak tanımlamıştır.

Karataş (2001: 120) daha geniş anlamda edebiyatı “*insanı duygu, düşünce ve hayal bakımından yükselten, ondaki estetik duyguyu heyecana/harekete getirecek değerde şiir roman, hikâye tiyatro vd. gibi nazım ve nesir hâlindeki sanat eserlerinin tümüne; bu eserleri inceleyen bilime; bu bilimi konu olarak ele alan kitaplar manzumesi*” olarak tanımlar.

Eğitim: Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitim kelimesinin yerine Arapça “terbiye” kelimesi kullanılmıştır. Şükûfe Nihal de eserlerinde terbiye kelimesini kullanmıştır. Terbiye kelimesi, eğitim anlamında kullanılmakla birlikte besleyip büyütme, görgü ve alıştırma anlamlarını da karşılamaktadır (Devellioğlu, 1995: 1083).

Türkçe Sözlük'te eğitim “*Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye.*” (TDK, 2011:761) olarak tanımlanmıştır.

Eğitimin bazı tanımlarında ise davranış unsuru ön plana çıkarılır. “*Eğitim; kişinin, zihnî, bedenî, duygusal, toplumsal yeteneklerinin davranışlarının en uygun bir şekilde ya da istenilen doğrultuda geliştirilmesi, ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür.*” (Akyüz, 2016, 2)

Oğuzkan (1974: 61), eğitim farklı alanlara göre tanımını şu şekilde yapmıştır. “*1. Yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gerekli bilgi, beceri ve*

anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği. 2. Önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranımlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesi. 3. Belli bir konuda, bir bilgi ya da bilim dalında yetiştirme ve geliştirme. 4. Her kuşağa, geçmişin bilgi ve deneylerini düzenli bir biçimde aktarma ya da kazandırma işi. 5. Eğitim ruhbilimi, eğitim felsefesi, eğitim tarihi, öğretim programları, özel ve genel öğretim yöntemleri, öğretim teknikleri, yönetim, denetim vb. eğitim ve öğretim alanlarını kapsamak üzere öğretmen, yönetici ve eğitim uzmanı yetiştirmek amacıyla ilgililer için düzenlenen bütün kurslara ve bu kurslarla ilgili bilimsel çalışmalara verilen genel ad.”

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

Bu bölümde, edebiyat-eğitim ilişkisine, Şükûfe Nihal'in hayatı, edebî kişiliği ve eserlerine yer verilmiştir.

2.1. Edebiyat ve Eğitim İlişkisi

Eğitim, bireyi tüm özellikleri ile keşfederek topluma ve çağa uygun davranır hâle getirme sürecidir. Bu bağlamda eğitimin tanımı ve işlevi toplumdan topluma, kültürden kültüre, bireyden bireye değişiklik gösterebilir. Bireyin topluma uyum sağlayabilmesi için önce onu etkilemek gerekir. Bu etkileme bireye kültürel değerleri tanıtır benimsenme, çağın gerçeklerini gösterme, yaşaması için beceri ve yeterliklerini keşfettirme, geleceğe dönük hayaller kurdurma şeklinde olabilir. Kısaca eğitim şu üç beklentiyi karşılamalıdır: Dünyü tanıtmak, bugünü kavratma, yarına hazırlama (Kavcar, 1994: 1).

Atatürk edebiyatın gayesini “Çocuklara dünyayı, insanlığı öğretmek, onlardaki inceleme ve kaynaştırma yeteneklerini geliştirmek, onların kendi başlarına çalışmalarını sağlamak, bütün bu yetenekleri kendi toplumlarını geliştirme yolunda kullanmayı öğretmek olmalıdır.” (Karaalioglu, 1975: 97) sözleriyle açıklamıştır.

İnsan sosyal bir varlıktır. Hayatını sürdürebilmek için sağlıklı bir iletişim kurmak zorundadır. Duygu ve düşüncelerini iletişim kurduğu kişilere açık ve anlaşılır bir biçimde ifade etmesi gerekir. İnsan, duygu ve düşüncelerini ifade etme yeteneğini edebiyat eğitimi ile kazanır. Bu manada edebiyatı bütün bilimlerin özü olarak değerlendirmek mümkündür. Edebiyat ve eğitim insan ve toplum arasındaki iletişim süreci düşünüldüğünde birbirini tamamlayan ve birbiriyle ilişkili iki alandır. Edebiyat kelimesinin kökü olan “edeb” terbiye, eğitim anlamlarına gelir. Edebî eserlerin yazılma amacı da bir ölçüde eğitmektir. Eğitimin de edebiyatın da konusu insandır. İnsanın yaşama mücadelesi ve çevresiyle ilişkisi, hisleri, hayalleri, doğru davranış oluşturabilme amaçları edebiyat ve eğitimin ortak konusudur (Kavcar, 1994: 2).

Moran (tarihsiz, 32) edebiyat eğitim ilişkisine -Philip Sidney'den hareketle- faydacılık temelli bir yaklaşımla bakar ve edebiyatın diğer tarih ve felsefeye göre etkisinin büyük olduğunu belirtir. “Edebiyat hem olayları somut hâle sokmakla felsefenin kuruluşunu ve soyutluğunu giderir hem de olması gerekeni telkin etmekle tarihin noksanını. Bundan başka

tarih gerçeği söylemek zorunda olduğu için insanlara fena örnek olacak olayları da nakleder. Oysa sanatçı olayları kendi yarattığı için iyiyi daima ödüllendirip kötüyü cezalandırabilir. Bundan ötürü edebiyat eğitime bakımından felsefeden de tarihten de daha etkilidir.”

Çetişli (2006: 82), edebiyat eğitimi, edebiyat eğitiminin amacı ve edebiyat eğitimcisi ile ilgili şu değerlendirmelerde bulunur. “ *Edebiyat eğitimi sanatkârın dil malzemesiyle hayat verdiği estetik değere hâiz edebî metni, varoluş amacı doğrultusunda anlama/anlamlandırma, duyma/duyurma, sezme/sezdirmeye üzerinde odaklaşan bir tür sanat eğitimidir. Temel amacı da, öğrencinin yaradılışından getirdiği güzellik duygusunu ortaya çıkarmak, geliştirip zenginleştirmek ve terbiye etmektir. Genç beyin ve ruhlara, evrensel insan ruhunun son derece karmaşık duyarlılıklarını sezdirmek, yüzyılların örsünde dövüle dövüle billurlaşmış millî zevki tattırmak, mensubu bulunduğu milletin hayatı ve kültürünü estetik bir çerçevede içinde tanıtmak, konuştuğu dilin incelikleri, güzellikleri ve zenginliklerini göstermek de edebiyat eğitiminin amaçlarındandır. Kendini bu amaçlara kilitleyen edebiyat eğitimcisi ise, ciddi bir bilgi birikimi ve metotlu metin çözümleme tecrübesinin yanında üstün pedagojik formasyonu olan bir sanat eğitimcisidir.*” diye ifade eder.

Kendilerine insanı hareket noktası olarak alan edebiyat ve eğitimin kesişim noktası olan edebiyat eğitiminin iki temel amacı vardır:

1. Bireyin okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirerek bireye, estetik bakış açısı kazandırmak,
2. Bireyin eğitimine katkı sağlayarak günlük yaşantısına ait duyuş, düşünüş ve davranış şekilleri geliştirmesine yardımcı olmaktır. (Güzel, 2006: 90)

Tural (2004: 32) edebiyat eğitimi ve öğretimiyle gerçekleştirilmesi gereken hedefleri şu şekilde sıralar.

1. “*Bir toplumun tarih içinde yarattığı kültürel birikimin beş duyuyla tanınabilen, adlandırılıp yorumlanabilen çevre için nasıl oluştuğu ve bunun dil ile nasıl ifadelendirildiği...*”
2. “*Tarih içinde akıp giden bir milletin, benlik ve kimlik göstergesi olan tepki ve tutumlarını fert, grup ve millet ölçeğinde ortaya çıkan tezahürlerinin dile bağlı metinler hâlinde nasıl ifadelendirildiği...*”
3. “*Yetişmekte olan insanlara, yetişkin sayılanlara, güzellik duygusu, ulvîlik ürpertisi kısaca yüksek heyecanlar duyma zevkinin dil aracılığıyla nasıl verilebileceği...*”

Edebiyat eğitimini kaliteli bir şekilde verilebilmek için öğretim yöntem ve tekniklerini derslerde etkili kullanmak gerekir."Öğretim yöntemi, öğrencilere bilgi ve beceri kazandırma, öğrenmelerini kolaylaştırma, gelişim durumlarını değerlendirme gibi çalışmalarda büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle eğitim sürecinde her öğretim etkinliği bir yönteme dayalı olarak yürütülmektedir. Yöntem kullanılmadan rastgele yapılan eğitim çalışmalarından sonuç alınamamaktadır" (Güneş, 2014: 25) Edebiyat eğitiminin amaçlarını gerçekleştirmek için uygun yöntem ve teknikler kullanılmalıdır. Edebiyat eğitimindeki amaçları gerçekleştirmeye yönelik *Millî Eğitim Bakanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı*'nda yer alan kazanımları da kapsayacak şekilde uygulanacak yöntem ve tekniklerde olması gereken özellikler şunlardır:

1. Öğrencilere estetik bakış açısını kazandırmalı ve bu bakış açısını geliştirmeli,
2. Öğrencilere bilgi, duygu-düşünce ve hayal bakımından kazanımlar sağlamalı,
3. Edebiyat eğitimi ile öğrencilerin yaratıcı güçlerini ve problem çözme becerilerini geliştirmeli,
4. Öğrencilerin duygu ve ruhsal zekâlarının zenginleşmesini sağlamalı,
5. Öğrencilerin kişiliklerinin gelişmesine yardımcı olmalı,
6. Öğrencilerin, içinde yaşadıkları topluma uyum göstermelerini sağlamalı,
7. Öğrencilere kültürel değerleri kazandırmalı,
8. Öğrencilerin millî bilinç düzeylerini geliştirmeli ve Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda yetişmelerini sağlamalı,
9. Edebiyat eğitimi tarih bilincini pekiştirmeli,
10. Öğrencilerin evrensel değerleri benimsemesini sağlamalı ve onlara insan sevgisi kazandırmalı,
11. Öğrencilerin edebî bilgileri kavramalarını; bu bilgileri uygulayabilmelerini ve özgün edebî ürünler ortaya koyabilmelerini sağlamalı,
12. Öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmeli ve onlara okuma alışkanlığı, okuma zevki kazandırmalı,
13. Öğrencilere metin-içi, metin-dışı ve metinler-arası çalışmalar çerçevesinde okuduklarını anlama, okuduklarından yola çıkarak karşılaştırmalar yapma, sorular sorma, sorgulama ve eleştirme becerileri kazandırmalı ve bu becerileri geliştirmeli,
14. Öğrencilere başkalarını dinleme disiplini ve alışkanlığı kazandırmalı; onların eleştirel dinleme becerilerini geliştirmeli,

15. Öğrencilere gördüklerini, izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, tasarladıklarını, incelediklerini ve bunlarla ilişkili duygularını, düşüncelerini, hayallerini; anadillerini doğru, akıcı, etkileyici bir şekilde kullanarak anlatma becerisi kazandırmalı ve bu becerilerini geliştirmek; öğrencilere kendilerini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilme hususunda özgüven kazandırmalı
16. Öğrencilere, Türkçeyi sevdirmek, Türkçenin kurallarını öğretmek; onların Türkçeyi bilinçli ve etkileyici bir şekilde kullanmalarını sağlamalı,
17. Öğrencilerin kelime hazinesini daha da zenginleştirmeli ve onların öğrendikleri kelimeleri etkin bir şekilde kullanımlarını sağlamalı,
18. Sınıf içi etkinliklere hazırlık için araştırmaya yönlendirmek ve bu bağlamda onları kütüphanelerde araştırmalar yapmaya teşvik etmeli,
19. Öğrencilere süreli yayınları takip etme alışkanlığı kazandırmalı (Güzel, 2006: 92-106).

Edebiyat toplumu etkilerken aynı zamanda toplumdan etkilenir. Bu etkilenmeler nedeniyle toplum sürekli değişim hâindedir. Bu noktada edebî eserler de toplumun değişmesine ve şekillenmesine katkıda bulunur. Toplumları eğitmede edebî eserler çok büyük bir öneme sahiptir. Bir edebî eser başarılı şekilde fonksiyonunu yerine getirmişse, onda “hoşa gitme” ve “fayda” gibi iki önemli unsur yalnız bir arada değil, üstelik kaynaşmış bir durumda da bulunmaktadır. Edebiyatın verdiği zevk, diğer bütün zevklerden tamamen farklıdır. Edebiyatın faydasında, yani ciddiyeti ve öğreticiliğinde bir zevk unsuru vardır; ondaki ciddiyet yapılması gereken bir görevin veya öğrenilmesi gereken bir dersin ciddiyetine benzemez; bu estetik ve insan zihni ile ilgili bir ciddiyettir (Wellek ve Warren, 1983: 34).

“Edebî eser toplumun aynasıdır”, “edebî eser döneminin sözcüsüdür”, “edebiyat eseri çağının tanığıdır”, “toplum yazarı konuşturur”, “edebiyat hayatı temsil eder” gibi söylemler 1900’lü yılların başından itibaren edebiyatla sosyoloji arasında bağ kurmaya çalışan eleştirmenler tarafından kullanılmaya başlamıştır. Hiçbir yazar içinde yaşadığı toplumdan bağımsız olarak düşünülemez. Toplum geçmişi, heyecanları, problemleri ile yazara ilham kaynağı olur. Edebiyatla toplumun karşılıklı etkileşimi, eserin konuca ve biçimce toplumun belli eğilimleri tarafından belirlenmesi ile ve edebiyat eserlerinin özündeki etki etme özelliğiyle okurlara, giderek topluma yön vermesi ile gerçekleşir.” (Aytaç, 1999: 129)

Edebi eserden soyutlanmış bir edebiyat öğretimi; edebiyat tarihi, teorisi, yazarların biyografilerinin ve eserlerinin ezberlenmesi gibi faaliyete dönüşür. Türk edebiyatı tarihinde büyük değişimler hep edebî eserlerle desteklenmiştir. Toplumunu oluşturan bireylerin eğitiminde edebiyat ve edebî eserler asli unsurdur.

2.2. Şükûfe Nihal'in Hayatı ve Edebî Kişiliği

Şükûfe Nihal anne ve baba tarafından Osmanlı Devleti'nde saraya yakın, üst düzey rütbelerde görev yapmış, seçkin bir aileye mensuptur.

Babası Miralay Ahmet Bey'dir. Ahmet Bey, Kastamonulu Katipzadeler sülalesinden Osmanlı padişahı V. Murad'ın sertabibi Emin Paşa'nın oğludur. Şükûfe Nihal babasından *"Kültürlü, edebiyatsever bir zat olduğundan çocukluğumda inkişafıma pek çok müessir olmuştur."* (İnal, 1970: 1812) diye bahseder.

Annesi Nazire Hanım'dır. Nazire Hanım da asker kökenli bir aileden Şevket Bey'in kızıdır. Annesinin soyu, Fatih'in başressamı Nakkaş Mehmet Efendi'ye kadar gitmektedir.

Şükûfe Nihal, Rumi 1309 (miladi 1893/1894) yılında Hanya'da doğmuştur (Dizdar, 2014: 35). Bir asker kızı olan Şükûfe Nihal'in çocukluğu değişik vilayetlerde geçer. 10 Haziran 1935'te *Cumhuriyet* gazetesinde kaleme aldığı *Etekleri düşük İstanbul* adlı yazısında *"Ben, çocukluğumu, sürgün bir babanın oğlu olduğu için İstanbul'a ayak basması yasak edilmiş bir asker olan babamla dışarılarda geçirdim. Gece gündüz çevremde ailemin İstanbul hasretini dinleye dinleye İstanbul sevgisi içinde hemen doğduğum günden başladı..."* (Şükûfe Nihal, 2008d:121) diye bahseder. Babasının görevi nedeniyle Manastır, Şam, Beyrut, Selanik gibi bölgelerde bulunur. Bu yüzden Şükûfe Nihal çocukluğunda evde eğitim alır. Okula devam edemez, evde öğretmenlerden özel dersler alır. Servetifünun edebiyatının önemli şairlerinden Cenab Şehabeddin'den Arapça ve Farsça, Osman Fahri'den de Türkçe ve edebiyat dersleri almıştır.

Yazar, 1954 yılında Neriman Malkoç Öztürkmen'le yaptığı mülâkatta babası ve eğitimi hakkında şu bilgileri verir: *"Çocukluğum 8 yaşına kadar Manastır'da geçti. (...) Rüştüeyi Şam'da okudum. Biraz Beyrut'ta, biraz Selanik'te oturduk. Selanik'te bir hususî mektebe gittim. Fransızca öğrendim. Evde Arapça ve Farsça hocalarından ders aldım. Bir başka hocadan müsbet ilimleri okudum. Babam entelektüel bir adamdı. Ondan da çok şeyler öğrendim. (...) İnas Darülfünununda imtihana girdim. Kazandım. Cenab Şahabettin'in küçük*

kardeşi Osman Fahri'den aruz veznini öğrendim." (Öztürkmen'den aktaran Argunşah, 2002:23)

Eğitim anlamında en büyük birikimini kültürlü bir aileden gelmesine borçludur. Babasının evde düzenlediği siyasi ve edebî toplantılara o da katılır ve dönemin önemli insanlarını dinleyerek kendini geliştirme fırsatı bulur. İstanbul'a geldiklerinde eğitim açığını kapatmak amacıyla babası tarafından bazı Türk ve Fransız mekteplerine gönderilir.

Şükûfe Nihal düzenli bir okul eğitimi almayı, üniversiteye devamı o kadar çok arzulamaktadır ki bu yolda belki ailesine bir uyarı olması, belki de çaresizliği kabullenemeyişin bir ifadesi olarak intiharı bile dener. Neriman Malkoç Öztürkmen'e verdiği mülakatta bunu şu sözlerle aktarır: *"En büyük idealim sanat havası içinde yaşamak, kültürümü genişletmek ve bir sanatkâr olmaktır. Ne yapayım ki beni çok erken evlendirdiler. Buna mâni olmak için intihara bile teşebbüs ettim."* (Öztürkmen'den aktaran Argunşah, 2002: 23)

1916 yılında kız öğrencilere eğitim vermek amacıyla açılan İnas Darülfünununa kaydolar. 1919 yılında Zeynep Hanım Konağı'ndaki Darülfünuna taşınan İnas Darülfünununun son sınıf öğrencilerine okudukları derslerden sınava girerek İnas Darülfünunu mezunu olma veya erkek öğrencilerin bulunduğu şartlarda Darülfünun mezunu olma seçeneklerinden birini tercih etme hakkı tanınır. Şükûfe Nihal 1918 senesinde Darülfünun Coğrafya Bölümü'ne geçer (Baskın, 2007: 155).1919'da da buradan mezun olan ilk kadın olarak diplomasını alır (Argunşah, 2002: 26).

Şükûfe Nihal Darülfünunda öğrenci haklarının savunulması ve eğitim meselelerine çözüm üretilmesi konusunda da aktif görevler almıştır. İnas Darülfünununun bir kaç defa yer değiştirmesi, sabah İstanbul Darülfünununda ders veren öğretim üyelerinin öğleden sonra kızlara ders anlatmaları öğretimde kalitenin düştüğü kanaatinin oluşturmuştur. Kız öğrenciler kendilerine verilen eğitimin erkek öğrencilerden daha az olduğunu düşünmeye başlamıştır. Şükûfe Nihal başkanlığında bir öğrenci grubu Maarif Nazırı Ali Kemal'le görüşerek Darülfünunda karma eğitime geçilmesi ve erkek öğrencilere uygulanan programın kadınlara da uygulanması için girişimlerde bulunmuştur (Arslan ve Akpınar, 2005: 232).

Öğrencilik yıllarında İstanbul'un işgalini protesto eden mitinglere katılır. Darülfünun'u İngiliz askerlerinin işgal etmesi üzerine arkadaşları ile Müdafaa-i Hukuk

Cemiyetini kurarak miting ve protestolar düzenler. Sultanahmet Meydanı'nda yapılan ikinci mitingde millî mücadeleyi savunan coşkulu bir konuşma yapar.

Darülfünundan mezun olduktan sonra İstanbul'un değişik okullarında coğrafya, tarih ve edebiyat öğretmenleri olarak görev yapar. Şükûfe Nihal liselerde görev yapan ilk kadın öğretmendir. “*Yazar sırasıyla; Darü'l-Malumat-ı Aliye Coğrafya Muallimliği, İstanbul Kız Sultanisi Terbiye-i Etfal Muallimliği, Nişantaşı Orta Mektep Coğrafya Muallimliği, İstanbul Kız Lisesi Coğrafya Öğretmenliği, Nişantaşı Kız Orta Mektebi Türkçe Öğretmenliği, Kandilli Kız Lisesi Türkçe Öğretmenliği, Kadıköy Kız Ortaokulu Türkçe Öğretmenliği, İstanbul Kız Lisesi Edebiyat Öğretmenliği, İstanbul İnönü Kız Lisesi Edebiyat Öğretmenliği, Beyoğlu Kız Lisesi Edebiyat Öğretmenliği, İstanbul Atatürk Kız Lisesi Edebiyat Öğretmenliği, Ankara Atatürk Kız Lisesi Edebiyat Öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur.*” (Dizdar, 2014: 37) Yazar, öğretmenlik hayatı boyunca edebiyata ve sanata ilgi duyan öğrencileri ile yakından ilgilenmiş, onları teşvik etmiştir.

Şükûfe Nihal iki evlilik yapmıştır. Ailesinin zoruyla 16 yaşında Hukuk Fakültesi mezunu, dilci ve eğitimci Mithat Sadullah Sander'le evlenmiş, anlaşamayıp ayrılmış, oğlu Necdet'i babasına bırakarak Darülfünuna yazılmıştır. İkinci evliliğini Darülfünundan mezun Ahmet Hamdi Başar'la yapmıştır. Başar bir süre öğretmenlik yapmış Atatürk'ün ideallerini gerçekleştirmek amacı ile ticarete atılmış, Limancı Hamdi adıyla anılmıştır. Bu evlilikten de Günay adında bir kızı olmuştur (Kerman, 2021: 7).

Şükûfe Nihal, 1949 yılında Halide Nusret Zorlutuna'ya yazdığı bir mektupta çalışma hayatından memnun olmadığını, kıymetinin anlaşılmadığını, emeklilik kanununun çıkmasını beklediğini ve hemen emeklilik dilekçesini vereceğini ifade eder. Moralinin bozuk olduğu hissedilen mektupta şu ifadeler yer verir:

“Senin ve benim hâlimiz nasıl olacak bilmem. Bu Maarif, çok utanmaz şey! Bizi bulmuş da bunuyor. Bir aklıma eserse, her şeyi göze alıp içyüzlerini ortaya atacağım. Ama, biraz daha sabredebeyim, diyorum. Sanki birkaç tane bizim gibi elemanları varmış gibi ellerinde, bize karşı müstağni davranıyorlar. Bütün bunlarla ben zaten kâfi derecede mektepten soğudum. Daha üç-beş ay evveline kadar hep o on altı yaşındaki heyecanıyla sınıfa giriyordum, sınıftan kıpkırmızı olmuş, estetik heyecanlar içinde çıkıyordum. Ben talebeye, talebe bana müştaktı. Hâlâ da arkamdan ağlıyorlar ve gelenle bir mukayese yapınca daha çok sızlantıyorlar. Bunları bilen kim? Oraya gelebilsem de bir dertleşsek!.. Ama artık hiç

bir şey yapamayacak haldeyim, öyle yorgunum, öyle bezginim ki!.. Başım sert kayalara çarpa çarpa artık sağlam yeri kalmadı. Hiç bir ciddi şeyle uğraşmak istemiyorum. Ancak gelişi güzel, hayâl mahsulü bir şeyler yazmak ara sıra zevk oluyor, o kadar. Bizim o kadar genç, heyecanlı, iradeli zamanlarımızın kıymetini takdir etmeyen; bizi boş yere harcayan bu memlekette artık bir şey yapmak istemiyorum. Bütün mânâsiyle boş yere harcadık farkında olmadılar. Ortada şarlatanlar kendini gösterdi. Biz sinip kaldık, bizi görmelerini bekledik. Bir de şimdi, sanki bir «tevcih»miş gibi bir hocalığı bile çok görerek zorluklar çıkarıyorlar. Ben Nisan'ın beşine kadar raporluyum, ondan sonra da iyi olabileceğimi sanmıyorum. En küçük bir ciddi düşünce, kafamda zonklamalar yaratıyor. Heyecan, koşma, vakit harcama gibi şeyler istemiyorum. Bakalım ne olacak?» (Zorlutuna, 1978: 139-140)

Şükûfe Nihal, yukarıda bahsettiği sebeplerin de etkisi ile yaş haddinin dolmasına 8 yıl varken 1954 yılında sağlık sorunlarını gerekçe göstererek emekliye ayrılmıştır. Emekliliğinde edebiyat toplantıları ve gazetede yazdığı yazılarla avunur. Evinde düzenlenen bu toplantılara dönemin pek çok önemli ismi katılır. Abdülhak Şinasi Hisar, Refik Halit Karay, Asaf Halet Çelebi, Fahri Celal, Haldun Taner, Nazım Hikmet, Adile Ayda, Behçet Kemal, Mithat Cemal Kuntay, Müfide Ferit Tek gibi edebiyatçı ve aydınlar bu toplantıların müdavimlerindenidir (Arslan, 1995: 5).

Şükûfe Nihal, toplumda Türk kadınının hak ettiği yere gelebilmesi için çalışmalar yapar. Bilgili, görgülü, iyi bir eğitim almış, çalışma hayatında söz sahibi ve iyi bir anne olarak görmek istediği Türk kadınına eğitmek ve ona bazı sosyal ve siyasi haklar kazandırmak amacıyla dernek faaliyetlerinde de bulunur. Bu amacı gerçekleştirmek amacıyla arkadaşları ile birlikte Türk Kadınlar Birliği derneğini kurar. Derneğin en aktif üyelerindedir. Başkanlığını Nezihe Muhiddin'in yaptığı Kadınlar Halk Fırkası'nda da genel sekreterlik görevinde bulunur (Zihnioğlu, 2003: 131-151).

Şükûfe Nihal, bulunduğu ortamlarda her zaman ilgiyi üzerinde toplayan bir cazibeye sahiptir. Giyimiyle, tavrıyla, davranışlarıyla gözler hep onun üzerindedir. İsmet Kür *Yarısı Roman* adlı eserinde Şükûfe Nihal'le ilgili şu ifadelerle yer verir: "*Şükûfe Nihal hemen her görenin âşık ya da hayran olduğu kadınlardandı. Güzel denemezdi pek. Gözleri çukurdu ve ufaktı... Boyu hiç uzun değildi. Beden çizgileri dikkati çekmekten uzaktı. Ne ki, zarifti, her zaman bakımlı ve çok şıktı. Dünyaya metelik vermeyen, kendine çok güvenen bir havası vardı. Onu bu kadar çekici yapan da, bu "dünyaya metelik vermeyen" hâliydi. Ve de, o sıralar, "hayran olunacak kadın" sayısı da çok değil miydi? Ya da nitelikleri mi farklıydı? Sanırım,*

biraz öyle. Çocukluğumda, şıklık sembolüydü benim için. Onun üstünde görüp hayran olduğum kimi renkleri, kimi desenleri hâlâ sevdiğimi biliyorum. Çok kaprisli bir kadındı. Biraz cıvıltıya benzeyen, kendine özgü ve de hoş konuşma biçimi vardı.” (Kür, 2006: 28)

Evinde edebî, sosyal ve siyasi konularda toplantılar düzenleyen Şükûfe Nihal devrinin popüler bir ismidir. Bir eseri yayımlandığında ona övgüler düzmek için dönemin kalemleri sıraya girer. Bununla beraber anlaşılmaz bazı tavırları da vardır. Bu konuda kendisiyle uzun yıllar arkadaşlık yapmış yaşadıklarına şahit olmuş Zorlutuna, onunla ilgili şu ifadeleri kullanır. *“Şükûfe Nihal dönemin bu dünyanın insanı değildi, onun için devamlı olarak muhitini yadırgıyordu. Küçümsediği ya da küçümser gibi görüldüğü insanlar Ayşe, Fatma, Ahmet, Mehmet değildi; tümüyle bu çamurdan dünyaya mensup olan insanlardı. Bununla beraber etrafında bir hayranlar halkası vardı. Onun güzelliğine onun zerafetine, onun şairliğine meftun olan bir hayranlar halkası uzun seneler etrafında mevcut olmuştur.”* (Zorlutuna, 1978: 278)

Şükûfe Nihal belli bir süre sonrada unutulur. Roman kahramanları gibi son yıllarında yalnızlığa terk edilir. 1962 yılında Kadıköy Selamiçeşme’de bir caddeyi karşıdan karşıya geçerken trafik kazası geçirir. Bu kaza onun hayatının 66. yaşını yaşadığı son safhasında bir dönüm noktası olur. Çünkü kaza birçok ameliyatlara sebep olduğu gibi, sonunda sol bacağı da kısa kalır. Koltuk değneklerini kullanmak onu öylesine üzer ki, artık yavaş yavaş yatağa da mahkûm olur (Argunşah, 2002: 69-70).Yaşlılık ve kaza sonrası geçirdiği ameliyatlar onu kendi kendine bakamayacak duruma düşürür.

Yakınları tarafından huzurevine yatırılır.1967 yılında Halide Nusret Zorlutuna’ya yazdığı bir mektupta yaşlandığından, madden ve manen çöküntü içerisinde olduğundan bahseder. Mektup dahi yazamayacak şekilde perişan olan yazar durumunu arkadaşına şöyle açıklar : *“Sabahtan akşama kadar arka üstü, ıstıraplarımın durmasını bekliyorum. Arka üstü yatarak. Durduğu zaman da acıklı bir sükûna bürünüyorum. Kimildamaya takatim yok...”* (Kür, 1995: 283)

Şükûfe Nihal, 23 Eylül 1973’te huzurevinde 77 yaşında hayata veda eder. Rumelihisarı Mezarlığına defnedilir.

11 Haziran 1936’da *Tan* gazetesinde kaleme aldığı *“Hüvelbaki”ler* adlı yazısında kendi kaderini de görmüştür. *“Sanatkârın bizde ne zavallı bir bahtı vardır. Çok defa, dirisinin farkında olmadığımız gibi, öldükten sonra da, ara sıra gençliğin yaptığı ziyaretler müstesna,*

unutur gideriz. Türk edebiyatının ciltlerini dolduran kıymetlerin her biri bir yanda, bakımsız, çökük topraklar altında... Bazılarının nerede olduğunu bile ne bilir, ne de düşünür ve ararız. Bildiklerimiz, bulduklarımız da ihmaller yüzünden kaybolur.”(Şükûfe Nihal, 2008d:185) diye seslenen yazarın mezar taşı bile yoktur (Argunşah, 2002: 75).

Şükûfe Nihal’in ilk şiirlerinde Servetifünun edebiyatının etkileri görülür. Aruz ölçüsü ile kaleme alınan bu şiirlerini *Yıldızlar ve Gölgeleler* (1919) adlı eserinde toplar. Bu kitabında yer alan şiirlerde Tevfik Fikret etkisi vardır. 31 Kânunuevvel 1938 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *Bana göre Mehmet Akif* adlı Akif’in ölümünden dolayı üzüntüsünü dile getirdiği yazısında Akif’le sanatının hiçbir zaman uyuşmadığını dile getirmiş ve sanatına etki eden ismi şu şekilde açıklamıştır: “*Benim vicdanımı yaratan, Tevfik Fikret’tir. İsteddiği kadar Safahat şairi, ona, ‘Protestanlara zangoçluk eden!..’ diye küfredsin! Fikret, bana, ‘Hak bellediğin bir yola yalnız gideceksin! demişti, ben de bütün ömrümde böyle olmaya çalıştım, başka türlü yapmaya hayatın değeri var mı?’*”(Şükûfe Nihal, 2008d: 144)

Fuad Köprülü *Yıldızlar ve Gölgeleler* kitabını değerlendirdiği yazıda, eserin Tevfik Fikret’in *Haluk’un Defteri*’nin tesirinde yazıldığını fakat dilinin bu eserdeki dilden daha eski ve pürüzlü olduğunu söyler. Dönemine göre eskide kalmakla eleştirdiği Şükûfe Nihal’e hece ölçüsü ve sade bir dille yazmasını tavsiye eder (Köprülü, 2007: 139-141).

Banarlı (1998: 1223) onun şiirinde duygulu bir Türk kadınının gençlik heyecanı şiirlerinden tefekkür heyecanı şiirlerine doğru bir yükseliş ve bir tenevvü kaydettiğini, manzumelerinde büyük bir derinlik ve ulvilik bulunmamakla beraber, rahat bir şiiriyet olduğunu ifade eder.

Şükûfe Nihal, Servetifünun gazetesinden Sehap Nafiz’in düzenlediği bir ankette kendisine yöneltilen “Sanat hayatınızda ne yapmak istiyordunuz ve istiyorsunuz?” sorusuna verdiği cevapta “*İnsanların manzum ve mukaffa konuşmasını rüzgârların aruz vezni ile esmesini istiyordum. İnsanlarla uyuşamadım, rüzgârlarla anlaşılamadım. Şimdi fabrikalardaki amelenin kulaklarına transformatörler koyarak makine gürültüsünü musiki ve şiir ahengine tahvil etmeyi düşünüyorum.*”ifadesini kullanmıştır. (*Resimli Uyanış Servetifünun*, 14 Temmuz 1932)

“Aydın kadın” olarak Şükûfe Nihal şiirlerinde “kadın sorunu” karşısında duyarsız kalmamıştır. Ancak dönemin yaygın aydın tavrının dışına çıkmamış, ataerkil değer yargılarının cinsellik kalıplarını bir anlamda yeniden üretmiştir. Bir yandan çalışma ve

öğretim hakkını savunarak kadının kamusal alana çıkmasını istemiş, diğer yandan asıl görevinin “annelik”, “eşlik” ve “ev kadınlığı” olduğunu öne çıkararak, kadını her iki rolden sorumlu görmüştür. Bu çıkmazda feminist bir bakış açısına sahip olmayan bu “Cumhuriyet kızı”nın aslında “geleneksel ben”iyle “modern ben”i çatışmıştır. Henüz böyle bir bilinçlenmenin oluşmadığı bu dönemde onun şiirlerinde “geleneksel” ve “modern” bu iki kimlik arasında sıkışmış olarak, başlangıçta umutlu ama zamanla ulaşılmayan sevgiliye hasret ve bunun verdiği ıstırap, pişmanlık ve yakınma ile bunalan “kadın sesi”ni duymak mümkündür (Kayhan, 2005: 86).

Roman ve hikâyelerinde öğretmenlik izlenimlerinin yanı sıra yaşadığı hayatın izlerine rastlamak mümkündür. Bu anlamda Şükûfe Nihal’in eserleri biyografiktir denilebilir. Romanlarında eğitilmiş kadını ve kadınların evlilikte söz sahibi olması gerektiğini savunan yazar Anadolu gerçeğini dile getirmiştir (Enginün, 2010: 306).

Şükûfe Nihal Darülfünun coğrafya şubesinden mezun olmuştur. Onun coğrafyacı kimliği seyahat yazarlığında kendini gösterir. Seyahat etmenin yeni fikirler kazanmada sanatçılar ve öğretmenler için önemli olduğunu vurgulayan yazar kendisi de her fırsatta yurt gezilerine çıkar. Halkevinin Köycülük Şubesinin düzenlediği Anadolu gezilerine katılır. Bu gezilerdeki izlenimlerini çeşitli gazetelerde yayımlar (Çalışkan ve Özey, 2016: 63).

Şükûfe Nihal yazılarını *Cumhuriyet*, *Tan*, *Türk Kadını*, *Mahasın*, *Kadınlık*, *Talebe Defteri*, *Süs*, *Kadın Yolu*, *Kadın Gazetesi*, *Yeni Türk Mecmuası*, *Yeni İstanbul*, *Resimli Ay*, *Son Posta*, *Yeni Nesil* gibi gazete ve dergilerde yayımlamıştır.

Şükûfe Nihal, aruz ölçüsü ile yazdığı şiirlerini *Yıldızlar ve Gölgeler* (1919) isimli eserinde toplamıştır. Hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerini *Hazan Rüzgârları* (1928), *Gayya* (1930), *Su* (1933), *Şile Yolları* (1935), *Sabah Kuşları* (1943), *Yerden Göğe* (1960) adlı eserlerinde bir araya getirmiştir. Ölümünden sonra seçme şiirleri *Şükûfe Nihal / Şiirler* (1975) adı altında yayımlanmıştır. *Tevekkülün Cezası* (1928) yazarın tek hikâye kitabıdır. Romanları *Renksiz İstırap* (1926), *Yakut Kayalar* (1931), *Çöl Güneşi* (1933), *Yalnız Dönüyorum* (1938), *Çölde Sabah Oluyor* (1951), *Vatanım İçin* (1955) adlarını taşır.

Şükûfe Nihal, Anadolu’yu ve Anadolu insanının hassasiyetlerini *Domaniç Dağlarının Yolcusu* (1946), Finlandiya’ya yaptığı bir gezideki izlenimlerini *Finlandiya* (1935) adlı gezi yazısı türündeki eserlerinde dile getirmiştir. *Domaniç Dağlarının Yolcusu*, Şakir Sırmalı tarafından senaryolaştırılarak *Unutulan Sır* adıyla film yapılmıştır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme ile verilerin nasıl toplanıp incelendiği açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma yazılı metinler üzerinden eğitim meselelerini tespit etmeye yönelik olduğu için araştırmada nitel araştırma yöntemi uygulanacaktır.

Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Şükûfe Nihal’in düz yazı türündeki eserleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme ise Şükûfe Nihal’in *Tevekkülün Cezası* adlı hikâye kitabı *Renksiz İstirap*, *Yakut Kayalar*, *Çöl Güneşi*, *Yalnız Dönüyorum*, *Çölde Sabah Oluyor*, *Vatanım İçin* adlı romanlardan oluşmaktadır.

Gazete yazıları ise yazarın 2008 yılında Yaprak Zihnioğlu tarafından derlenen ve yayıma hazırlanan *Bütün Eserleri V. Cilt Yazılar (1909-1966)* adı ile Kitap Yayınevi tarafından basılan eserdeki toplam 249 yazı içerisinde eğitimle ilgili tespit edilen 64 yazıdan oluşmaktadır. Yazarın eğitim meselelerine değindiği yazıları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Başlık	Künyesi
<i>İnas mektepleri hakkında</i>	<i>Mahasin</i> , S. 10 (Eylül 1325 [1909]), 732-733.
<i>Bugünün genç kadınına</i>	<i>Kadınlık</i> , S. 1 (8 Mart 1330 [1914]), 4-5.
<i>Evli barklı hanımlar</i>	<i>Türk Kadını</i> , S. 6 (1 Ağustos 1334 [1918]), 83-85.
<i>Mekteplerde kıyafet</i>	<i>Türk Kadını</i> , S. 7 (15 Ağustos 1334 [1918]), 98-99.
<i>Hatıra defterleri</i>	<i>Türk Kadını</i> , S. 10 (26 Eylül 1334 [1918]), 149-150.
<i>Mahallelere doğru!</i>	<i>Türk Kadını</i> , S. 12 (7 Teşrinisani 1334 [1918]), 178-180.
<i>Fırkamızın mefkuresi</i>	<i>Süs</i> , S. 3 (30 Haziran 1339 [1923]), 3-4.
<i>Celaliye’de iki gün</i>	<i>Yeni Türk Mecmuası 1</i> , S. 3 (Kânunuevvel 1932), 200-206.
<i>Kara günler ışıklı yıllar ve ant</i>	<i>Yeni Türk Mecmuası 1</i> , S. 11 (Teşrinuevvel 1933), 956-959.
<i>Erkmen kadınları</i>	<i>Yeni Türk Mecmuası</i> , S. 29 (Kânunsam 1935), 1831-32.

<i>Eski Türkler kadınsız hiçbir iş görmezlerdi</i>	<i>Cumhuriyet</i> , S. 3849 (1 Şubat 1935), 6.
<i>Geride kalanlar</i>	<i>Cumhuriyet</i> , S. 3942 (8 Mayıs 1935), 7.
<i>Tek terbiye</i>	<i>Cumhuriyet</i> , S. 3950 (16 Mayıs 1935), 7.
<i>Finler üzerine</i>	<i>Cumhuriyet</i> , S. 3961 (27 Mayıs 1935), 5.
<i>Neye duruyoruz?</i>	<i>Cumhuriyet</i> , S. 3966 (1 Haziran 1935), 3.
<i>Etekleri düşük İstanbul</i>	<i>Cumhuriyet</i> , S. 3975 (10 Haziran 1935), 5.
<i>Rahatı çok görülen öğretmen</i>	<i>Cumhuriyet</i> , S. 3984 (19 Haziran 1935), 5.
<i>Varak-ı mihr ü vefâ 'yı okuyup dinleyen bulunsa!..</i>	<i>Cumhuriyet</i> , S. 3995 (30 Haziran 1935), 7.
<i>Ekonomi haftalarından sonra</i>	<i>Yeni Türk</i> , S. 39 (Mart 1936), 130-133.
<i>Bana göre Mehmet Akif</i>	<i>Tan</i> , S. 1228 (31 Kânunuevvel 1938), 5.
<i>Yardımların yarası</i>	<i>Tan</i> , S. 1271 (15 Şubat 1939), 5.
<i>Kitap ve halk</i>	<i>Tan</i> , S. 1283 (27 Şubat 1939),
<i>Mukaddes ateşin tulsımı</i>	<i>Tan</i> , S. 1345 (30 Nisan 1939), 5.
<i>1880' liler grubu</i>	<i>Tan</i> , S. 1368 (23 Mayıs 1939), 5.
<i>Ahmet Ağaoğlu</i>	<i>Türklük</i> , S. 3 (1 Haziran 1939), 189-193.
<i>"Hüvelbaki"ler</i>	<i>Tan</i> , S. 1386 (11 Haziran 1939), 5.
<i>Şile' de yeni bir gün</i>	<i>Tan</i> , S. 1427 (22 Temmuz 1939), 5, 10.
<i>Genç kızlara dikkat!</i>	<i>Tan</i> , S. 1434 (29 Temmuz 1939), 5.
<i>Kendi kendimizi de mi tercüme edemiyoruz?</i>	<i>Tan</i> , S. 1437 (1 Ağustos 1939), 5.
<i>Kitap meselesi: En büyük derdimiz</i>	<i>Tan</i> , S. 1690 (15 Nisan 1940), 5.
<i>Her anne bir küçük doktor olmalıdır!</i>	<i>Tan</i> , S. 2080 (3 Haziran 1941), 3.
<i>Türk kadınının mazisine bakış 1</i>	<i>Tan</i> , S. 2087 (10 Haziran 1941), 2.
<i>Türk kadınının mazisine bakış 2</i>	<i>Tan</i> , S. 2088 (11 Haziran 1941), 2.
<i>Şişli Çocuk Hastahane' sinde geçen bir saat... 1</i>	<i>Tan</i> , S. 2091 (14 Haziran 1941), 2
<i>Şişli Çocuk Hastahanesi' nde geçen bir saat... 2</i>	<i>Tan</i> , S. 2094 (17 Haziran 1941), 2.
<i>Yabancı memleketlerde içtimai yardım için nasıl çalışılıyor?</i>	<i>Tan</i> , S. 2100 (23 Haziran 1941), 3.
<i>Cinayetlere dair</i>	<i>Tan</i> , S. 2126 (19 Temmuz 1941), 3.
<i>Zavallı bizimki</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 9 (26 Nisan 1947), 3.
<i>Zayıf tarafımız</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 12 (17 Mayıs 1947), 3.
<i>İstanbul Kız Öğretmen Okulu' nun 77. yıldönümünü kutlarken</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 19 (5 Temmuz 1947), 1.
<i>İzmir' de sanat hayatı</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 29 (15 Eylül 1947), 1, 6.
<i>Kendimizi yabancılara tanıtalım</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 33 (13 Ekim 1947), 1-2.
<i>İdeal kılığı</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 39 (24 Kasım 1947), 1-2.
<i>Gezinin önemi</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 45 (5 Ocak 1948), 3.
<i>Nasıl derler Türkçede</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 54 (8 Mart 1948), 3.
<i>Sokak çocuklarımızı kurtarmalıyız!.. 1</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 60 (19 Nisan 1948), 1, 6.
<i>Sokak çocuklarımızı kurtarmalıyız!.. 2</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 61 (26 Nisan 1948), 1, 3.
<i>Fırsat düşkünleri</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 63 (10 Mayıs 1948), 3.
<i>Gençlik</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 64 (17 Mayıs 1948), 1.
<i>Ressam Melek Celal</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 66 (31 Mayıs 1948), 1-2.
<i>Oya</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 73 (19 Temmuz 1948), 3.
<i>Bazı kimselerin derdi</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 86 (18 Ekim 1948), 3.
<i>Bir Köşeden (başlıksız)</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 88 (1 Kasım 1948), 3.
<i>Benim küçük dostlarım</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 95 (20 Aralık 1948), 1,3.
<i>Terbiyede milli ruh</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 98 (10 Ocak 1949), 1, 7.
<i>Yüksek tahsil ne için yapılır</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 108 (21 Mart 1949), 1, 3.
<i>Bayan Müfide Barım</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 126 (25 Temmuz 1949), 1, 3.
<i>Milli kültür meselesi</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 130 (22 Ağustos 1949), 1, 3.
<i>Beğenmediğimiz edebiyat</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 141 (7 Kasım 1949), 1, 3.
<i>Elazığ Kız Sanat Enstitüsü 1</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 154 (6 Şubat 1950), 1, 4.
<i>Elazığ Kız Sanat Enstitüsü 2</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 156 (20 Şubat 1950), 1, 7.
<i>Elazığ Kız Sanat Enstitüsü 3</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 157 (27 Şubat 1950), 1, 5.
<i>Sen argo mu konuşuyorsun?</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 184 (4 Eylül 1950), 1, 6.
<i>Biraz da sanat...</i>	<i>Kadın Gazetesi</i> , S. 251 (17 Aralık 1951), 1, 6.

3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

İlk olarak araştırmanın örneklemini oluşturan Şükûfe Nihal'in hikâye, roman ve derlenmiş gazete yazıları temin edilmiş daha sonra Şükûfe Nihal ile ilgili yazılan kitaplar, tezler, makaleler doküman incelemesine tabi tutulmuştur.

Doküman incelemesi, çeşitli olgu ve olayların ilgili yazılı kaynaklardan tespit edilmesidir. Konusu, ortaya çıktığı an gözlemlenmesi mümkün olmayan bazı durumları içeren araştırmalar olabilir. Bu özellikteki araştırmalar bakımından yazılı-basılı materyaller önemli bir kaynak oluşturabilir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi, belirli bir zaman dilimi içerisinde üretilen gazete, dergi ve örgütsel dokümanlar gibi süreli materyaller veya ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarda üretilmiş anılar, kitaplar ve benzeri dokümanlar, bir araştırma problemi hakkında geniş bir zaman dilimine dayalı analizi olanaklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 217-220).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada Şükûfe Nihal'in Yaprak Zihnioğlu tarafından 5 ciltte derlenen ve güncel basım olan eserleri incelenmiştir. Şükûfe Nihal, *Bütün Eserleri, II. Cilt: Romanlar (1926-1938)Renksiz İstirap, Yakut Kayalar, Çöl Güneşi, Yalnız Dönüyorum*; Şükûfe Nihal, *Bütün Eserleri, III. Cilt: Romanlar (1951-1955)Çölde Sabah Oluyor, Vatanım İçin*; Şükûfe Nihal, *Bütün Eserleri, IV. Cilt: Hikâyeler, Measureler, Gezi (1928-1946)Tevekkülün Cezası*; Şükûfe Nihal, *Bütün Eserleri, V. Cilt: Yazılar (1909-1966)*adlı eserlerindeki eğitime dair görüşleri ve önerileri doküman inceleme tekniği ile toplanmıştır. Şükûfe Nihal ile ilgili bilgiler yazar hakkında yazılan kitap, dergilerde hazırlanan dosyalar, makaleler ve yapılan tez çalışmalarından elde edilmiştir. Bahsi geçen kitaplara, dergilere satın alma, kütüphaneden faydalanma ya da genel ağ ortamından erişim yoluyla ulaşılmıştır. Şükûfe Nihal'le ilgili hazırlanan tezlere Yükseköğretim Akademik Arama sisteminden ulaşılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklamaya yardımcı olacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analiziyle derinlemesine bir işleme tabi tutulur ve yeni kavramlar keşfedilir. İçerik analizinde temelde

yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 227).

Şükûfe Nihal'in eserleri okunduktan sonra bulgular tespit edilmiş ve içeriklerine göre kategorilere ayrılarak başlıklar hâlinde incelenmiştir.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Şükûfe Nihal'in hikâye, roman ve gazete yazıları içerdikleri eğitim meseleleri bakımından incelenmiş ve eserlerde yer alan eğitim meseleleri tespit edilmiştir. Tespit edilen eğitim unsurları eserlerden örnekler verilerek açıklanmıştır.

4.1. Şükûfe Nihal'in Eğitim Anlayışı

Şükûfe Nihal, küçük yaşlardan itibaren memleket meselelerine kafa yormuş, düşünmüş, görüşler ileri sürmüş bir yazardır. Kanaatimizce onun eğitim meselelerine bu kadar ilgi göstermesinin temelinde üç unsur vardır: Vatansever bir babadan aldığı eğitim, İnas Darülfünunu ve ders aldığı öğretmenler, Cumhuriyet'in kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk. Bu kaynaklardan beslenen yazar, görüşlerini hem gazete yazılarında hem de roman kahramanlarının aracılığı ile dile getirmiştir.

Türk modernleşmesinin ilk basamağı olan II. Meşrutiyetle birlikte eğitim konusu önem kazanmış Balkan Savaşları sonrası oluşan milliyetçi söylem, toplumsal formasyonun tamamında gerçekleştirilecek bir dönüşüm için “kadın” a ihtiyaç duyduğundan, “yeni hayat” ve bununla bağlantılı olarak “yeni kadın” in oluşturulmasını gerektirmiştir. *“II. Meşrutiyet'teki kadın eğitiminde temel nokta, yeni hayatın, yeni kadınlarının yaratılarak toplumun tamamında gerçekleşecek bir dönüşümün sağlanmasıdır. Bu dönemde kadınların eğitim alanında geldikleri en üst seviye olan İnas Darülfünunu, yeni kadın ve milli inşa sürecinden ayrı bir yerde durmamaktadır. İnas Darülfünunu'ndan mezun olan kadınlar, toplumun inşasında nitelikli bir yere sahip olan öğretmenler olarak, milletin serüvenine; ekonomik, toplumsal yeniden üretim sürecine dâhil olmuşlardır.”* (Baskın, 2007: 190)

II. Meşrutiyet (1908 ve sonrası) dönemi eğitim düşünürlerinin görüşlerinde “yeni eğitim” in, psikoloji temelli, çocuk temelli olması gerektiği anlayışı hâkimdir. Bu dönemin önemli eğitim düşünürleri şunlardır: İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Sadrettin Celal Antel, Mustafa Şekip Tunç, Ziya Gökalp, Tevfik Fikret, Satı Bey, Nafi Atuf Kansu, Emrullah Efendi, Ethem Nejat, Kazım Nami Duru. Bu dönemin eğitim tartışmaları Cumhuriyet Dönemi için hazırlık aşamasını oluşturur (Hesapçıoğlu, 2009: 122).

Şükûfe Nihal'in İnas Darülfünunundan hocası olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Ziya Gökalp ve şair olarak hayran olduğu Tevfik Fikret onun eğitim görüşlerinin oluşmasında

etkilidir. Baltacıoğlu; ¼retim, yaratıcılığa dayanan bir eğitim sistemini savunmuştur. Tarıma dayalı bir eğitim ve g¼zel sanatların önemini ilk kez o vurgulamıştır. Halk eğitimi ile ilgili önemli görüşleri vardır (Aky¼z, 2016: 315). Ziya G¼kalp, ¼ocukların beşikten itibaren millî duygularla yetişmesi gerektiğini vurgulamıştır. Millî terbiye ve asrî tâlim ilkesini ortaya atmıştır. Türkiye’de vatanına en zararlı kimselerin eğitim görmüş kimseler olduğunu ve bunun da eğitim sistemimizin millî olmamasından ileri geldiğini savunmuştur. Öğretmen sorunlarına eğilmiş mesleğin itibarının yükseltilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Üniversiteler konusunda ayrıntılı görüşleri ilk kez o ileri sürm¼şt¼r Bilimsel toplantıların eğitimin gelişmesindeki önemine işaret etmiştir (Aky¼z, 2016: 311). Tefvik Fikret, milletin kültür düzeyini yükselterek aydın, yaratıcı ve beceri sahibi gençler yetiştirmeyi hedefler. Bu hedefine ulaşabilmek için “Yeni Mektep” adını verdiği bir okul modeli tasarlar. Bu okulla öğrencilere ezbere dayalı kuramsal bilgiler yerine hayata dön¼k değerler ve beceriler kazandırmak, ¼ocuđu tek yanlı ele almak yerine, duygu düşünce ve beden gelişimi ile birlikte ele almak amaçlanmıştır (Kavcar, 1994: 26).

Ş¼k¼fe Nihal’in Türk eğitim sistemini değerlendirdiği yazısı *Terbiyede millî ruh* adını taşır. Yazı 10 Ocak 1949 tarihli *Kadın Gazetesi*’nde gazetenin eğitimle ilgili başlattığı bir dosyada yayımlanmıştır. Yazarın Türk eğitim sistemine yönelttiği eleştiriler ve ¼öz¼m önerileri şu şekildedir:

- Tanzimat ve Meşrutiyet sonrası eğitim sistemi millî değildir. İktidara ge¼en şahsın sempati duyduğu, dilini bildiği herhangi bir milletin eğitim sistemi, programlarımıza hâkim oldu ve böylece, o mevkie ge¼en şahısların arzusuna, kapisine göre, durmadan, program değişti; okul, öğretmen, öğrenci durmadan sürprizler karşısında kaldı; dün alışmaya başladığını bugün unutmaya, yeni programa uymaya ¼alıřtı; bocaladı.
- Okul, yalnız kafalara bilgi verecek bir laboratuvar değerildir! Okul, bilgi ile beraber, “millî ruh” aşılacak toplumsal bir kuruldur. Okul içinden ¼ıktıđı toplumla ilişki içinde olmalıdır. Aile ile ortak hareket etmelidir.
- Memleket kültürünü millî bir değer olarak kabul etmek gerek. Memleket kendi kültürünü oluşturacağı için bu kültür yabancı bir memleketten kopya edilemez.
- Okul ve eğitim programları, her memleketin kendine ait din, ahlak, iktisat, estetik, coğrafya, iklim vb. şartlarına uygun olarak yapılmalıdır. Yabancı ¼lkelerin maddi manevi bize aykırı şartlarına göre yapılan programları millî varlığımıza faydalı olamaz.

- Eğitim bir “bilgi” olmaktan ziyade bir “alışkanlıktır.” Okul, yeni toplumun uygun bulduğu ideal hayatı kitapları ile çocuğa, gence anlatır, öğretir. Hâlbuki çocuk ve genç, daha ziyade okul dışında yaşar. Oralardaki şartlar okulunkine benzemezse öğrendiklerini varlığına işleyerek onu tatbiki alışamaz; unuttur gider.
- Şükûfe Nihal’e göre inkılâbın tam anlamda gerçekleşebilmesi için okul şu iki şeyle savaştır:
  - Uzun, bakımsız bir mazinin bugüne kadar sürüklediği zararlı inanışlar, kötü gelenekler ve hurafelerle,
  - Batılılaşma veya Amerikalılaşma düşüncesiyle, her zaman iyi sayılan, yaşaması, unutulmaması beklenen birçok ahlak geleneklerimizi uluorta yıkarak başka memleketlerin bizi dejenere bir hâle koyan, millî ruhumuzu kökünden söken âdetlerini taklit etmekle (Şükûfe Nihal, 2008d: 593-595).

Şükûfe Nihal 21 Mart 1949 tarihli *Kadın Gazetesi*’nde yayımlanan *Yüksek tahsil ne için yapılır* adlı yazısında insanların istediği alanda tahsil yapabilmelerine imkân tanınması gerektiğini ifade eder. Ona göre hangi eğitim basamağında olursa olsun diploma almak kolay olmamalıdır. İlk, orta ve liseden mezuniyetlerde o okullarda alınan yeterlilikleri taşımak gerekir. Üniversiteye girmek isteyen bu hakkı gerçekten kazanmalıdır. Mezun olduktan sonra da hazır bir işe konmak, mutlak devlet kapısında, bir masa başında çalışmak, kendinden fazla bir gayret harcamadan yaşamak düşüncesinden insanları kurtarmak gerekir (Şükûfe Nihal, 2008d: 613).

4.2. Ailede Eğitim

Şükûfe Nihal, çocukların eğitimini önemseyen bir yazardır. Çünkü ona göre “*çocuk, bir milleti meydana getiren kuvvetin ilk nüvesi, hür bir millet çatisını omuzlarında taşımak için yetişecek en büyük destek, yurdun temel taşıdır.*” (Şükûfe Nihal, 2008d: 511). Yazar, hem gazete yazılarında hem de romanlarında çocuk eğitiminin nasıl olması gerektiğini özellikle vurgulamıştır. Tevfik Fikret’in “*Gençler, bütün ümmîd-i vatan şimdi sizdedir!..*” (Şükûfe Nihal, 2008d:523) sözünü kendine ülkü edinen yazar “*bütün ömrümce yurdumun çocuklarını düşündüm ve bir gün ellerine bırakacağımız sevgili vatan toprağını layık olduğu yüksekliğe eristirebilmeleri için onların bu vatana layık olarak yetişmeleri gerektiğine inandım.*” (Şükûfe Nihal, 2008d: 523) diyerek gençliğe güvenini dile getirmiştir. Aile ve evlilik kurumuna

saygısını her fırsatta anlatan yazar bu kurumların sağlıklı bireyler yetiştirmek için elzem olduğunu anlatır.

Gazete yazıları incelendiğinde Şükûfe Nihal'in çocuk eğitimi konusunda özellikle iki mesele üzerinde durduğu görülmüştür.

Bu mesellerden ilki ailede çocuk eğitimidir. Şükûfe Nihal bu konuda anne ve babaya çok büyük görevler düştüğünü her fırsatta dile getirmiştir. Bilindiği gibi çocuk bir aile yapısının içinde hayata gözlerini açar ve yaşama dair ilk intibalarını ailesinden edinir. Bu sebeple bireylerin yetişmesinde ve kimlik kazanmasında aile en büyük belirleyicidir. Ailede çocuk eğitimi, ödül-ceza, nasihat etme gibi pek çok mesele içermesine karşın sanatçı bu konuyu örnek olma üzerinden açıklamış ve ailelerin ancak olumlu bir örnek davranış sergileyerek çocuklarına yol gösterebileceğini söylemiştir. Şükûfe Nihal, 1 Haziran 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan *Neye duruyoruz?* adlı yazısında çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırma meselesini merkeze alarak bu konuya dikkat çekmiştir:

“Düşündüm; evlerinde kitap açıldığını, kitap okunduğunu görmeyen bu çocuklar acaba okumaya ne kadar değer verirler? Çocuklara bu tadı vermek için okul, öğretmen acaba yeter mi? Çocuğun, ilk varlığını sezdiği dakikadan sonra çevresinde gördüğü her şey onun için bir mürebbidir; çocuk dimağına, mantığına hitap olunmaktan çok görerek öğrenir; görerek itiyatlar kazanır. Çok kitap okunan, kültürü yüksekçe olan evlere bir göz gezdirelim. O evlerde çocuk da mutlaka bir köşeye çekilip eline bir kitap almıştır. Halbuki çocuğa bu yolda örnek olabilen evler ne yazık ki, sayılacak kadar azdır.” (Şükûfe Nihal, 2008d:117-118)

Ailede eğitim üzerinde çok duran Şükûfe Nihal özellikle anneyi merkeze almış ve yazılarının büyük kısmında annelere hitap etmiş yahut annelerin görevlerinden bahsetmiştir. Söz konusu görevlerden biri çocukların yeteneklerini ve eğilimlerini keşfetmektir. Sanatçı, annelerin küçük yaşlardan itibaren çocuklarını iyi gözlemlemesi ve çocuklarının yeteneklerine göre onları yönlendirmesi gerektiğini vurgular.

Sanatçı 24 Kasım 1947 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayınlanan *İdeal kıtlığı* adlı yazısında büyük kabiliyetlerin yolunu bulamadan ziyan olup gittiğini belirtir. Gençleri kabiliyetleri doğrultusunda yönlendirmenin önemi üzerinde duran yazar, her gencin onları keşfedecek bir öndere ihtiyaç duyduğunu söyler. Bu önderin özellikle anneler olması gerektiğini savunur: *“Çocuğunu şuurlu bir bakımla büyüten anne; onda yakaladığı kabiliyet nüvelerini geliştirmeye, çocuğu o yolda yürütmeye, o hayata hazırlamaya çalışır.”*(Şükûfe

Nihal, 2008d: 424). Ona göre annenin yönlendirmesi ile büyüyen bir genç; meslek seçme zamanında kendisini hazır, inanmış, belli başlı bir ülkeye bağlanmış bulacaktır (Şükûfe Nihal, 2008d: 424).

Şükûfe Nihal 23 Mayıs 1939 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *1880'liler grubu* adlı yazısında ailelerin görevinin çocukları sadece beslemek ve giydirmek olmadığını, özellikle annelerin başlıca görevinin çocukların maddi sıhhatiyle beraber manevi, ruhi sıhhatini de hastalıklardan, mikroplardan korumak olduğunu ifade eder. “Çocuklarımızın temas ettiği arkadaşları, gittikleri eğlence yerlerini, dinleyecekleri musikiyi, görecekleleri tiyatroyu, okuyacakları kitabı kontrol etmek, en birinci vazifemiz olmalıdır.” diye ekler (Şükûfe Nihal, 2008d: 176).

Şükûfe Nihal kadınların eğitim alması, çalışması kimseye muhtaç olmadan yaşaması gerektiğini yazılarında sık sık vurgular. Kadın kocasına muhtaç olmadan yaşamalıdır. Kendinde bir meslek aşkı duyan, bir konuya bağlı olan, fikrî bir ihtiras sahibi bulunan kadın ideallerinden, zevklerinden mahrum edilmemelidir (Şükûfe Nihal, 2008d: 751). Çalışan kadınların çocuklarıyla yeterince ilgilenemediği ve bunun çocuklar üzerinde yıkıcı etkisi olduğuna dair eleştirilere de değinen sanatçı, otobüste kendisine yer vermek isteyen biri ile arasında geçen diyalogdan hareketle bu konudaki fikirlerini dile getirmiştir. Şükûfe Nihal, çalışan kadınların, çalışmayan kadınlara oranla çocuklarının terbiyesi ve ödevleri ile daha çok ilgilendiğini savunmuştur. Ona göre çalışan annelerin çocuklara ait yararlı gıdaları, bakım usullerini, birtakım psikolojik terbiye yollarını birbirlerine haber verdiklerini ifade eder. Çalışmayan, eşinden dolayı ekonomik durumu iyi olan kadınların da günlerini süs, terzi, sinema, oyun masası, alışveriş, dedikodu ve uyku içinde geçirdiklerini ve bu kadınların, ortada kalan uygunsuz, milliyetsiz mürebbiyeler elinde dejenere olan çocukları için hiçbir endişe duymadıklarını savunur (Şükûfe Nihal, 2008d: 751-752). Sanatçı, 26 Eylül 1918 tarihli *Türk Kadını* gazetesinde yayımlanan *Hatıra defterleri* adlı yazısında da zengin ve çalışmayan kadınların çocuklarının köksüz mürebbiyeler tarafından kendilerine verilen eğitim neticesinde ailelerinden ve muhitlerinden soğuduklarını ve bu durumun onları karamsarlığa ittiğini iddia etmiştir. Yazar gençlerin böyle bir durumla karşı karşıya kalmasının sorumlusu olarak aileleri görür. Ebeveynlerin çocukları ile meşgul olmadıkları, onlara hayatı sevdirmeyi bilmedikleri; daha doğrusu böyle bir vazifeleri olduğunu düşünmediklerini ifade eder. Çocukların kendi kendilerine büyüdüklerini, yetiştiklerini, istedikleri cereyana kapıldıklarını savunur (Şükûfe Nihal, 2008d: 29-32).

Sanatçı, annelere düşen görevleri anlatmanın yanında anneleri sosyo-ekonomik durumlarına göre sınıflandırmış ve gruplar hakkında hükümler vermiştir. Daha önce belirtildiği gibi sanatçı, yüksek sosyete mensup kadınların oyun oynamaktan ve modadan çocukları ile yeteri kadar ilgilenemediğine inanır. Orta hâlli kadınların da eli işi ile ilgilendikleri için çocuklarının eğitime gereği kadar önem vermediğini iddia eder. Ona göre bu iki sınıfın çocukları gelişigüzel büyür ve hiçbir terbiye sistemine tabi tutulmazlar. Sanatçı, fakir sınıfı ise “büsbütün karışıklık içinde hırpalayıcı bir hayata kapılmış sürünüp gitmekte” (Şükûfe Nihal, 2008d: 372) diye niteler. Ona göre, çocuklarının yükselmesini isteyen tek sınıf sadece aydın sınıfıdır. Aydın annelere çocuk eğitiminin nasıl olması gerektiğini şu sözlerle anlatır:

“Bize zararı olan, bizi düşüren, alçaltan zevkler yerine; okumak zevkini; yüksek idealler ardında koşmak zevkini, sanat zevkini koyalım. Ruhları böyle neşelere alıştıralım. Analar, babalar, öğretmenler, yazarlar; yeni yetişenleri olsun bu yüksek şeylere alıştırmayı bir kutlu ödev biliniz!.. “Bana ne?” demeye hiçbirimizin hakkı yoktur...” (Şükûfe Nihal, 2008d: 372)

Sanatçı, çocuk eğitimi konusunda aileye, özellikle anneye yönelik değerlendirmelerde bulunmanın yanı sıra devletin bu konudaki sorumluluklarını da ele almıştır.

Şükûfe Nihal’e göre devletin önemli görevlerinden biri sokak çocuklarının eğitimidir. 26 Nisan 1948 tarihli *Kadın Gazetesi*’nde kaleme aldığı *Sokak çocuklarımızı kurtarmalıyız!* adlı yazısında sokak çocuklarının barınmadan eğitime, kültürel faaliyetlerden sanata her konuda ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanması gerektiğini anlatır. Burada dikkat edilmesi gereken husus sanatçının sokak çocuğu ifadesiyle fakir ailelerde yetişen çocukları kastediyor olmasıdır.

Şükûfe Nihal’e göre devlet fakir aile çocukları ile doğumundan itibaren ilgilenmelidir. Çünkü çocuğun zekâsı açıktır. Çoğu şey küçük yaşlarda öğrenilir. O yüzden öncelikle çocukların barınması için yurtlar yapılmalıdır. Bu yurtlara gündüzlü veya yatılı alınan çocukların, maddi gıdası ile birlikte manevi gıdası da verilmeli; öğrenmek, araştırmak, yaratmak isteğini, zevkini uyandırmak; fizik sağlığı kadar sinir, irade, ahlak, hatta sanat kabiliyetlerini geliştirilmelidir.

Sanatçıya göre çocukların ruh terbiyesi ve zekâlarının açılması için çocuk tiyatrosu, sinemaları, kukla, karagöz gibi oyunlar, en önemli eğlencelerdir. Çocukların barınacağı bu yurtlarda sanatsal faaliyetler de mutlaka düzenlenmelidir.

Ona göre güzel ses, eğitimde en önemli unsurlardandır. Bu yurtlarda, bahçelerde konserler verilmeli, çocuklar da müzik aletleri ile bir şeyler çalıp çocuk koroları oluşturulmalıdır. Bu barınma yerlerinde kuru kuruya öğretilen bilgiler, verilen öğütler yerine, çocuğu hayata sıkılmadan hazırlayacak bir eğitim sistemi kurulmalı; çocukların fikrini açacak, yaratıcı kuvvetlerini harekete geçirecek oyuncaklar bulundurulmalı; tahtalar, çamurlar, taşlar, demirlerle seviyesine göre birtakım şeyler yapması sağlanmalıdır. Bu yurtların programını memleketin yüksek bilginleri, pedagogları, psikologları hazırlamalıdır. Bundan sonra da yavrular; kaba, bilgisiz hizmetçilere değil; iyi yetişmiş, idealist kadın eğitimci, öğretmenler tarafından eğitilmeli; yetkili şahıslar tarafından bu kurumlar kontrol edilmelidir (Şükûfe Nihal, 2008d: 515-517).

“Böyle yetişecek yavruların hem kendi hayatları kurtulur -ki insanlık adına bu da borcumuzdur- hem de, yurdumuz içinde yaşayan her fert gibi onlar da bu millete layık insan olur.” (Şükûfe Nihal, 2008d:515-517)

Şükûfe Nihal bazı gazete yazılarında da yabancı ülkelerden iyi eğitim örneklerini tavsiye eder. Çocuk eğitimi konusunda 23 Haziran 1941 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *Yabancı memleketlerde İçtimai yardım için nasıl çalışılıyor?* adlı yazısında Almanya, İngiltere ve Japonya eğitim sisteminden örnekler verir. Bu ülkelerde çocukların devletin himayesinde olduğunu ve bütün ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılandığını dile getirir. Bizde de fakir aile çocuklarının ihtiyaçlarının giderilerek iyi bir eğitim almaları gerektiğinin altını çizer (Şükûfe Nihal, 2008d: 265-268).

Görüldüğü üzere çocuk eğitimini konu alan yazılarında sanatçı aileden bahsederken “Kadının en kutsal görevi anneliktir.” diyen geleneksel düşünceye bağlı kalmış ve çocukla ilgili neredeyse tüm sorumluluğu anneye yüklemiştir. Üstelik kadınları; yaşam tarzları, yaşları gibi pek çok özelliklerini dışlayarak sadece sosyo-ekonomik durumları üzerinden anlatmış her sınıf için bir anne tipini merkeze alarak değerlendirmeler yapmıştır. Bu kadar sınırlı bir perspektifle yapılan değerlendirmelerin döneminin gerçeklerini yansıtmada yetersiz kalacağı açıktır. Sanatçı bu konuda devletin görevlerini sıralarken de yaptığı sınıflandırmaya bağlı

kalmış ve sokak çocukları dediği fakir çocukların devlet tarafından, bazen ailelerinden de koparılarak eğitilmesi gerektiğini iddia etmiştir.

Öğretmen ve köşe yazarı kimliğinin yanında şiirleri, romanları ve hikâyeleriyle de döneminde çok tanınan Şükûfe Nihal, kurgusal metinlerini hazırlarken de elbette kendi düşünceleri doğrultusunda hareket etmiştir. Çocuk eğitimi meselesi onun roman ve hikâyelerinde ele alınan konular arasındadır.

Şükûfe Nihal'in aile kurumuna verdiği önem roman ve hikâyelerinde de görülür. Yazarın yarattığı karakterler üzerinde ailenin ve çevrenin etkileri vardır. Bu etkiyi çocukluk dönemine indirgeyen yazar, karakterlerin hayatta mutluluğa ve başarıya ulaşımaya ulaşamayacağını çocukken aldıkları eğitime bağlar. Çocuk üzerinde anne, baba ve evde yaşayan diğer bireylerin büyük ölçüde etkisi vardır. İlerleyen yaşlarda sosyal çevrenin de çocuk üzerinde etkili olduğunu ifade eden yazar, toplumsal hayatın eğitim üzerine olan etkisini de bu şekilde vurgulamıştır.

Şükûfe Nihal'in romanlarında anne, çocuk üzerinde en etkili bir figür olarak karşımıza çıkar. Yazarın gazete yazılarında özellikle vurguladığı hususların adeta ete kemiğe bürünmüş hâlini romanlarda açık bir şekilde görmek mümkündür. Sanatçıya göre çocuğun fiziksel ve davranışsal gelişiminin mimarı olarak anne önemli bir yere sahiptir. *Renksiz Istrap* romanında Handan, Sahir'in kibar ve asil davranışlarından etkilenir. Hayranlığını “Sizi yetiştiren muhit o kadar zarif yetiştirmiş ki... Sizi bu kadar asil bir incelikle yetiştiren mesut anneyi herhalde tanımak isterdim...” (Şükûfe Nihal, 2008b:16) diyerek ifade eder.

Çöl Güneşi romanında ise Feriha, yaşadığı olumsuzlukların yetiştirilme tarzından kaynaklandığını ileri sürerek ailesini sorumlu tutar. Mutlu bir evlilik yaşayamamasının sebeplerini çocukluğunda arar. Anne babasını, “beni yapma bir bebek gibi, yalnız kendi zevklerini düşünerek yetiştirdiler” (Şükûfe Nihal, 2008b:138) diye suçlar.

Tüm bu olumsuz durumlar yaşanırken Feriha'nın kocasına sadık kalması ondan başka birini düşünmemesi de çocukluğunda aldığı eğitim ile açıklanır. Ailesi tarafından kafasına yerleştirilen bazı değerler onu ahlak dışı davranışlardan uzak tutmuştur:

“Evet, bütün bunlar olabilirdi, eğer, çocukluğumdan beri benim kafama: “Kadın kocasına hıyanet etmemeli!” cümlesi, bir mermere oyulur gibi oyulmamış olsaydı.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 138)

Şükûfe Nihal, Feriha'yı çocuğu uğruna aşkından vazgeçen bir kadın kimliği ile karşımıza çıkarır. Feriha eşinden boşandıktan yıllar sonra Haluk'la evlenecektir. Haluk, nikâhsonrası planladıkları Anadolu seyahatinde Feriha'nın kızı İnci'yi yanlarındagötürmek istemez. Çocuğunun istenmemesi Feriha için bir yıkım olur. *“Bir annenin çocuğundan ayrılmasının ne demek olduğunu duymayacak kadar kaba ruhlu bir adamla nasıl oldu da ben uzun uzun arkadaşlık ettim?”* (Şükûfe Nihal, 2008b: 143) diyerek üzüntüsünü dile getirir.

Çöl Güneşi romanında Zehra, Doktor Burhan'la girdiği bir münakaşada kadınların artık *“saksıda bir çiçekmiş”* gibi görülmesine itiraz eder. Zehra kadınların erkeklerle eşit yaratıldığını iş taksiminin olmadığını dile getirir. Çocuk eğitiminin sadece anneye ve aileye bırakılmasının doğru olmadığını savunur. Gelecekte çocukların eğitiminde farklı düşüncelerin olabileceğini söyler (Şükûfe Nihal, 2008b: 143).

Şükûfe Nihal, boşanmaların çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bırakacağı konusuna *Çöl Güneşi* romanında değinir. Zehra, Selim'le nikâhlandıktan sonra bir *“evlenme mukavelesi”* hazırlar. Bu sözleşmede en çarpıcı madde çocuklarla ilgili olandır. Anlaşamama olursa çocuk okula başlayıncaya kadar çiftler dost kalacaktır. Burada amaç çocuğun iki taraftan da ilgi görmeyerek bakımsız kalmasına engel olma düşüncesidir. Çocuk okul çağında ise yatılı olarak bir okula verilecek ve anne baba çocuğu gündüz görebilecektir (Şükûfe Nihal, 2008b: 160).

Yalnız Dönüyorum, yazarın çocuk eğitimi konusunda önemli tespitlerinin olduğu bir romanıdır. Romanın başkişisi Yıldız'ın çocukluktan başlayarak aldığı eğitim roman kahramanının ağzından aktarılmıştır. Yazarın genel kanaatinin tersine romanda anne değil baba çocuk üzerinde daha etkilidir. Yıldız annesinden *“kendi hâlinde, sade iyi bir kadındı”* diyerek bahseder. Romanda Yıldız'ın eğitiminden baba sorumludur. Babanın ölümünden sonra ise amca ve amcanın oğlu etkili olmuştur. Önce babasından sonra İstanbul'da amcası ve amcasının oğlundan öğrendikleri Yıldız'ı ideal bir kadın tipine dönüştürür. Babasından, babasının arkadaşlarından öğrendikleri Yıldız'a hayatı boyunca rehberlik eder.

“Babam bana ince hatıralar bıraktı; onların yerine birkaç apartman bıraksaydı, bugün kalbimde bir taş yığını ağırlığından başka bir şey duymayacaktım.”

Babamdan, babamın toplantılarına gelenlerden, orada okunan, söylenen şeylerden aldığım ilhamlar, bana bütün hayatımda yoldaş oldu. Babamın gezdiği, yürüdüğü yerde kendi

kendisine mırıldanır gibi okuduğu şiirler, şarkılar ne babamın ne de benim haberimiz olmadan ruhuma yerleşti.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 202)

Yıldız babasına hayran bir kız çocuğudur. Baba, örnek olay metodu ile Yıldız’ın olumlu ve olumsuz durumlarda hangi yolu seçmesi gerektiğini kolaylaştıracak telkinlerde bulunur. Doğruyu veya yanlış söylemek yerine Yıldız’ın bulmasını ister. Babası, bir gece eğlencesinde Yıldız’a içki içirir. Bu duruma babanın arkadaşları itiraz edince gerekçesini şöyle açıklar:

“Yıldız,” dedi, “dünyada yapacağı şeylerin hududunu bilecek bir kızdır. Ona mümkün olan her şeyi tanıtacağım, o, bunların arasından en iyisini, en doğrusunu seçmeyi bilecektir.”
(Şükûfe Nihal, 2008b: 200)

Birlikte yaşamak, bazı kararları birlikte almak çocukların fikirlerini sormak onlara değer vermek çocuk eğitiminde kullanılan başlıca yöntemlerdendir. Yıldız’ın sekiz yaşında iken babası ile yaşadığı bir olay, gelecekte karakterinin oluşmasında, vatana ve milletine büyük bir sevgi beslemesinde etkili olmuştur. Babası hafiyelerin eline geçmesinden çekindiği için yaktığı kâğıt parçaları ile ilgili *“milleti zulümden kurtarmak isteyenlerin kâğıtlarıdır. Hafiyelerin eline geçmesin, diye yakıyorum. Anlıyorsun ya! Biraz büyüyünce daha iyi anlayacaksınız...”*(Şükûfe Nihal, 2008b:205) demiş ve Yıldız’ın çocuk yaşta fikirlerinin oluşmasında etkili olmuştur. Onun saçını okşayarak *“Senin bu memlekete çok hayırlı olmanı isterim Yıldız!”* (Şükûfe Nihal, 2008b:205) demesi bir çocuğun geleceğe hazırlanmasında önemli bir motivasyon aracıdır.

Sanatçı, Yıldız’ın eğitimi üzerinden Osmanlı’nın son döneminde ailelerin, Batılı yaşam tarzına bakışlarını ve çocuklarına bu konuda nasıl bir eğitim verdiklerini de aktarmıştır. Romanda yeni bir hayat anlayışını yaygınlaştırmak adına kadınların geleneksel tarzdan uzaklaşarak modern bir hayatı benimsemeleri vurgulanır. Bu manada kız çocuklarına Batılı hayatı özendirecek örnekler sunulur. Yıldız çocukluğunda resimli kartlara bakarak Avrupa hayatını, Avrupa salonlarını, balolarını oralarda muhteşem tuvaletlerle dans eden güzel kadınları görüp imrenir. Babası ablaları ile birlikte Yıldız’ı yabancı dostlarının evlerinde yapılan suarelere götürür. Oralarda uzun eteklerini sürüyerek dans eden kadınların serbest hayatını gören Yıldız, Türk kadınlarının kafes ardında geçen karanlık ömürlerine acır (Şükûfe Nihal, 2008b: 180).

Baba, Yıldız'ı klasik Osmanlı eğitiminden uzak tutarak modern bir birey olarak yetiştirir. Bu yüzden ona evde kendi eğitim verir. Baba, fırsat buldukça Yıldız'a Batılı hayat tarzının örneklerini gösterir. Onu yabancı dostlarının evine götürür, Batı müziğinden özellikle opera örnekleri dinletir. Yıldız bu durumu şöyle açıklar:

“Zavallı babacığım, her fırsatta beni o köhne saltanat Türkiye'sinin geriliğinden kurtarmak, kafamı, ruhumu açmak için elinden geleni yapıyor, beni uyandırıyor.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 203)

Bir başka baba figürüne *Çölde Sabah Oluyor* romanında rastlanır. İki yaşında annesini kaybeden Adnan için bu kez baba, eğitimde önemli roller üstlenir. Yıldız'ın babası Batılı eğitimi savunurken Adnan'ın babası geleneksel eğitimden yanadır. Adnan'ın eğitimi ile yeteri kadar ilgilenememekten üzüntü duyan baba Osman Hocagil, öncelikle çocuğundan “*Vatana, millete hayırlı*” (Şükûfe Nihal, 2008c: 13) bir birey olmasını ister. Baba oğul birlikte vakit geçirmekten çok mutlu olurlar. Şair ruhlu biri olan Osman Hocagil, oğluna “*gökte pırıldayan yıldızların adlarını öğretir; nasıl meydana geldiklerini, nereden ışık aldıklarını müspet bilginin görüşüne göre anlatır; kâinat denen esrar dolu âlemin ululuğu karşısında hayranlığını söyleyerek, Ziya Paşa'nın Terci-i Bendinden, Adnan'ın hiç anlamadığı mısralar okurdu.*” (Şükûfe Nihal, 2008c: 27)

Vatanım İçin romanında Makbule'nin kahraman bir Türk kızı olarak yetişmesinde babasının etkisi büyüktür. Anne kızına geleneksel yaklaşımla başını örtmesi ve erkeklerden kaçması, erkek çocukları gibi sokakta oyun oynamaması konusunda uyarılarda bulunurken Makbule, babası Abdullah Efendi ile ata binip silah talimi yapar. Abdullah Efendi'nin evinde uzun kış geceleri erkekler bir tarafta kadınlar bir tarafta toplanır sohbetler edilir. Makbule daha çok babasıyla oturur onların sohbetini dinler. Erkekler kasaba ve memleket işlerini konuştuğuktan sonra kahramanlık, cenk hikâyeleri anlatır; babaların, büyükbabaların şahadetlerinden bahseder (Şükûfe Nihal, 2008c: 207). Makbule'nin vatansever bir birey olarak yetişmesinde bu hikâyelerin etkisi vardır.

Aile içinde kardeşlerin birbirine örnek ve yardımcı olmaları çocuk eğitiminde önemli unsurlardan biridir. Adnan'ın eğitimine üvey abla Samiye katkıda bulunmuştur. Adnan'ın zekâsına ve derin duygusuna hayran olan Samiye, İbrahim Hakkı'nın *Marifetname*'sindeki şiirleri ve Fuzûlî'yi dilinden düşürmez. Adnan, sekiz dokuz yaşında iken *Leyla ve Mecnun*'dan birçok parçaları Samiye'den duyarak ezberlemiştir (Şükûfe Nihal, 2008c: 27).

Adnan'ın memur olarak çalıştığı kurumda yolsuzluk yapanlarla mücadele etmesi ve tehditlere boyun eğmemesi çocukluğunda ailesinden aldığı eğitim ile açıklanır. Adnan, kendisine yapılan hakareti sineye çekmeyip karşılık verir ve bu durumu tehditlere rağmen üstlerine bir dilekçe ile şikâyet eder. Gördüğü haksızlıkları ve suistimalleri anlatır. Onun bu cesaretini duyanlar, *“bu mert, namuslu gencin nereden geldiğini, hangi aileden, nasıl yetiştiğini”*(Şükûfe Nihal, 2008c: 156) merak eder.

Şükûfe Nihal'in romanlarında çocukların kendilerine ait odası vardır. Genelde evde eğitim alan çocukların tüm günü bu odalarda geçer. *Yakut Kayalar* romanının başkişisi genç kız odasını şöyle anlatır: *“Bu odayı bana on dört yaşıma girdiğim gün hazırlamışlardı. Pirinçten minimini karyolam, küçük akaju yazıhanem, tuvaletim, gardırobum, mavi perdelerim, mavi lambam, şezlongum, dikiş makinem, kemanım... İşte bir genç kız odasının bütün eşyası... Önümde, İstanbul'da çıkan bütün edebî gazeteler; eski Servetifü-nun'lar, Musavver Muhitler, Şehbal'ler, sonra Yeni Mecmua'lar. Bütün edebî kitaplar, albümler, boyalar...”*(Şükûfe Nihal, 2008b: 27) Böyle bir odada sanatla iç içe bir hayatı tercih eden genç kıza yazar sorumluluk bilincini geliştirmeye dönük gelecek hayalleri kurdurur. *“Küçük odam, güzel tabiat, artık beni doyurmuyor. Küçük kafamda her gün yeni bir ışık yanıyor, hayatın karanlık köşelerine doğru uzanıyor. Aile, cemiyet, kadın, çocuk, memleket, devlet, sefalet... Değişmeye muhtaç birçok hayat sistemi başımı altüst ediyor.”*(Şükûfe Nihal, 2008b: 27)

Yalnız Dönüyorum romanında, Seyhan'ın memleketini bir türlü sevmeyip Avrupa'ya kaçma isteği çocukluk yıllarını geçirdiği konak hayatında yaşananlara bağlanır. Çocukluk yıllarında yaşanan çevre, karakterin oluşmasında etkilidir. Yıldız gibi ülkesi için canla başla çalışan birinin karşısında Seyhan'ın Avrupa'ya kaçma düşüncesindeki zıtlık iki karakterin çocukluklarında aldıkları eğitime bağlanır. Ailelerdeki farklı yaşantıların çocuklar üzerinde bıraktığı etki karşılaştırılır.

“Seyhan, memleketi sevmiyor, sevmiyordu. İlk fırsatta Avrupa'ya dönecekti. Önceleri, onun bu memlekettten kaçmak isteğine kızmıştım, sonra biraz hak verir gibi oldum, bunun sebepleri vardı. O daha çocuk yaşında bizden, yurdundan soğumuştü. Yanlış terbiye sistemleriyle evinden, ailesinden kırılmıştı. Zengin bir paşanın oğlu idi, konaklarında annesinin iki üç ortağı, babasının düzinelerle halayıkları, odalıkları vardı... Bunların arasındaki dedikodular, kıskançlık kavgaları, hileler, düzenler temiz ruhlu çocuğu iğrendirmişti. Seyhan çok zeki, çok yaramazdı. Zekâsını, kuvvetini harcayacak yer arıyor,

bulamayınca yaramazlık ederek evi altüst ediyordu. Bu zengin paşa evinde, ne paşa babasının, ne annesinin, ne de dadıların, halayıkların bu çocuğu anlayacak vakitleri, kabiliyetleri vardı... Annesi ancak ortaklarını kıskanmakla; babası, karıları ve odalıkları arasındaki geçimsizliği, karışıklığı düzeltmekle; halayıklar bu dedikoduların içinde birbirlerini yemekle ve odalık seçilmek için paşanın gözüne girmekle uğraşıyorlardı. Bu karışıklık içinde Seyhan, rüzgâra kapılmış avare bir yaprak gibi rasgele yaşayıp yetişiyordu.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 296-297)

Şükûfe Nihal, romanlarında çocuk eğitiminde sık yapılan yanlışlardan biri olan ceza ve ödül meselesine de değinmiştir. Seyhan çocukluğunda cahilce davranışlara da maruz kalır. Yaramaz bir çocuk olan Seyhan’a verilen cezalar onun geleceğine hep olumsuz yansımıştır:

“Evde Seyhan ’ın yaramazlığı çekilmez bir hale gelmişti. Şikâyetler üzerine babası onu karşısındaki minderden hiç kalkmamaya mahkûm etti. Seyhan o köşeden ancak pek lüzumlu şeyler için kalkacaktı. Bu uzun mahkûmiyetin sonunda bir gün çocuk ayağa kalkar kalkmaz yere yıkılıverdi. Zavallının dizleri otura otura tutmaz olmuştu...”(Şükûfe Nihal, 2008b: 297)

Romanlarda kız çocukları evde eğitim görür. Evlenme çağına gelen genç kızların okula gitmesine sıcak bakılmaz. *Çöl Güneşi* romanında Feriha on iki yaşında okuldan alınarak eğitime evde devam eder. Ağabeyinin arkadaşı Darülfünun talebesi İhsan ile nişanlanan Feriha, bu durumu başlarda kabullenmese de sonraları İhsan’ı sevmeye başlar. Nişanlısı, onun okukldan alınmasını evde okumasını istemiştir. İhsan ona Fransızca öğretmek bahanesi ile eve gelir. Feriha evde özel derslerle birlikte çeyiz hazırlamak için annesinden eliş öğrenmektedir. *“Sonra Fransızca öğrenmem bahanesiyle haftada iki defa gelmeye başladı. Türkçe okutsun diye, bir de hoca hanım tutuldu. Annem de bana elişleri gösteriyordu. Ben, derslerden ziyade, elişleriyle kendime çeyiz hazırlamakla meşgul oluyordum.”* (Şükûfe Nihal, 2008b: 135)

Yalnız Dönüyorum romanında Yıldız babasının ölümünden sonra yerleştiği İstanbul’da evde eğitim görür. Onun evde eğitim almasına amcası ve amcasının oğlu karar vermiştir. Bu kararda okulların verdiği eğitimin iyi olmaması da etkili olmuştur. Yıldız ablalarının aksine okumayı seven bir çocuktur. Kendisinden *“Hayatımda en ehemmiyetli şey derslerimdi. Kitaplarıma, hülyalarımaya dalınca dolabımda meyvelerim çürürdü. Provaya gitmek için vakit bulamadığımdan elbiselerim terzide kalırdı, bir yere gitmek lazım gelip de elbisesiz kalınca yengemi gücendirirdim.”*(Şükûfe Nihal, 2008b: 208) diyerek bahseder.

Okuldan alınarak evlendirilen Feriha, yirmi yaşına geldiğinde anne ve babasını kaybetmiş eşi de Fransız bir kadınla evlenmiştir. İçinde bulunduğu durumu “*On iki yaşından beri benim masum, tecrübesiz, olgunlaşmamış duygularımı oyalamaya, aldatmaya çalışan süslü, yaldızlı hayat şimdi karşımda karanlık bir yüzle somurtuyordu. Hiçbir günahım olmadığı halde bütün gençlik haklarından, heyecanlarından mahrum, kollarımda yedi yaşında bir kız çocuğu ile hayatın ortasına yapıyalmız bırakılıvermiştim...*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 138) diyerek özetler.

Feriha, yıllar sonra Zehra gibi ayaklarının üzerinde durmak ister ve çocuk yaşlarda annesinden öğrendiği elişi ile tekrar hayata tutunur. Zehra'nın da yardımıyla birlikte “Yeni Elişleri Mağazası” açarlar. Çocuk yaşta kazanılan becerilerin hayatın her türlü durumunda imdada yetişebileceğinin bir örneğinin anlatıldığı romanda Feriha, tekrar hayata dönerken sanat mekteplerinden de birkaç kadına iş imkânı sağlamış olur.

“*Çöl Güneşi, sana bahsetmiştim, elişlerinde fevkalade maharetli! Salon eşyasına, dekorasyona ait işlerde fevkalade zevk sahibi... Halbuki bu işler, Beyoğlu'nda tamamiyle ecnebi kadınların elinde... Çöl Güneşi'nin biraz daha parası var; bununla ufak bir mağaza açılır, sermayesi konulabilir; bunu yaptık.*

Beyoğlu'nda, büyük caddede, üstünde çalışma odası ile bir küçük dükkânı kiraladık. Çöl Güneşi'nin evinde kendi eliyle yaptığı, kullanılmamış birçok iş vardı, birkaç gün içinde bunlara biraz daha ilaveler yaptık.

Bizim sanat mekteplerinden mezun birkaç hanım Çöl Güneşi'ne yardım etti. Onlar, daima bu dükkânın işçileri olacak. Böylece birkaç Türk kızma da iş vermiş olduk.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 167)

Şükûfe Nihal'in roman kahramanları çocukluğundan itibaren iyi eğitim almış aydın kişilerdir. Yazar, genelde evde ve Batılı tarzda eğitim alan kişilerin karşısında çatışma unsuru olarak zıt karakterlere yer verir. Aile bireyleri, bu kahramanların eğitiminde etkilidir. Çocukluk dönemindeki eğitim gelecekte mutlaka kahramanların hayatına etki eder. İyi eğitim almış bazı gençlerin sonraları geleneksel aile hayatı ile uyum gösteremedikleri görülür. Bu durum iyi eğitim almış kişileri mutsuz eder. Çocukluk ve gençlik döneminde iyi eğitim almış örnek gösterilen kahramanların sonraları Batılı hayat tarzı ve ekonomik nedenlerle bozulmaya uğramaları sosyal çevrenin kişiler üzerindeki etkileri ile açıklanabilir.

Şükûfe Nihal döneminin birçok romanında rastlanan dadı figürünü fazla kullanmamıştır. Aile eğitimine önem veren yazar çocuklarla annelerin ilgilenmesini istemiştir.

Yakut Kayalar romanında genç kızın dadısı vardır. Fakat romanda dadıya ve dadının genç kıza olan etkisine değinilmez. *Çöl Güneşi* romanında Feriha'nın annelik yönüne değinmek amacıyla çocuğun her şeyiyle kendisinin ilgilendiğini çocuğu kendisinin beslediğini, dadıya emanet etmediği vurgulanır (Şükûfe Nihal, 2008b: 135).

Şükûfe Nihal gazete yazılarında monden ailelerin, çocukları ile ilgilenmediklerini, çocukların yabancı mürebbiyelerin elinde iyi bir eğitim almadığını savunur. Bu görüşünü *Yalnız Dönüyorum* romanında Naim Efendinin ailesi üzerinden destekler. Naim Efendi ve Eşi İsmet Hanım gece hayatına düşkün olduklarından dolayı çocuklarına karşı ilgisizdir. Çocukların bakımı Rum dadıya emanettir. Rum dadının ilgisiz tavırları ve çocuğun içler acısı hâli romanda şu cümlelerle aktarılır:

“Çini sobanın üzerine, kurusun, diye çocuğun yaş bezleri serilmiş; odaya yayılan ekşi, buğulu bir hava ciğerleri tıkıyor; kirli yemek tabakları yerde bir köşeye bırakılmış... Şişman Rum dadı, bir kanepeye bağdaş kurmuş, kucağında çocuk, oturuyor. Zavallı yavru on beş aylık olduğu halde bakımsızlıktan emekleyemiyor bile!..

Salonlarında ağır, muhteşem eşyaları olan, en büyük terzilerden giyinilen; her akşam bara, baloya, ziyafete, kadına avuç avuç para dağıtılan bu evde bu çocuğun hali ne?.. En fakir, en geri bir ailede bile çocuk bu kadar bakımsız kalamaz... Göğsündeki küçük, muşamba önlük kurumuş, sarı yağlar içinde... Dizlerinin altında kocaman bir pamuklu ve kirli, ıslak bir muşamba... Zavallı yavru muşambasının bir ucunu çekerek ağzına götürmüş, bir pestil gibi şapır şapır emiyor...” (Şükûfe Nihal, 2008b: 276-277)

Aynı romanda zengin bir paşanın oğlu olan Seyhan da çocukluğunda dadıya emanet edilmiştir. Seyhan'ın dadısı ise batıl inançları olan cahil birisidir. Dadı uslansın diye Seyhan'ı Cafer Baba türbesine götürmüştür (Şükûfe Nihal, 2008b: 297).

Şükûfe Nihal'in *Zavallı Çocuk* hikâyesinde babasının ölümü üzerine okula devam edememiş 20 yaşlarında bir genci görürüz. O dönemde evin reisi ve idaresi babada olduğu için babanın ölümü ile geçim sıkıntısı başlar. Birçok zeki çocuk bu sebepten okula gidememiştir. Şükûfe Nihal kadınların meslek sahibi olmasını çalışmasını bu yüzden ister. Aileye ekonomik anlamda destek olması bu tip durumlar için önem arz eder.

Hikâyedeki çocuk, Sultaniden ayrılmıştır. Sanatçı, çocuğun yaşlı bir insana benzeyen olgun tavırlarında yaşadığı acıların etkili olduğunu belirtir. Ona göre acı insanı olgunlaştır. Çocuk gazetelere cinayet haberleri yazarak aileyi geçindirmektedir. Şükûfe Nihal, gence olan hayranlığını şu ifadelerle aktarır:

“Semalar kadar geniş ruhunun içinde hudutsuz bir şiir ve sanat aşkı var... Kalbi, insaniyetin ebedi elemeleriyle çarpıyor. Samimi şiir aşkı ve samimi insaniyet heyecanı birleşince işte bu minimini vakur, mütefekkir doğmuş...” (Şükûfe Nihal, 2008ç:56)

Şükûfe Nihal, savaşlar nedeniyle anne ve babasını kaybeden ve aile ortamında yetişmeyen çocukların eğitimini toplumun üstlenmesini ister. Çünkü bağımsızlık uğruna şehit olan vatan evlatlarının emanetlerine bakmak toplumun başlıca görevidir. *Yalnız Dönüyorum* romanında Yıldız, Hasan ve kırka yakın aza ile Harp Öksüzleri Derneğini kurar. Dernek kimsesiz çocuklara yardım eder, onların mektep masraflarını karşılayarak aile ortamını aratmayacak bir biçimde iyi bir eğitim almalarını sağlar (Şükûfe Nihal, 2008b: 244).

Şükûfe Nihal'e göre mutlu bir toplumun oluşması mutlu bir aile ortamından geçer. Toplumu oluşturan bireylerin eğitimi ve bakımı ile çocuk yaşlarda ilgilenmek gerekir. Annelere bu bağlamda çok büyük görevler düşer. İyi davranış geliştirmede ve yeteneklere göre yönlendirmede annelerin rolü büyüktür. Şükûfe Nihal romanlarında ve hikâyelerinde eğitilmiş ve eğitimsiz yetişen bireylerin sebebini çocukluklarında aramış çocukluğunda iyi eğitim alan bireylerin mutlu, huzurlu, ekonomik bakımdan rahat bir hayatlarının olduğunu göstermiştir. Eğitimsiz bireylerin ise ailede eğitim almadıkları erken yaşta evlendirildikleri için eşlerle ve toplumla sorun yaşadıkları ortaya konmuştur.

4.3. Kadın Eğitimi

Osmanlı Devleti, Tanzimat'la başlayan modernleşme sürecinde kadını ve kadın eğitimini gündeme almaya başlamıştır. Bu dönemde kızlar için Rüştîyeler açılmış ve bu okullarda ders verecek öğretmenleri yetiştirmek amacıyla Darülmüallimatlar kurulmuştur. II. Abdülhamid döneminde kadın eğitiminde gelişme gözlenmiş fakat modernleşme ikinci planda kalmıştır. II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük ortamı ile kadınlar, modernleşmenin getirdiği imkânlardan daha çok yararlanmak ister. Bu talepler daha çok eğitim konusunda yoğunlaşır. İttihat ve Terakki'nin politikası ile Cumhuriyet'in ilk yılları kadın eğitimi noktasında benzerlik gösterir. Kadınlar, anne kimlikleri ile vatana hayırlı evlatlar yetiştirilmesinde ve kültür taşıyıcısı olarak üstlendikleri rol gereği önem kazanır. Kadınların modern ve Batılı

tarzda eğitim almaları gerektiğine inanılır. Yeni açılan kız okullarında oluşan öğretmen açığını kapatmak amacıyla da kadınlara yüksek tahsil yapma imkânı sağlanır (Baskın, 2007: 186).

Şükûfe Nihal modernleşme hareketlerinin başladığı bir çağda doğmuş, bu düşüncelerin filizlendiği bir dönemde çocukluk ve gençlik yıllarını yaşamış biri olarak kadın meselesine değinen yazarlardan biridir. Hayatı boyunca kadın hareketlerinde hep ön sıralarda olmuştur. Hayat hikâyesinde de değinildiği üzere kadınlarla ilgili pek çok ilki Şükûfe Nihal gerçekleştirmiştir. Öncü bir karaktere sahip olan yazar, hayatı boyunca hem gazete yazılarında hem de kurgusal eserlerinde kadınların eğitimi, çalışma hayatı, sahip olması gereken haklar, sağlığı, sosyal ilişkileri, giyimi, davranışları gibi konularda fikirlerini beyan etmiştir.

Şükûfe Nihal 1 Şubat 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan *Eski Türkler kadınsız hiçbir iş göremezlerdi* adlı yazısında demokrasinin temel şartının kadın erkek eşitliğine dayandığını savunur. Kadının “tabu” sayılmadığı eski Türk toplumlarında kadınsız hiçbir iş görülmediğini belirten yazar, hükümdar buyruklarının yalnız “*Hakan buyurur ki*” diye başlarsa değeri olmadığını “*Hakan ve hatun buyururlar ki...*” diye başlarsa kabul gördüğünü söyler. Cumhuriyet’le birlikte Türk kadınının Eski Türklerde olduğu gibi yine sosyal hayatta aktifleştigiğine vurgu yapan yazar, Cumhuriyet kadınından beklentilerini şu sözlerle dile getirir:

“Kadını bu bayağı, çirkin oyuncak hayattan kurtaran Cumhuriyetimiz onu, artık, büyük analarının yaşadığı temiz, yüksek hayata kavuşturuyor. Yaşadığı toprak üzerinde ona da bir mesuliyet hissesi veriyor. Bugün, birçok medeni acun kadınlarının imrenerek baktığı en yüksek haklar Türk kadınının elindedir.

Türk kadını on on beş yıllık yeni yaşayışında hemen her alanda değerini gösterdi. Büyük bir ağırbaşlılıkla, bilgi ile eline aldığı işi yapmaya uğraştı. Eline verilen bu son, yeni, kutlu ve ağır vazifesini de yüksek kabiliyetiyle, temiz bir alınla başarmaya çalışacağını; böylece kendisini ışığa kavuşturan Büyük Cumhuriyete karşı son borcunu da ödeyeceğini umarız...” (Şükûfe Nihal, 2008d: 90)

Şükûfe Nihal 10 ve 11 Haziran 1941’de *Tan* gazetesinde *Türk kadınının mazisine bakış* adını taşıyan yazı dizisinde Türk kadınının geçmişine ışık tutmuş, tarihsel süreçte ne gibi değişimler yaşandığını tartışmıştır.

Şükûfe Nihal, ilk yazısında Türk kadınının anneliğini vurgulamış, çocuklara vatan sevgisinin anneler tarafından aşılandığını ifade etmiştir. “*Avrupa’da Viyana içlerine; Asya’da Hint Okyanusuna; Şimalî Afrika’nın şarkından ta garp ucuna kadar yayan büyük fatihleri*” (Şükûfe Nihal, 2008d: 233) Türk anasının yetiştirdiğini söyleyerek anneliğin çocuk eğitimindeki önemini vurgulamıştır.

Şükûfe Nihal, Müslüman Türk kadınının her zaman savaflara katıldığını ve askere destek olduğunu ifade eder. İslamiyet’in kabulünden önce de “*ilk Türk cemiyetlerinde din, sihir ve töreden doğan bir demokrasi ve feminizm olduğunu erkekle kadının her yerde beraber çalıştığını ve bu beraberliğin demokrasinin şartı*” (Şükûfe Nihal, 2008d: 234) olduğunu savunur. Sanatçı, Türkçede bazı dillerdeki gibi kelimelerin erilliği veya dişilliğinin olmayışının bu eşitlikten kaynaklandığını söyler. Türkler, kadını “tabu” değil, her işte, erkeğin yardımcısı, arkadaşı olarak görmüşlerdir. Türkler, kadını büyük adamlara büyük duygular ilham eden; yurdu koruyan bir varlık olarak tanımışlardır. Devlet yönetiminde de hakanın yanında yer alan kadın daima muhterem, daima üstün mevkide bulunur. Türkler kadının zekâsına yoldaş olan ince sezilerden, derin şefkat duygularından istifade etmiş, bu meziyetlerinden dolayı kadına hürmet göstermişlerdir (Şükûfe Nihal, 2008d: 234).

Özetle Türk tarihindeki kadının önemini bu şekilde vurgulayan yazar, yaşadığı dönemdeki kadın algısına örtülü bir eleştiride bulunur:

“*Erkeğin, manevi meziyetlerin verdiği kıymetle tekâmül eden kadın, tabii bütün hayatını, süslenip ona oyuncak olmakla; yalnız dış yüzü ile erkeğin hoşuna gitmek için çalışmakla harcamaz, dış ve iç güzelliğinde bir muvazene yaparak hem kendisine, hem yuvasına, hem de yurduna faydalı olur...*” (Şükûfe Nihal, 2008d: 236)

Sanatçı, ikinci yazısında Anadolu sahasında hüküm sürmüş Türk devletlerinde kadının önemine değinir. Anadolu’da gerçekleşen bütün bağımsızlık mücadelelerinde Türk kadını erkeğin yanında yer almıştır. Eski Anadolu Türklerinden, Tatarlardan, Selçuklulardan örnekler veren yazar, bu dönemlerde de kadının hayatın içinde erkeğin yanında olduğuna vurgu yapar. Evliya Çelebi’den aldığı ifadelerde XVII. yüzyılda Anadolu’da kadının eve hapsedildiğinden bahseder. Bunun sebebini İslam dininin yanlış algılanmasına ve kıskançlık duygularının artmasına bağlar. Eve kapatıldığı dönemde bile Türk kadınının çocuğuna kahramanlık duyguları aşılayarak memlekete hizmette geri durmadığını belirten yazar bunun en büyük örneğinin İstiklal Harbi’nde kazanılan şanlı zafer olduğunu savunur. “*O büyük*

zaferin büyük kumandanlarını; yalnız göğsündeki büyük imanın ateşiyle onların ardından koşan kahraman Mehmetçiği işte hep o kahraman Türk anası yetiştirdi..Büyük Harp'te, İstiklal Harbi'nde İstanbul hele Anadolu kadını, evinin dışında da elinden gelen vazifeyi yapmış; erkeğin boş bıraktığı tarlada çalışıp memleketi besledikten başka, bir de hepimizin görüp işittiği o mertçe kahramanlıkları göstermiştir.”(Şükûfe Nihal, 2008d: 239) diyerek kadının aile ve toplumsal hayatın şekillenmesinde ve tarihte üstlendiği görevlerdeki önemine vurgu yapar.

Şükûfe Nihal'e göre büyük devlet olmanın ve bağımsızlığın en önemli unsuru kadını iyi yetiştirmekten geçer. İyi eğitim almış ve vatan sevgisi ile yetişmiş bir kadın çocuklarını da bu doğrultuda eğitecektir. Vatan sevgisi ile büyüyen bir nesil kendinden sonraki nesli aynı duygularla yetiştirecek ve böylece kalkınma ve büyüme süreklilik kazanacaktır.

Şükûfe Nihal gazete yazılarında kadın meselesi ile ilgili tarihî analizler yaptıktan sonra Cumhuriyet kadınının eğitimi ve çalışma hayatına değinmiştir.

Şükûfe Nihal 1 Ağustos 1334 (1918) tarihli *Türk Kadını* gazetesinde yayımlanan *Evli barklı kadınlar* adlı yazısında Edhem Nejad'ın aynı gazetenin bir önceki nüshasında yayımlanan *Evsiz barsız hanımlar* makalesinde değindiği Türk-Alman kadını karşılaştırmasına itirazda bulunur. Sanatçı Alman kadınlarından aşağı kalmayan, hatta bazı özellikleri ile onlardan daha iyi yetişmiş “genç aile reiseleri”nin olduğunu söyler. Yakın arkadaşı olan bir Türk kadınının özelliklerini şu cümlelerle aktarır:

“Şehrin asil ailelerinden pek iyi tanıdığım bir genç kız vardı; terbiyesi, Türkçe tahsili iyi, Fransızcası pürüzsüz, esaslı... Hududu “Tuna Dalgalarını, “La Dance” serpantinleri fersahlarla geçen ilmi bir musikiye aşına... İbdakâr [yaratıcı] bir piyanist. On sekiz yirmi yaşında, şık, güzel, kibar, narin, pür şiir [şiir dolu] bir genç kız... Onun meziyetleri bu kadar mıydı? Kendisini ilk görenler, bugünün yalnız musiki ve edebiyatla vakit geçiren kızlarından biri zannederlerdi; halbuki hayır!.. Ben onu, aşçının mutfağı boş bırakmasından bilistifade kaç defa ocak başında bir şey kızarttığını; ertesi günkü çay ziyafetine lazım olan pastaları kendisi hazırlamaya heves ettiğini görmüştüm.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 17)

Sanatçı 7 Teşrinisani 1334 (1918) tarihli *Türk Kadını* gazetesinde yayımlanan *Mahallelere doğru* adlı yazısında “sefalet köşeleri” diye nitelendirdiği yoksul mahallelerdeki ailelerin durumundan bahseder. Temizliğin olmayışından, batıl inanışlardan, çocukların açık saçık konuşup küfür etmelerinden, anne babaların cahilliklerinden yakınır. Bu mahallelerde

olumsuzlukları gidermek adına vakit kaybetmeden bir takım önlem alınması gerektiğini vurgular. Toplum olarak yapılması gerekenlerle ilgili önerilerde bulunur. Teali-i Nisvan ve diğer bazı kadın cemiyetlerinin bu mahallelerde annelere yönelik sağlık, ahlak, toplumsal hayat, eğitim gibi konularda seminer veya sohbetler düzenlemesi gerektiğini vurgular. Şükûfe Nihal memleketin geleceğinin sadece güzide kısmın çocuklarının aldığı eğitime bağlı olmadığını, şuursuz ana babaları da bilgilendirmek gerektiğini vurgular. Ona göre bu bilgilendirmeler yapılmazsa memleket yerinde sayacaktır (Şükûfe Nihal, 2008d: 40).

Sanatçı 30 Haziran 1339 (1923) tarihli *Süs* gazetesinde yayımlanan Kadınlar Halk Fırkası'nın programını değerlendirdiği *Fırkamızın mefkûresi* adlı yazıda Atatürk'ün bütün vatan evlatlarını ayırmaksızın davet ettiği Halk Fırkası'na kadınların da katılmaktan mutlu olduğunu ifade eder. "*Beşeriyetin tabii mürebbisi*" olmakla nitelendirdiği kadınların erkekler kadar eğitim öğretim faaliyetleriyle ilgili olması gerektiğini vurgulayan yazar o dönem mevcut eğitim sisteminin gençleri hayat ve medeniyete hazırlayamayacağı noktasında duyduğu şüpheyi dile getirir. Kadınların ikinci bir meselesinin de fakirlik olduğuna değinen yazar, eğitim konusunun halledilmesinden sonra kadınların çalışması gerektiğini söyler (Şükûfe Nihal, 2008d: 51).

Şükûfe Nihal, Kânunsani 1935 tarihli *Yeni Türk Mecmuası*'nda yayımlanan *Erkmen kadınları* adlı yazıda Afyonkarahisar'a yakın bir köye ait izlenimlerini paylaşır. Sanatçı, sadece aydın kesimin değil kırsal kesimin de kalkınmasını ister. Ona göre kalkınma tüm nüfusu kapsarsa başarıya ulaşılır. Bu bakımdan köylerde çocuk ölümlerinin azalması için özellikle kadınların sağlık konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğini vurgular. Halkevlerinin köycülük şubelerinin köyleri aydınlatmasını ister (Şükûfe Nihal, 2008d: 83).

Halkı eğitmek amacıyla 1932 yılında kurulan Halkevleri, Cumhuriyet rejiminin ve Atatürk devrimlerinin topluma aktarılmasında önemli rol üstlenmişlerdir. Halkevlerine bağlı Köycülük Şubesinin köyleri kalkındırmada önemi büyüktür. Köycülük Şubesinin verdiği eğitimlerle ülke nüfusunun kırsal kesimde yaşayan bireylerinin Atatürk devrimlerini benimsemiş bireyler olarak bilinçlenmesi ve köylerin kültürel, toplumsal ve iktisadî açıdan kalkındırılması amaçlanmıştır (Emgili, 2021: 198).

Şükûfe Nihal 3 Haziran 1941 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *Her anne bir küçük doktor olmalıdır!* adlı yazıda yıllar sonra Afyonkarahisar'daki izlenimlerini tekrar aktararak

Türk kadınlarının özellikle hastabakıcılık konusunda eğitilmesi gerektiğini yineler. Kadınların hastabakıcılık konusunda daha başarılı olacağını ise şu sözlerle destekler:

“Bilen, anlayan bir kadın elinin saracağı yarayı hiçbir doktor, o kadar maharetle saramaz. Hiçbir ilaç, bir kadının şefkatli sözleri kadar bir hastaya teselli ve şifa veremez...” (Şükûfe Nihal, 2008d: 230)

Şükûfe Nihal, gazete yazılarında ihtiyaç duyulan eğitim meselelerini dile getirerek döneminde pek çok meselenin çözüme kavuşturulmasını sağlamıştır. Sağlık konusunda kadınlara yönelik kursların açılması istemiştir. Şişli Çocuk Hastanesinde açılan kursu ziyaret eden yazar buradaki izlenimlerini 14 ve 17 Haziran 1941 tarihli *Tan* gazetesinde *Şişli Çocuk Hastanesi'nde geçen bir saat...* adlı yazı dizisi ile dile getirmiştir. Kurstaki kadınların çok zeki ve başarılı olduğunu vurgulayan yazar, bu kurslardan edindiği izlenim sonucunda kadınlarla ilgili şu tespitlerde bulunur:

“Anneler mutlak şekilde doktorluk dersi görmeli, çocuk bakımını, yemek pişirmek, dikiş dikmek, okuyup yazmak, müzik yapmaktan daha iyi öğrenmelidir. Cemiyet bunu her kadına mecburi kılmalıdır. Her seviyenin anlayacağı şekilde hemen eserler, kitaplar yazılmalı, bunlar her yere dağıtılmalı ve her anne çocuğunu günü gününe kendisi bilerek kontrol edebilmeli, tartmalı, ölçmeli, gördüğü anzalara karşı ne ile tedavi edebileceğini kestirmeli... Bu bilgi her kadının en şerefli bilgisi olmalı.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 263)

Sanatçı 8 Mayıs 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan *Geride kalanlar* adlı yazıda kadınların makyaj ve giyimlerine aşırı özen göstererek aileyi borca sokmalarına ve zamanlarının çoğunu ayna karşısında geçirmelerine itiraz eder. Gerçek Türk kadınının güzelliğinin zihninde olması gerektiğini vurgular. Şükûfe Nihal'e göre erkekler kadının dış güzelliğine değil zekâsına önem vermelidir. Yazar Türk kadınına şu sözlerle tanımlar:

“Kadının hürriyeti, terbiyesi, yükselişi onun için elbette bir fantezi, bir süs değildir. Bir insan yığını içinde düşünülecek şey; şunun, bunun değil, genelin kazancıdır. Kadının veya erkeğin yükselişi ise buna bir vasıta. Kadın benliğini tanımış, düşüncesinde hür, işlerinde salahiyet sahibi, doğru, iyi düşünceye alışkın olursa, bundan doğacak kazanç yurdundur; ulusundur. Ulusun yarısı demek olan kadın bu toprağın içinde yaşıyor; bu toprağın çocuklarına analık ediyor. Onun içinde birkaç tanesinin bile hava ve hevesine uyararak yurda yararlı olmadan yaşamasına razı değiliz. Kadın, kendi kazancını, kendi zevkini yurdu

kazancına üstün tutmayı öğrenmiş, buna inanmış olursa o gün ancak yurt gerçek anasını, gerçek kadını bulmuş olur..."(Şükûfe Nihal, 2008d: 100)

Şükûfe Nihal Mart 1936 tarihli *Yeni Türk* gazetesinde yayımlanan *Ekonomi haftalarından sonra* adlı yazıda millî duygudan, millî şuurdan yoksun zengin kadınların Büyük Harp zamanlarında yabancı markalardan alışveriş yapmalarının üzüntüsünü dile getirir. Uzun çağlar servetimizi kendi ellerimizle yabancılara vermemizin temelinde kötü, şuursuz bir eğitimin olduğunu vurgular. Siyasi anlamda güçlenen ülkenin ekonomik anlamda da güçlü olması gerektiğini ifade eden yazar İktisat Haftası kutlamalarında halkı bilinçlendiren faaliyetlerin düzenlenmesini ister (Şükûfe Nihal, 2008d: 138).

Şükûfe Nihal, 13 Ekim 1947 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *Kendimizi yabancılara tanıtalım* adlı yazıda yeni Türk kadınının yurtdışında tanınmadığı konusunu ele almıştır. Türk kadını yurtdışında temsil edecek birçok aydın kadın olduğunu vurgulayan yazar bunun bir ödev olduğunu şu sözlerle ifade eder:

"Eski yeni fakat her zaman bir Türk medeniyeti bulunduğunu, Türk'ün -hâlâ bugün bile dünyanın birçok yerlerinde sanıldığı gibi- geri bir insan olmadığını; hele son yıllar içinde yetişmiş değerli, meslek sahibi, ana, öğretmen, yazar kadınlarımız bulunduğunu; Türk kadınının yalnız süslü püslü, moda, zevk düşkünü, faydasız bir avuç kadından ibaret olmadığını lütfen dünyaya tanıtınlar..." (Şükûfe Nihal, 2008d: 403)

Şükûfe Nihal, çoğu zaman tek başına bazen de Halkevleri Köycülük Şubesinin düzenlediği gezilere katılarak Anadolu'ya gitmiş Anadolu insanının sorunlarını yerinde görmüştür. Anadolu gezilerinde tanıştığı iyi örnekleri de yazılarında konu etmiştir. Anadolu'da rastladığı eğitilmiş ve meslek sahibi kadınları köşesine taşıyarak gençlere ilham vermiştir.

Sanatçı 25 Temmuz 1949 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde Elazığ'da eczacılık yapan ideal Türk kadınlarından Bayan Müfide Barım'ı tanıtmıştır. Eczacı bir babanın kızı olan Barım, Tıp Fakültesi mezunu zeki, başarılı bir kız olarak örnek gösterilmiştir. Doğu ve Batı sanat akımlarını da takip eden genç eczacı, ideal bir Türk kızı olarak sunulur (Şükûfe Nihal, 2008d: 403).

Şükûfe Nihal, gazete yazılarında kadın eğitimi, çalışma hayatı, evlilikleri gibi konuları *Çöl Güneşi* romanında "*üç yıldızlar*" diye adlandırdığı okul arkadaşı üç kadın üzerinden ele

alır. Romanda yer verilen üç kadın o dönemin üç farklı kadın tipini temsil eder. Zehra, idealist kadını, Feriha ortada kalmış arayış içinde olan kadını, Müeyyet ise evlenerek bir erkeğin himayesine girmiş süslü, monden kadını temsil eder.

Şükûfe Nihal gazete yazılarında savunduğu kadın meselesine dair birçok konuyu *Çöl Güneşi* romanında Zehra ile aktarır. Eserde Zehra iyi eğitim almış “yeni kadın” olarak sunulur ve ön plana çıkarılır. “*Zehra, her gün bir icat peşinde koşar, her gün ortaya yeni yeni fikirler atar, altı aydan beri de Babiâli’de bir kitapخانه açtı, yeni zaman hanımı erkek gibi çalışmalı imiş.*” dediği Zehra aslında okul yıllarından bu özelliğini belli eder. “*Aferin Zehra, zaten belli idi, senin herkese benzemez bir kız oluşun! Çocukken bahsettiğin şeyleri nihayet tatbik ediyorsun demek? Daha o zaman senin ruhunun fevkalade tarafları vardı, Müeyyet daha çocuğu, Müeyyet’le oyun oynar, seninle kitaptan, hayattan bahsederdim...*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 124) diyerek eğitilmiş kadınla eğitimsiz kadının çocukluklarında aldığı eğitimi açıkça ortaya konur.

Roman boyunca Zehra davranışları, zekâsı, fiziği ve işi ile övülür, ona karşı hayranlık bildiren cümleler kurulur. Çünkü o eğitilmiş “yeni kadını” temsil etmektedir. Şükûfe Nihal topluma Zehra’yı kadınlar için rol model olarak sunmaktadır. Eserde Zehra “*boyasız, temiz, beyaz yüzü, zeki, derin, siyah gözleri, muntazam taranarak ortadan ayrılmış kumral, dalgalı, sade saçları*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 134) ile “*güzel konuşan*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 134), “*ciddi bir iş kadını*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 123) olarak tanıtılır.

Çöl Güneşi Feriha ise okul yıllarında başarılı olmakla birlikte erken yaşta evlenerek bambaşka bir hayata sürüklenen kadın olarak tanıtılır. “*Mektebi bırakmak, arkadaşlarımdan ayrılmak epeyce canımı sıkıyordu, ama ne anneme, ne de kimseye bir şey söylemedim.*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 134) diyerek duygularını dile getirirse de nişanlısı onun okuldan alınmasını ve evde eğitime devam etmesini ister. Arkadaşları tarafında da yadırganan bu durum üzerinden toplumsal eleştiri yapılmıştır. Ailenin eğitime bakışı ve geleneksel anlayış eleştirilir. Hayalleri olan ve okumak isteyen birinin okuldan alınarak erkenden evlendirilmesinin sonuçları Feriha örneği ile verilir.

Eserde Feriha okula devam edemeyerek arada kalmış kadını temsil eder. Feriha da Zehra gibi çalışarak kimseye “*muhtaç olmadan*”, “*boyun eğmeden*” yaşamak ister. Feriha’nın okuldan alındıktan sonra evde annesinden öğrendiği el işi yıllar sonra ona kazanç kapılarını aralayacaktır. Beyoğlu’nda “Yeni Elişleri Mağazası” adında bir iş yeri açılır ve Feriha’da

çalışmaya, üretmeye başlar. Feriha, sadece üretmekle kalmaz girişimci rolü yüklenerek yanında birkaç kadına da iş verir (Şükûfe Nihal, 2008b: 167).

Müeyyet, eserde monden kadını temsil eder. Müeyyet yeni hayat tarzının istemediği, eğitimsiz, görgüsüz, saf kadındır. Zehra'nın zıttı bir karakterdir. Yeni Türkiye'de böyle kadınlar olmamalıdır. Şükûfe Nihal roman boyunca Müeyyet'i alçaltan ifadelere yer verir. Eserde Müeyyet "*rimelden kara dikenlere dönmüş kirli kirpikler*"(Şükûfe Nihal, 2008b: 114), "*tombul ve tembel vücutlu*"(Şükûfe Nihal, 2008b: 123), "*ağır işleyen bir zekâ*"(Şükûfe Nihal, 2008b: 124), "*hareketi sevmeyen, rahatına, süsüne düşkün hanımlara mahsus kayıtsız bir gülüş*" (Şükûfe Nihal, 2008b: 125) gibi özellikleri ile tanıtılır.

Yalnız Dönüyorum romanında Yıldız ideal bir kadın olarak sunulur. Yıldız babası tarafından yetiştirilmiş vatansever bir kişidir. Yıldız, Şükûfe Nihal'in kafasında şekillendirdiği yeni kadının tüm özelliklerini taşıyan bir kahramandır. Yıldız'ın çocuklukta nasıl bir eğitim aldığına çocuk eğitimi bölümünde değinilmiştir. Bu bölümde Yıldız'ın kadın kimliği ile olaylara ve olgulara bakışı değerlendirilecektir.

İdeal bir kahraman olarak okuyucuya takdim edilen Yıldız'ın romanda her zaman iyi özelliklerine vurgu yapılmıştır. Ona karşı olumsuz bir ifadeye rastlanmaz. Yıldız, "*çok nazik kız,yüksek, iyi kadın*" (Şükûfe Nihal, 2008b: 125), "*dünyada yapacağı şeylerin hududunu bilecek bir kız*"(Şükûfe Nihal, 2008b: 200) , "*samimi, heyecanlı bir yurt kızı*" (Şükûfe Nihal, 2008b: 232) olarak tanıtılır.

Şükûfe Nihal, gazete yazılarında dile getirdiği düşüncelerini bu kez Yıldız'ın ağzından roman okuyucularına aktarır. Yıldız, siyasal değişimin ve modernleşmenin hızla yaşandığı bir dönemde kadın ve kadın eğitimi ile ilgili şu temennilerde bulunur:

"Memleket kuruluyor, memleket yükselecek, millet rahata erecek... Mekteplerimiz olacak, hele kadınlar o kara bilgisizlikten, bönlükten kurtulacaklar, biz de medeni insanlara benzeyeceğiz." (Şükûfe Nihal, 2008b: 207).

Balkan savaşları ile başlayan milliyetçilik hareketleri ile eğitimde anlayış değişmiş milliyetçi bir model uygulanmaya başlamıştır. Özellikle kadınların çocuklar üzerinde tesiri de göz önüne alındığında vatansever ve kahramanlık duyguları ile yetiştirilmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Yıldız aldığı eğitimin neticesinde bu özelliklere de sahiptir.

“Vatan heyecanı, toprak, millet sevgisi ömrümde bulduğum heyecanların en çok sarsanı, en çok saranı... O şarkıları bugün de hâlâ o günkü coşkunluğumla tekrar ediyorum.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 207)

Balkan savaşlarının yaşandığı dönemde Fahir askere gider. Fahir’i *“ruhlardaki kahramanlığın bir dış sembolü”* olarak tanımladığı asker kıyafetleri içinde gören Yıldız, *“İki ayağını bir araya getirip sol elini kalçasına dayayarak sağ eliyle bize askerce bir selam verdi; takdirle, heyecanla gülümsedik. Fahir ağabey, sivil elbiseler giyindiği zamandan daha vakur, daha güzel olmuştu; toprak renkli ceket, pantolon, yeşilimsi kabalak, biçimli dizlerine sarılan dolaklar ona ne kadar yaraşmıştı, ne güzel bir kahraman olmuştu...”* (Şükûfe Nihal, 2008b: 126) sözleri ile heyecanını ifade eder.

Şükûfe Nihal, Türk kadınının tarihten gelen büyük özelliklerini gazete yazılarında ele almıştır. Türk kadınına yeni bir kimlik kazandırma düşüncesinde olan yazar, Türk kadınının iki özelliğini vurgulamıştır. Bunlar vatan savunmasında hep erkeklerin yanında yer almaları ve kahramanlık duyguları ile çocuklarını yetiştiren birer anne olmalarıdır. Şükûfe Nihal, Türk kadınının modernleşmesini savunurken bu iki özelliğin hiçbir zaman yok olmamasını ister. O yüzden modernleşmeyi yanlış anlayan kadınları eleştirir. Yıldız’ın, yengesine söylediği şu sözle Türk kadınının nasıl olması gerektiğini anlatır:

“Bir kadın her işi yapabilmeli, lazım olduğu zaman silah başı, lazım olduğu zaman da beşik başı!” (Şükûfe Nihal, 2008b: 213)

Vatanım İçin romanında vatanseverliği ile okuyucunun karşısına çıkan Makbule, kahraman, cesur, savaşçı Türk kadınına temsil eder. Makbule yazarın gazete yazılarında Türk tarihinden örnekler vererek idealize ettiği kahramanlardan biridir.

Kahraman bir Türk kadını olarak okuyucuya takdim edilen Makbule’nin romanda her zaman iyi özelliklerine vurgu yapılmıştır. Yazar romanlarında idealize ettiği kahramanlara olumsuzluk yüklemmez. Makbule *“beline kadar inen burma altın dalgalı saçları ile”* (Şükûfe Nihal, 2008c: 201) tanıtılır. Ali ve Makbule birlikte *“Eşit zekâları, çalışkanlıkları, hocalarından gördükleri takdirler, aldıkları mükâfatlar”* (Şükûfe Nihal, 2008c: 201) ile idealize edilir. Makbule *“erkek çocuklar gibi, evde kitap okur, kırlarda koşmaca oynar.”* (Şükûfe Nihal, 2008c: 203).

Şükûfe Nihal, Anadolu’da kız çocuklarının eğitimi konusuna Makbule üzerinden değerlendirmelerde bulunur. Eserde ilkokuldan sonra kızların eğitimine hoş bakılmaz. Ali’nin Makbule’ye söylediği “*sen kızsın kızları daha fazla okutmazlar ki*” (Şükûfe Nihal, 2008c: 203) sözüyle Anadolu’daki bir uygulama okura bildirilir.

Biyografik bir roman olan *Yalnız Dönüyorum*’un kahramanı dokuz yaşında bir çocuk olan Yıldız, II. Meşrutiyet’in ilan edilmesi üzerine memlekette eğitim adına çok büyük gelişmelerin olacağını düşünerek sevinir. Kadınların cahillikten kurtularak okuyacakları ve böylece memleketin refaha ereceği fikri ile mutlu olur:

“Bütün çocukluğumda kafam milletin, vatanın ıstırabı, cemiyetin geriliği, medresenin, softalığın tüyler ürperten zararları, mektepsizlik, sefalet mevzuları ile dolmuştu: Ben de çocuk ruhumla yarı anlar, yarı anlamaz, bütün bekleyenlerle beraber memlekette bir şeyler olmasını beklemiştim. O beklediğim günler demek artık gelmişti... Denizler, sokaklar hürriyet şarkıları ile coşuyordu, ben bütün o coşup taşanların daha üstünde bir heyecanla coşuyordum.

Memleket kurtuluyor, memleket yükselecek, millet rahata erecek... Mekteplerimiz olacak, hele kadınlar o kara bilgisizlikten, bönlükten kurtulacaklar, biz de medeni insanlara benzeyeceğiz...

Babamın evinden daha çok yüz bulduğum, şımarđığım yalıda şimdi incecik sesimle odaları, salonları çınlatıyor, hürriyet şarkıları söyleyerek geniş merdivenlerden esiyordum.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 206-207)

Şükûfe Nihal, kadınların eğitimine önem veren bir yazardır. Romanlarında ideal kadını anlatmıştır. Avrupalılığın nasıl olması gerektiğini romanlarında hem kadınlar hem erkekler üzerinden vermiştir. Yazar, kurtuluş mücadelesi sonrası ortaya çıkan olumsuz durumu bir türlü kabullenemez. Avrupa’ya eğitim görmek için gidenlerin millî şuurdan uzaklaşmaları onu rahatsız eder. Ülkede ise okumuş kesimin davranışları ve ahlak yapıları ona göre hiç iç açıcı değildir. Kadınların ideallerinin olmaması, bir davalarının bulunmaması, memleket meseleleri karşısında kafa yormayıp erkeklerle eğlenmelerini eleştirir.

Yalnız Dönüyorum romanında roman kahramanı Yıldız’ın ağzından cahil kadınları temsil eden Raife’nin düştüğü bu durum şu şekilde aktarılır:

“Zaten, milli dil cereyanlarından, ne şundan ne bundan haberi olmayan birçok kadın vardı ki hep böyle yarı Türkçe, yarı Fransızca kelimelerle cümleler yaparak konuşmayı büyük

bir meziyet, bir Avrupalılık sanıyorlardı. Türk topraklarında geçen o haşmetli, kanlı savaş, o büyük kurtuluş; o kara kuvvetin yere geçmesiyle meydana gelen büyük sosyal değişiklik, böyle kadınların kafasında ancak erkeklerle kol kola, göğüs göğüse yaklaşabilmeye, eğlenip gülmeye bir vesile olmaktan başka bir mana kazanamamıştı. Hiçbirinin kafasında ne bir ideal, ne bir dava vardı, ne çocuk, ne aile, ne memleket meselesi onlar için üzerinde durulacak mevzular değildi. Bu kadınlar, ancak Hasan gibi yolunu şaşırılmış, idealini kaybetmiş, olamadan çürümeye başlamış erkekler için bir gönül eğlencesi idi.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 293)

Yaşanan kültür değişimi ile beraber kadınların olumsuz davranış sergilemesi ailede iyi bir eğitim almamalarına da bağlanır. Yıldız’ın ağzından bu durum şu şekilde açıklanır:

“Kafes, peçe altından yeni çıkanlar, iyi bir kültür sahibi değillerse, iyi bir aile terbiyesi almamışlarsa tabii böyle olur. Halbuki memleketimizde böyle ancak bir avuç insan vardır; barları filan delice dolduranlar onlar olduğu için çok göze çarpıyor. Bu, bütün memleket için bir ölçü olamaz, ister istemez büyük bir inkılabın sarsıntısı olacaktı. Tabii onlar da yavaş yavaş kendilerine gelirler.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 292)

Şükûfe Nihal’e göre iyi bir eğitim almış kadın hayatta hiçbir zaman zorluk yaşamaz. *“Akli başında, iyi terbiye almış bir kadın, hayatının her devresinde kendisine teselli ve saadet verecek meşgaleler bulur; mesela aile, çocuk, bir kadının hayatında onu saadete işgal edecek en sevimli bir mevzudur. Zanneder misiniz ki kadınların yegâne saadeti erkeklerden iltifat beklemektir!” (Şükûfe Nihal, 2008b: 34)*

Yalnız Dönüyorum romanında Yıldız, yengesinin komşusu olan Şefkat Hanım ve onun eşinden övgüyle bahseder. Davranışlarını gayet olumlu bulduğu bu kültürlü ailenin evinde düzenlenen toplantılarda memleket meseleleri konuşulur. Karı koca kültürlü, nazık, iyi eğitim almış ideal bir çift olarak gösterilir.

“Yeni Türkiye’nin bu yeni hayatı içinde Şefkat’le kocası akılları başlarında, değişikliği hazmetmiş, kültür sahibi, muvazeneli insanlardı; eğlenmeyi de, konuşmayı da, aile vakarının, haysiyetinin ne olduğunu da biliyorlardı... Her hafta evlerinde toplantı olurdu; buraya memleketin en münevver insanları, muharrirler, sanatkârlar, bazı ecnebiler de gelirlerdi.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 287)

Şükûfe Nihal, *Ne kadar yanılmış* hikayesinde Hayriye Hanım'ı eşine olan sadakati ile idealize eder. Hayriye Hanım Darülfünun mezunu eğitilmiş bir kadındır. Aydın çevrenin birbirleri ile münasebetlerini işleyen hikâyede kadınların eşlerine bağlılığı erkeklerin ise vefasızlığı ortaya konur. Şükûfe Nihal, Hayriye Hanım'ı yeni Türkiye'nin rol model kadını olarak tanıtır:

“Hayriye Hanım, yeni Türkiye'nin serbest, şen fakat metin, dürüst kadınlarından idi. Ona herkes hürmet ederdi. Mektepten iyi tanıdığı bazı arkadaşları sık sık ziyarete gelirdi. Kocasını ile aralarında müteakabil bir anlaşma ve itimat vardı. Hayriye Hanım arkadaşlarını yalnızken de kabul edebiliyordu.” (Şükûfe Nihal, 2008ç: 65-66)

Şükûfe Nihal, eğitilmiş kadını idealize etmeye çalışmıştır. Ona göre kadınların iyi bir eğitim alması toplumun gelişmesi bakımından son derece önemlidir. Yabancı dil bilen, yüksek tahsil yapmış kadınları güçlü kadın olarak gösterir. Şükûfe Nihal'in kadına bakışı kadını toplumsal anlamda çok yönlü bir kimliğe dönüştürür. Kadın, eğitilmiş olmalıdır. Sadakatli bir eş olmalıdır. İyi bir anne olmalıdır. Aile ekonomisine katkıda bulunmak için çalışmalıdır. Hoş, sade ve bakımlı olmalıdır. Ona göre kadını böyle özelliklere sahip bir toplumun geri kalması düşünülemez. Şükûfe Nihal, roman ve hikâyelerinde bu düşüncelerini gerçekleştirmiş bir yazardır.

4.4. Edebiyatın Eğitime Katkısı

Eğitimle ilgili bütün çalışmalarda olduğu gibi edebiyat eğitiminde de tarihsel zemini incelemek, güncel değerlendirmelerde bulunurken önemlidir. Liselerde coğrafya ve edebiyat öğretmenliği yapmış olan Şükûfe Nihal'in edebiyatçıları, edebî metinler ve edebiyat eğitimine dair görüşleri edebiyat eğitimine katkı sunması bakımından önemlidir.

II. Meşrutiyet'le birlikte Türk edebiyatında kadın varlığı da kendini hissettirmeye başlamıştır. Batı'nın etkisiyle sosyal hayatta daha etkin bir rol üstlenen kadınlar eğitim ve edebiyatta söz sahibi olmaya başlamışlardır. Bu bağlamda Şükûfe Nihal, döneminin önemli bir aydını olarak hem gazete yazıları ile hem de şiir, roman ve hikâye gibi türlerle kadın bakışını edebiyatımıza yansıtmıştır (Akagündüz, 2006: 111). Edebî anlayışımızın hızla değiştiği bir dönemde yaşamış, iyi bir eğitim almış yazar olarak edebiyat eğitimine katkı sağlamıştır.

Şükûfe Nihal, gazete yazılarında edebiyat konularına fazla yer vermemiştir. Edebiyatı ve edebiyatçıları konu ettiği yazıları sınırlıdır. Gazete yazılarında edebiyat eğitimine katkı sunması bakımından daha çok okuma kültürü oluşturma çabası içine girmiştir. Tüm yurttaki kütüphanelerin ve okuma salonlarının yaygınlaştırılmasını istemiştir. Köylere varıncaya kadar kütüphanelerin kurulmasını gerektiğini kalkınmanın ön şartı olarak değerlendirmiştir. Öğrencilere, edebiyatçılarla ve okunacak eserlerle ilgili tavsiyelere yer vermiştir.

Şükûfe Nihal, yetişecek yeni neslin Türk edebiyatının tüm dönemlerine hâkim olmasını savunmuştur. Eski edebiyatımızı yok sayma yoluna gitmemiştir. Şükûfe Nihal, divan edebiyatından ve tasavvuftan etkilenmiş bir şairdir (Somuncu, 2016: 72). Sanatçı, gazete yazılarında ve kurmaca eserlerinde divan edebiyatından şairlere ve şiiirlere yer vererek eski edebiyatı bilmenin ve öğrenmenin gerekliliğini vurgulamıştır.

Şükûfe Nihal 22 Ağustos 1949 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yer alan *Milli kültür meselesi* adlı yazısında öğrencilerin Türk kültürü üzerine eğitim almalarının önemine değinir. Öğrencilerin kendi dilini ve bu dilin geçmişteki bütün safhalarını bilmesi gerektiğini vurgulayan yazar, tarihimizin her çağında yazılan her türlü eseri, anlayabilecek bir edebiyat eğitimin verilmesini ister. Edebiyat eğitimi adına şu çarpıcı sonucu paylaşır. Liseden çıkmış yüksek tahsil yapmış öğrencilerin aklında sadece edebiyatçıların isimlerinin kaldığını edebiyat ve eserler adına hiçbir şeyin kalmadığını, millî kültürümüzü, sanatımızı tanımak; bizim şeref taşlarımız olan büyüklerimizi öğrenmek için, geçmişin kapalı dilinin engel olmadığını savunan yazar “*Derin, mustarip Fuzulî; zarif, engin hayalli Nedim; çağlayan ahenkli Bakî; orijinal sembolleriyle rengârenk kanatlı Şeyh Galib bir milletin ruhunu ince ince işleyen, yükselten ebedi varlıklardır. Onlardan nasıl yüz çevirebiliriz?*” (Şükûfe Nihal, 2008d: 632) diye sorar. İsim yapmış bazı yazarların bile Abdülhak Hamid'in, Tevfik Fikret'in eserlerini tanımadıklarını söyleyen yazar, bu yazarların birkaç yabancı şöhretle kendilerini göklerde gördüğünü ifade eder. Ona göre “*Türk kültürüne sahip olmayan Türk; Türkiye'yi, Türk milletini tanıyamaz.*” (Şükûfe Nihal, 2008d: 633)

Şükûfe Nihal 30 Nisan 1939 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *Mukaddes ateşin tilsimi* adlı yazısında öğrencilerin hatıra defterine yazdıklarından yola çıkarak edebiyatçılarla ilgili görüşlerini dile getirir. Sanatçı öğrencilerine öncelikle hayatları boyunca ideallerinin olması gerektiğini ve ölünceye kadar bu ideallerinin peşinde koşmaları gerektiğini salık verir. Bu ideallerin her şey olabileceğini sevdikleri bir insan, insanlık, yurt, millet, sanat, çocuk, ne olursa olsun, kendilerine bir ideal ateşi bulmaları gerektiğini vurgular. İdeal konusunda

Abdülhak Hamit Tarhan'ı örnek gösteren yazar onun ölünceye kadar kalemi elinden düşürmediğini söyler (Şükûfe Nihal, 2008d: 166).

Şükûfe Nihal 7 Kasım 1949 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *Beğenmediğimiz edebiyat* adlı yazıda edebiyatın başka bir faydasına dikkatleri çeker. Kendisine yapılan olumsuz bir davranışta veya toplumda şahit olduğu bazı olumsuz durumlarda moralinin çabuk bozulduğunu belirten yazar o anlarda ezberinde bulunan mısraları söyleyerek rahatladığını belirtir (Şükûfe Nihal, 2008d: 656). Özellikle eski edebiyattaki beyitlerin insanî ve psikolojik tarafına vurgu yapar. Yazar buna benzer durumlara romanlarında da yer vererek edebiyatın rahatlatıcı özelliğini vurgulamıştır. Edebiyat eğitiminde şiir ezberleme yönteminin faydalarını Şükûfe Nihal, bu yazısı ile ortaya koymuştur.

Şükûfe Nihal, eğitimin en önemli unsurlarından birinin kitap okumak olduğunu gazete yazılarında sıkça dile getirmiştir. "*Bilginin, şiirin, musikinin öz vatani*" olarak nitelendirdiği Finlandiya gezisinde Finlerin çok kitap okuduğunu vurgular. 27 Mayıs 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan *Finler üzerine* adlı yazısında Finlerin okuma alışkanlığı ile ilgili izlenimlerini şu cümlelerle aktarır:

"*Finler çok okurlar; pek çok okurlar... Her sınıf halk okur. Bilgin okur; tüccar okur; bakkal okur; sokakta müşteri bekleyen boyacı çocuğunun; dondurma satan genç kızın, ekmek satan genç kadının elinde hep kitap görülür. Bunlar işlerini bitirir bitirmez, oldukları yerde, yanlarına bakmadan başlarını kitaba eğerler. Caddelerde, garlarda her dilden deste deste kitap, gazete, mecmua satan kitap dükkânları vardır. Üç buçuk milyon nüfusu olan bu yerde 484 tane gazete çıkar. Bir Finli dört saatlik bir yola çıkarken yanıma beş tane kitap alır; yolda rast geldiği kitabı gene alır. Burada kitap ticareti pek kazançlı bir iştir. Çok kitap yazılır. Okumanın çokluğu karşısında kitap fiyatı da yüksek, böyle olduğu halde Finler her şeylerinden kesip kitaba para verirler.*" (Şükûfe Nihal, 2008d: 114)

Finlerin okuma alışkanlığından bahseden yazar, 1 Haziran 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan *Neye duruyoruz* adlı yazısında Türklerde okuma alışkanlığının olmadığından evlerde anne babaların okullarda ise öğretmen ve öğrencilerin kitap okumadığından şikâyet eder. Okumayı "*hava almak*", "*ekmek yemek*" gibi bir yaşama şartı olarak görür. İnkılâpların toplumda karşılığını bulabilmesi için okumanın önemini şu şekilde aktarır:

“Halkı okumaya, düşünmeye zorla alıştırmak, halkı omuzlarından tutup zorla sarsmak; halkı büyük ülkülere inandırmak, bunu duyanların, bunu anlayanların vazifesidir. Bu, bizim birinci vazifemizdir, inkılâp siyasal olduğu kadar sosyal bir değişimdir. O, yalnız kanunların kalıplaşmış şekillerinde kapanıp kalamaz; asıl kafaların, yaşayışların değişmesi gerektir.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 120)

27 Şubat 1939 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *Kitap ve halk* adlı yazısında İstanbul’a dokuz kütüphane açılacağına haberini alan yazar sevincini dile getirir. (Şükûfe Nihal, 2008d: 120)

Şükûfe Nihal 23 Mayıs 1939 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *1880’liler grubu* adlı yazısında öğrencilerin edebî ve ahlaki olmayan bilgisiz halkın ve yarım kültürlü bazı kadınların takdirsizliğinin istismar edilerek para kazanma ihtirası ile yazılmış kitapları okumalarından şikâyet eder. Bu eserler “ içinde bir sanat endişesi, bir sosyal dava, bir ideal ışığı, bir erişilmez güzelliğin hasreti, bir ruh tahlili, çözülmemiş bir düğümün muamması gibi kafayı, ruhu türlü türlü duygu ve düşünelere; türlü türlü hayat yollarına hazırlayıp olgunlaştıracak esaslar olmadıktan başka, bilakis üşupları ile, mevzuları ile bayağılığın, düşkün ihtirasların en kötü örnekleridirler.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 175)

Öğrencilerde bu durumu fark eden yazar Şile’ye yaptığı bir gezide köyde yaşayan insanların da aynı tür kitaplar okuduğunu görünce endişeye kapılır. Okunan kitaplara göz gezdiren yazar “Hani bu kitapların içinde yeni Türkiye? Hani yeni hayat? Hani inkılap? Hani, köylünün ruhunu değiştirecek, onu bir inkılap köylüsü gibi yetiştirecek, ona bizi öğretecek eser?” diyerek kitaplardan duyduğu hoşnutsuzluğu dile getirir (Şükûfe Nihal, 2008d: 198).

Şükûfe Nihal’in eserlerinde kahramanlar edebiyatla bir şekilde ilgilidir. Bazen bir konuşma esnasında bazen yalnız kalıp, düşünelere daldıklarında dudaklarından bir dize bir mısra dökülür. Duygular şiir yardımı ile aktarılır. Kahramanlar yazarın gerçek hayatında olduğu gibi küçük yaşlardan itibaren edebiyata ilgi duyar. Bu özellikleri ile romanlarda okuyucular için edebiyat dersi işliyormuş gibi bir his uyandırır.

Yakut Kayalar’ın evin tek çocuğu olan genç kızı “dünyanın en mesut köşesi” olarak nitelendirdiği odasını anlatırken küçük akaju yazıhanesinden de bahseder. On dört yaşına girdiğinde hazırlanan bu odada edebiyat adına her şey vardır:

“Önümde, İstanbul’da çıkan bütün edebi gazeteler; eski Servetifü-nun’lar, Musavver Muhit’ler, Şehbal’ler, sonra Yeni Mecmua’lar. Bütün edebi kitaplar, albümler, boyalar...”(Şükûfe Nihal, 2008b: 61).

İpekler, boyalar, sürmeler, danteller içindeki yaşlılarına göre farklı düşünceler peşinde olan genç kız, ruhunda sanat sevgisi taşımaktadır. Şiirden, musikiden, resimden hoşlanan genç kız etrafında olup bitenlerden rahatsızlık duymaktadır:

“Ben hayatın geniş ufuklarına zincirsiz kanat açmak istiyorum. Başımda azametli gayeler, kalbimde engin ihtiraslar, ruhumda derinden derine uğuldayan kasırgalar var. Onlar... Onlar hülyalarını sarı yaldızlı, pembe atlaslı bir gelin odasının içinde, tellerini takarak, duvaklarını örterek bir kukla olacakları güne bağlamışlar...” (Şükûfe Nihal, 2008b: 62)

Edebiyata, okumaya araştırmaya merakı gün geçtikçe artan genç kızın zihninde hayatı sorgulayan birtakım sorular belirmektedir. Şükûfe Nihal on dört yaşındaki bir genci, odası ve tavırları ile idealize ederken asıl gayesini şu şekilde ifade eder:

“Uyanıyorum. Küçük odam, güzel tabiat, artık beni doyurmuyor. Küçük kafamda her gün yeni bir ışık yanıyor, hayatın karanlık köşelerine doğru uzanıyor. Aile, cemiyet, kadın, çocuk, memleket, devlet, sefalet... Değişmeye muhtaç birçok hayat sistemi başımı altüst ediyor.”

“Benimle beraber bunları düşünecek bir arkadaşa ihtiyacım olduğunu anlıyorum.Acıların karşısında Beethoven’in ruhu ile çağlayan sanatkârları bulmak; “Kaç nâsiye vardır çıkacak pak ü dirahşân” diye iğrençliğe isyan eden şairin muhitinin havası ile sarılmak için çıldırıyorum.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 62)

Hayatı, sanat çerçevesinden yorumlayan genç kız sanatın sihirli tüllerine bürünmeyen her şeyi çıplak ve katı olarak değerlendirir. Maddi ve manevi her yönden sanat, hayatında tek belirleyici olmuştur. Ses, mısra ve renk genç kızın kalbinde bütün dünyayı kucaklayacak kadar engin bir sevgiye dönüşüyor. Sanatın ve özelde edebiyatın gençlerin eğitiminde önemini bu şekilde vurgulayan yazar edebiyat eğitiminin insan davranışlarında oluşturacağı değişikliği ise şu satırlarla ortaya koyar.

“Anlıyorum: Ben insanlığı, insanlığın ıstırabını, derdini, acısını bunlarla sarabileceğim.

Sanat beni iyi, şefkatli, temiz, engin yapıyor. Sanat kalbimde iyiye, doğruya, güzele karşı olan heyecan kabiliyetine sonsuzluk veriyor...

Göğsümün altında bir volkan var, oradaki alevler bir sanat havası bulursa fırlıyor, yanıyor... Göklerin ötesine geçecek kadar..."(Şükûfe Nihal, 2008b: 63)

Genç kızın on dört yaşına girdiği günlerde ruhunu besleyen unsurların başında sanat ve edebiyat sevgisi gelir. Onun duygularına özellikle kulağına gelen bazı enstrüman sesleri ve edebiyatçılardan dinlediği şiirler tercüman olur. Bir genç kızın ruhunda edebiyata ve edebiyatçılara duyulan hayranlığı detaylı bir şekilde betimleyen yazar, okuma aşkının önemini vurgular. Edebiyatçıların gençler üzerinde sadece yazdıkları ile değil davranışları ve tutumları ile de önemli olduğu şu satırlardan anlaşılır:

"On dört yaşına girdim. Bir gece, tanıdığımız bir evde Rıza Tevfik şiir okudu. Sonra uzun uzun felsefe bahisleri yaptı. Kalbim kabara kabara, gözlerim büyüye büyüye onu dinledim. O, tanıdığım insanlardan başka idi. İçimdeki müphem çarpıntılar onu dinliyorken şuura bürünüyordu. Demek ki, o, bana yakın bir adamdı. O, benim duygularımın lisanı ile konuşan adamdı..."

İki gün sonra ona sokakta rast geldim. Pardösüsünün uzun etekleri savrulurken, ensesine düşen uzun saçları fesinin altından dağılarak rüzgâr gibi yürüyordu. Arkasından koştum, kanatlanmış gibi, kendi âlemimden, kendime benzer bir mahluk görmüş gibi, ona yetişmek için koştum. Babıâli'den Köprü'ye kadar... O, Ada vapuru iskelesinde kalabalığa karıştı, kayboldu." (Şükûfe Nihal, 2008b: 60)

Şükûfe Nihal romanlarında dönemin önemli edebiyatçılarına ve onların eserlerine de yer vermiştir.

Yakut Kayalar' da genç kız on dört yaşına girdiği günlerde bir gece şair Rıza Tevfik'i dinler. Bir genç kızın ruhunda edebiyata duyulan hayranlığı ve ilgiyi detaylı bir şekilde betimleyen yazar okuma aşkının önemini vurgular. Edebiyatçıların gençler üzerinde sadece yazdıkları ile değil davranışları ve tutumları ile de önemli olduğunu bu satırlardan anlayabiliriz.

Yalnız Dönüyorum, dönemin edebiyat dünyasına ışık tutan bir romandır. Eserde dönemin sanat anlayışına, edebiyatçıların kişiler ve toplum üzerindeki etkisine vurgu yapılmıştır. Namık Kemal ve Tevfik Fikret'ten dizeler aktarılarak eğitimde edebiyatın gücü

hissettirilmeye çalışılır. Edebiyatçıların sosyal ve siyasi meseleler üzerindeki etkisi dile getirilir. Yıldız'ın babası Namık Kemal hayranıdır. Yıldız küçük yaşlardan itibaren babasından Namık Kemal'in şiirlerini dinler. Bütün ömrü boyunca işittiği erkek seslerine dudak büktürecek bir güzellikte olan babasının sesinden dinlediği Namık Kemal şiirleri ondaki vatan heyecanı, toprak, millet sevgisinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir.

“Babamın sesini duyar duymaz, evin hangi köşesinde olsam, sonsuz bir ışık cazibesine tutulmuş gibi, koşa koşa gelir, yanıma diz çökerek yarı yarıya anladığım bu şarkıları, şiirleri yazar, lügat kitabını açarak manalarına bakardım. Öğrendiğim şeyler kâh kafamı, kâh kalbimi oyarak günlerce beni sarsar dururdu.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 203)

Sanatçıya göre çocuğun vatan sevgisi kazanmasında tarih ve edebiyat eğitimi önemlidir. Küçük yaşlardan itibaren Yıldız, Namık Kemal'in eserlerini okuyarak yetişmiştir. Babası edebiyat eğitimi verirken ödül olarak da onu müziğe yönlendirir. Böylece çocuk, sanat sevgisi ile kuşatılmış bir geleceğe hazırlanmış olur.

“Ben daha sekiz yaşımdan beri Makedonya dağlarında esen kahramanlık havasını kokladım. Bu toprağın bağrından sızan kanları daha o zamanlar gördüm. “10 Temmuz” beni, dokuz yaşında bir çocuk değil, bağrına vatan sevgisi dağlanmış bir küçük mustarip halinde buldu. Hakkınız var, bu fikirleri bana hep babam aşıladı, bana Kemal'in kitaplarını okuttu, ezberletti, hatta Celaleddin-i Harzemşah'ı bitirdiğim zaman bana keman alacaktı, Yüzbaşı Refik'ten öğrenecektim, değil mi anne?” (Şükûfe Nihal, 2008b: 213)

Babasından Namık Kemal sevgisini alan Yıldız, akrabası Fahir'le de Tevfik Fikret'in şiirlerini okur. Onunla beraber edebiyattan ve şiirden bahsederken ruhunun arındığını hisseder. Fahir onun için iyi bir örnektir. İyi eğitim görmüş, okuyan, araştıran biridir. Onun söylediklerine güvenir, inanır, bağlanır. Tevfik Fikret'in eğitimci bir şair olması öğretmenlik ve okul müdürlüğü gibi görevlerde bulunması önemlidir. Yazar romanında bazı eser isimlerine de yer vererek bir bakıma roman okuyucusuna okuma listesi de önermektedir.

“Fahir ağabey Galatasaray'ı bitirmişti; o, babamın evinde gördüğüm keskin, yüksek bakışlı, az söyleyen, söyleyince insanı ürküten, sarsan, düşündüren gençlere benziyordu. Benimle meşgul oluyor, tıpkı babam gibi, herkese benden bahsediyordu. Onun, bu küçük kızı kendisine muhatap yapmasına mağrurdum.

Babamın bana verdiği Kemal sevgisinden sonra Fahir ağabey de şimdi Fikret sevgisi aşılyordu. Fikret'in kaya gibi eğilmez, memlekete, gençliğe her sanat adamından daha çok bağlı bir sanatkâr olduğuna beni ilk defa Fahir ağabey inandırmıştı.

Fahir ağabey ara sıra eline Halûk'un Defteri'ni, Rûbab-ı Şikesteyi alır, "Bak Yıldız," derdi; "şu mısraları belleyeceksin!" O söylerdi, ben tekrar eder, küçük defterime yazardım:" (Şükûfe Nihal, 2008b: 209-210)

*"Hak bellediğin bir yola yalnız gideceksin!
Haksızlık eden başları bir gün koparırlar...
Yükselmeli, dokunmalı alnın semâlara,
Doymaz beşer dedikleri kuş i'tilâlara...
Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer..."*

*"Ey mâder-i hicranzede, ey hemser-i muğber,
Âvâre çocuklar, hele sizler, hele sizler..."*

*"Söyle, ey mustarip vatan, bildir;
Çektiğin hangi kanlı seyyi'edir?"*

"Sonra bu mısraların manaları üzerinde uzun uzun konuşurduk. Fikret'te işte böyle hep vatan; hep yükseliş... Hep hak ve hesap aramak... Hep sefil olan kadın ve çocuk!.. Kendimi bildim bileli benim fındık kadar beynimi didikleyen mevzular vardı..."(Şükûfe Nihal, 2008b: 209-210)

Yıldız, Tevfik Fikret hayranıdır. Babası ve Fahir abisinden sonra kendisine en yakın Fikret'i görür. Babası ve Fahir abisi Tevfik Fikret'e çok benzerler. Tevfik Fikret'in hayatta olmasını ve onunla tanışmayı çok ister. Fikret'in kendisini seveceğini düşünerek avunur. Ona göre Fikret'in düşünceleri gençler için rehberdir. Yıldız, Fikret'in neden yaşaması gerektiğini şu sözlerle ifade eder:

"O, daha yaşmalı ve bize yine böyle haykırmalıydı!..

İşte, bunun için, Fikret'i yine bulunca hiçbir şey düşünmeden bir yıldırım gibi odasına koşmuştum. Ona soracaktım, yaşaması, bir daha ölmemesi için ne yapmak lazımdır, diye...

Boğazım tıkanıyor, sesim titriyordu. Kesik kesik, içten hıçkırarak bir sesle, gözlerim dolu dolu bir şeyler söylemek istiyordum; ona diyecektim ki:

“Siz ölmeseydiniz, ben belki çektiklerimi çekmeyecektim...”

Ona diyecektim ki:

“Siz ölmeseydiniz, size gelirdim, bir türlü içinden kurtulamadığım dolaşık bir hayat ağının tellerinden belki beni siz kurtarırdınız...”

Ona diyecektim ki:

“Babamdan, Fahir ağabeyden sonra yahut onlarla beraber siz benim ruhumu işleyen insandınız, aşta temizliği, sözde temizliği, aileye hürmeti, düşkünlerin önünde titremeyi, ne mevkie, ne paraya baş eğmeyi, hak bilinen yolda yalnız yürümeyi bana siz öğrettiniz...”

Ona diyecektim ki:

“Sizi her temiz gönül sevmiş, her eksik insan anlamamıştır... Sizi sevenlerin, anlayanların, size muhtaç olanların kurtulması için ne olur, biraz daha yaşasaydınız.”

“Sizi göremediğime ne kadar acınıyorum. Ne çok zamanlar yattığınız toprakları turnaklarımla eşerek sizi uyandırmak, bu ölüm, size yakışmaz; bir mermer heykel gibi güzel, mağrur yaşarken böyle cansız bir avuç toprağın altına gömülmek, bu olmaz!., diye haykırmak istemiştim...”

Bir şimşek gibi ardı ardına kafamda çakan bu cümleleri söyleyemedim gönlüme sanki bir ilham indi, elimde bitmek üzere olan bir sigara vardı; Fikret'i yaşatmak, bu sigaranın ateşini devam ettirmekle kabil olacaktı; ona söyleyeceğim sözlerden önce şimdi yeni bir sigara bulmak; ateşi söndürmemek lazım...”(Şükûfe Nihal, 2008b: 313-314)

Şükûfe Nihal, *Çölde Sabah Oluyor* romanında Anadolu insanının edebî zevkini şekillendiren bir gelenekten bahseder. Güllü Bacı ve Adnan evlerde kadınlar için gazeller, kasideler okur; içli ve yanık sesi ile onları etkiler. Okuduğu eserler Türk edebiyatının önemli eserleridir. Şükûfe Nihal, modernizmi savunan bir yazar olsa da aslında o yazdığı eserlerde Anadolu'yu ve geleneklerine bağlı bir nesil yetiştirilmesini ister.

“Köyde kitap olarak el yazısı bir Battal Gazi ile bir Mevlit bulmuşlardı. Mevlit’i Gelin bacı, Battal Gazi’yi de Şükri almıştı. Adnan hem Gelin bacı ile hem Şükri ile toplantılara gider, sesinin güzel olduğunu sezenler bunları ona da okuturlardı.” (Şükûfe Nihal, 2008c:73)

Çölde Sabah Oluyor’un başkişisi Adnan’ın eğitimi üzerinde babası titizlikle durmuştur. “Gözlerini dünyaya açtığı günden beri şiirler, nağmeler dinlemişti. Çocuk yaşında Türk, Acem, Arap edebiyatları ile kaynaşarak yetişmişti.”(Şükûfe Nihal, 2008c:105) Çocukluğunda aldığı bu eğitim ona yıllar sonra askerlik yaptığı günlerde ihtiyarlardan dinledikleri ile geçmiş hatırlayacak ve edebiyat sohbetlerinin yapıldığı şiirlerin okunduğu bir ortamda yaşamayı isteyecektir.

“Dükkânların birinde beyaz sarıklı, beyaz sakallı, nur yüzlü iki ihtiyar karşılıklı bağdaş kurmuş, bir şeyler konuşuyorlar. Çoktan beri işitmediği, fakat ahengine pek aşına olduğu bir konuşma!..

Eşyalara bakıyormuş gibi yaptı, kulak verdi. Aman ya Rabbi, tıpkı babası gibi, tıpkı çocukken aralarında yetiştiği erkekler, kadınlar gibi, bu iki ihtiyar Divan şiirleri okuyorlar.

Aruz vezinli mısraların uzunlu kısıklı hecelerine ve manaya göre sesleri de yükselip alçalıyor. Yüzleri pembeleşmiş, gözleri ışıklar içinde..”(Şükûfe Nihal, 2008c: 105)

Çöl Güneşi romanında idealist bir kadın olarak tanıtılan Zehra, kitaba ve okumaya olan hayranlığını Bâbiâli’de “Yeni Kitaphane” adını verdiği bir kitapçı açarak göstermiştir. Zehra, kendisini kitapların arasında rahat ve huzur içinde hisseder. Kitap onun hayatında bir tutkudur. Zehra, işini severek yapar.

“Kitaphaneyi genişlettim, yanındaki kâğıtçı dükkânını satın aldım, aradaki duvarı açarak büyülttüm. Yana yana geniş, kristal camdan gayet şık dört tane vitrin yaptırđım. İkisine Türkçe edebi, içtimai, felsefi kitaplarla mektep kitapları, ikisine de Fransızca, İngilizce, Almanca kitapları yerleştirdim. Alt gözlere gayet güzel defterler, albümler, kalemler koydum. Bunları bana, Avrupa’da bulunan bir arkadaşım hediye etti, şimdi, burada eşlerini yaptırmak için bu işlerle meşgul olanlara müracaat etmek istiyorum.

İşlerim gayet iyi gidiyor, kitaphaneyi, vitrinleri görsen bayılırsın. Kendini methediyor, diyeceksin ama Babiâli’de hiçbir kitapçı dükkânı bu kadar şık, sevimli değil! Kitapları öyle candan gelen bir hevesle yerleştiriyorum ki!”(Şükûfe Nihal, 2008b:129-130)

Şükûfe Nihal'in romanlarında sadece Türk edebiyatından unsurlara yer verilmez. Dünya edebiyatını bilmenin de önemi vurgulanır.

Yalnız Dönüyorum romanında Yıldız, Altan'la Alman edebiyatının önemli yazar ve şairleri ile ilgili sohbetler yapar. “*Altan iyi Almanca biliyordu; bana Alman edebiyatından haberler getirir; Goethe'den, Schiller'den parçalar okurdu... Ben her defasında bana yeni bir şeyden bahseden bu arkadaşı her hafta saatlerle dinlerdim.*” (Şükûfe Nihal, 2008b:288)

Hocamın endişesi hikâyesinde eğitilmiş kadınların kendilerini anlamayan erkeklerle evlenerek mutsuz olması ele alınır. Bu bizzat üniversitede ders okutan eski edebiyat hocasının ağzından aktarılır. “*Bunları okuyacaksınız da ne olacak?! Yarın buradan çıktıktan sonra sizi, sizden anlamaz birine verecekler.*” (Şükûfe Nihal, 2008ç:60) diyen hocanın sözü yıllar sonra gerçekleşir.

Yazar, hikâyede edebiyat eğitimi adına tespitlerde bulunmuştur. Öğrenciler hocalarına karşı şartsız bir sevgi ve inançla bağlıdırlar. Hikâyede öğretmenin özellikleri derslerde kullanılan metin, materyal, metot ve teknikler kurmaca bir biçimde verilir. Yazar hocayı okuyucusuna şu cümlelerle tanıtır:

“İhtiyar, edip hocamız ne derin adamdı; en kuru bahisler bile onun tasviriyle canlanır, en kuru kaideler bir şiir mahiyetini alırdı. Muntazam, beyaz sakalını, parmaklarının zarif teması ile tutarak beyaz, nurani başını biraz yana doğru eğerek; altmış yaşma rağmen hâlâ parlaklığını kaybetmeyen çukur, hassas gözleriyle yüzümüze bakıp bir şeyler anlatırken ruhumuzu okuyor zannederdik...”

Yumuşak, samimi sedasında sanki hayatın bütün tecrübeleri gizliydi...

O, ne söylerse iman ederdik... Ne söylerse münakaşasız, hürmetle kabul ederdik. Önümüzdeki divan, Fuzuli divanıydı... Hepimiz birer parça okuduk. Aramızda hepimizden fazla şiire meftun bir arkadaşımız vardı. Açtığı bir sahifeden okumaya başladı; hafif muhteris [çekingen] bir ahenkle gittikçe yükselen pürüzsüz sedasında ne tatlı bir heyecan vardı.” (Şükûfe Nihal, 2008ç: 60)

Şükûfe Nihal'e göre edebiyat sevgisi bireye çocuk yaşlardan itibaren verilmelidir. Çocuk okuma alışkanlığını küçük yaşlarda edinirse hayatı boyunca okumak, onun en temel uğraşlarından biri olacaktır. Okuma kültürünün oluşturulması bütün disiplinler için en temel

uğraştır. Okuma becerisi kazanmış bir birey alanı ne olursa olsun her şeyin üstesinden rahatlıkla gelebilir.

Ona göre edebiyat eğitimi bireylerin ruh sağlığı bakımından da önemlidir. Mutlu bireyler, edebiyata ve güzel sanatlara ilgi duyanlardır. Toplumun huzur içinde yaşabilmesi için edebiyat eğitimine önem verilmelidir.

4.5. Sanat ve Eğitim

Sanatın ve sanat eserinin amacı hayatı kolaylaştırmaktır. Sanat bu görevini kişinin yaratıcı gücünü geliştirmek suretiyle niteliklerini artırarak yapar. Sanat kalpten kalbe tesir eden güçlü bir iletişimdir. Sanatçı, toplumda kimsenin görmediğini görür. Sanatçı, toplumun hassasiyetini ruhunda hisseden kişidir (Kavcar, 1994: 2).

Okullarda verilen sanat eğitiminin amacı sadece sanatçı yetiştirmek değildir. Toplumda güzeli arayan, güzellik kaygısı ve estetik duyarlık taşıyan nesiller yetiştirmektir. Genel anlamda sanatla uğraşmak için özel yeteneğe ihtiyaç yoktur. Herkes sanatla uğraşabilir. Büyük sanatçılar için yetenek söz konusudur. Büyük sanatçıları keşfedebilmek için de sanat eğitimine ihtiyaç vardır (Kavcar, 1994: 135).

Şükûfe Nihal 17 Aralık 1951 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *Biraz da sanat* adlı yazısında kendi üzerinden sanatın faydalarına ilişkin bir değerlendirmede bulunur. Yazar o günlerde yaşadığı ruhsal bunalımı sanattan uzaklaşmasına bağlar. Sanatın eğitim ve insan psikolojisine etkisini şu satırlarla dile getirir:

“Ey sanat! Ey sihirli el! Senin tedavi etmeyeceğin hangi gönül, senin terbiye etmeyeceğin hangi azgınlık var!.. Aman, yeryüzüne bol bol sanat!..” (Şükûfe Nihal, 2008d: 759).

Şükûfe Nihal, sanat eğitimi almış bireylerden oluşan bir toplumun modernleşme adına önemli bir mesafe kat ettiğine vurgu yapar. Huzurlu bir toplumda yaşamanın ön şartı olarak sanat eğitimini öne sürer. Sanatçı 6 Nisan 1947 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *Zavallı bizimki* adlı yazısında medeni insanın güzel sanatlarla uğraşması gerektiğini şu cümlelerde ifade eder:

“Medeni insan, boş zamanlarında biraz güzel sanatlarla uğraşır. Eline bir fırça alır, amatörce resim yapar. Üç telli bir saz alır, biraz müzik yapmak zevkini tadar. Bir tahta

parçası yontar, ondan zarif bir şey meydana getirir. Bir avuç toprak bulur, bir fidan, bir yeşil yaprak yetiştirir. Bunlar, insanlar için oyalayıcı, en iyi meşgalelerdir.”(Şükûfe Nihal, 2008d: 381).

Şükûfe Nihal 15 Eylül 1947 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *İzmir'de sanat hayatı* adlı yazısında İzmir'deki sanat faaliyetlerini değerlendirirken sanat hakkındaki düşüncelerini de açıklamıştır. Şükûfe Nihal güzel sanatları anlamayı ve korumayı memlekete yapılacak hizmetlerin başında görür. Güzel sanatlarda ilerlemiş ülkeleri, yeryüzünün en medeni, en mesut ülkeleri olarak tanımlar. Gerçek sanatın karşılıksız duygulara dayandığını fakat bu duygunun yaşayabilmesi için cemiyetle karşılaşması, cemiyetin takdirini görmesi gerektiğini belirtir. Ona göre sanatkâr, manevi hayatını kuvvetlendirmek için maddi hayatın ezici yükünden kurtulmalı, kendisini tamamıyla kendi dünyasına verebilmelidir (Şükûfe Nihal, 2008d: 381).

Şükûfe Nihal'in romanlarında kahramanlar sanatla ilgili olan kişilerdir. Dönemin zihniyetini yansıtmaları bakımından önemli görülen romanlardaki kişiler resim, müzik ve edebiyat üzerine eğitim alırlar. Müzik dersleri alan çocuklar vardır. Eserlerde kahramanlar genellikle Batı kültürünün izlerini görebileceğimiz piyano, keman, gitar, viyolonsel gibi müzik aletlerini çalar.

Renksiz İstirap romanında Handan piyano eğitimi alır.

“Sonra cevap beklemeden yandaki salona geçti. Parmakları, kararsız kararsız piyanonun tuşlarında dolaştı; zayıf parmaklarının altında, nağmeler, yanarken yıkılan bir binanın altında sönen alevler gibi, birdenbire söndü; omuzları çöktü, kolları yanma düştü.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 37)

Yakut Kayalar romanında genç kızın sanat aşkıyla yanıp tutuştuğu yıllarda arkadaşlarından bazıları da piyano eğitimi almaktadır. Yalnız o bazılarının piyanoyu özenti ile çaldığını düşünür:

“Birçok arkadaşım var, bazıları anneleri hoca tuttuğu için piyano çalıyorlar, bazıları da süs olsun diye kendileri heves ediyorlar. Etrafımda sanat ihtirası ile yanan, tutuşan ruhlar arıyorum.”(Şükûfe Nihal, 2008b:62)

Genç kız, evlendiği zaman evinin sanat ve edebiyatla iç içe bir ev olacağını hayalini kurar. Şükûfe Nihal toplumun medenileşmesinin insanlarda sanat zevkinin oluşması ile

gerçekleşebileceğini savunur. Ona göre sanata ilgi duyan toplumda kötülük olmayacaktır. Suç işleme oranı düşecektir. Sanat eğitimi alan bir genç kız ilerde anne olduğunda da bu zevki yetiştireceği çocuklarına aşılacak böylece nesiller kurtarılmış olacaktır.

“Bizim konaklarımız, kâşanelerimiz değil, iki odalı bir yuvamız olacak. Bu iki odalı yuvamızda yıldızlar, ipekler değil, yüksek heyecanlarını ruhumuza aşıl原因 sanatkârların resimleri, hatıraları, bir tarafta benim piyanom, kemanım, bir köşede onun boyaları, tabloları, bir köşede kitaplarımız, şiirlerimiz...”(Şükûfe Nihal, 2008b: 64)

Yalnız Dönüyorum romanında Yıldız yengesini şöyle tanıtır. *“Yengem otuz beş yaşında, güzel, şık bir kadın... Piyano çalıyor, okuyor... Odası Servet-i Fünun yazıcılarının kitapları ile dolu...”*(Şükûfe Nihal, 2008b: 206) Yenge sanata ve edebiyata ilgi duyan biri olarak örnek alınır. Toplumda sanata ve edebiyata ilgi duyan kadınların sayısının artması dolaylı olarak gelecek nesillerde sanat ve edebiyata yönelmeyi sağlayacaktır.

Romanda müzik aletleri arka plan ses olarak kullanılmıştır. Yıldız’ın okula gitmesini hüzünle karşılayan Fahir, Yıldız’a bunu ifade ederken arka planda yenge piyanoda Yıldız’ın çocukluğunda çok istediği ve babasının notalarını Avrupa’dan getirttiği parçayı çalmaktadır.

“Yengem ne güzel çalıyor... Bu parça, bu parça nedir? Göklerden yeryüzüne ağır, büyük bir siyah kanat alçalıyor gibi... Anladım; ben çocukken babamın Avrupa’dan getirttiği nota... Bizet’nin matem havası... O hikâyeyi yengeme anlatmıştım, notasını da vermiştim. Yengem onu bana birkaç defa çalmıştı.

Piyano sustu, karşı kıyıları söndü... Karanlık suları yara yara Karadeniz’e doğru bir gemi geçti, arkasından beyaz bir köpük bırakarak kayboldu...” (Şükûfe Nihal, 2008b: 214)

Yalnız Dönüyorum romanında Yıldız’ın sanat konusunda çok uyduğu edebiyata ilgi duyan Nükhet de piyano çalmaktadır. Esat’ın ziyarete geldiği bir gün Nükhet piyano çalmaktadır.

“İşte piyano çalıyordum; bu gelmiş; hizmetçi, haber vereyim, derken kızın kolundan çekmiş; ben küçükhanıma sürpriz yapacağım, haber verme, demiş. Herifi omuz başımda görünce şaşırdım; hemen piyanodan kalktım; beni omuzlarımdan tutup tekrar oturttu, rica ederim, devam ediniz, dedi. Biraz daha çalarak kalktım.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 289)

Bir gece eğlencesinde Yüzbaşı Refik keman çalarken toplantıdakiler onu hayranlıkla dinler. “*Yüzbaşı Refik ne güzel çalıyordu. Gökteki yıldızlama titrediğini, bahçedeki çiçeklerin, yaprakların ürperdiğini görüyordum. Herkes kadehini bırakmış vecd içinde bir rüyaya dalmıştı.*” Yıldız’ın babası da o toplantıdadır ve musikiyi seven birisi olarak anlatılır. “*Babam musikiyi çok severdi; baktım, bir köşede siyah gözleri buğulanmış, yüzüne bir derinlik çökmüş!*”(Şükûfe Nihal, 2008b: 200)

Bir gece eğlencesinde Perran tanbur çalmaktadır. “*Bir gece, arkadaşlardan Perran, sedirin üstünde tanbur çalıyordu; eğleniyorduk; şarkı söylüyorduk.*”(Şükûfe Nihal, 2008b: 274)

Şükûfe Nihal’in romanlarında kahramanlar, duyguları ile ön plana çıkarlar. Romantizmin etkisi ile anlık değişimler ve duygu yoğunlukları yaşarlar. Bu kişiler genellikle evde eğitim görmüştür. Yazar bu kişilerin ruhsal yapılarını müzik ve edebiyat aracılığı ile verme yoluna gitmiştir.

Yalnız Dönüyorum’da Yıldız, 1908 İnkılâbı’nın sevincini yaşarken bazen yalnız başına bazen Fahir ağabeyi ile söylediği o dönem ağızlarda yer etmiş önemli bir marş da yer verir. İsmail Hakkı Bey tarafından bestelenen;

“Yürüyelim, ecdadımız bu yollarda yürüdü;

Şu toprakta nice aslan kemikleri çürüdü...

Vatan aşkı gayri bizim sinemizi bürüdü;

Yastığımız mezar taşı, yorganımız taş, kar olsun;

Ben bu yoldan döner isem namus bana ar olsun!..”(Şükûfe Nihal, 2008b: 207)

dizelerini marş şeklinde coşkuyla söyler.

Yalnız Dönüyorum’da Seyhan, Yıldız’la memleketin durumu için konuşurken müzikle ilgili düşüncelerini de dile getirir. Müziğin eğitimde önemi Seyhan’ın alaturka musiki yerine halk şarkılarını tercih etmesiyle öne çıkarılır. Seyhan, radyoda çalan alaturka eserlerin sözlerinde gençlerin düşünce yapısı için olumsuz örnekler olduğunu söyler.

“Seyhan alaturka musikiden de nefret eder, sonra halk şarkılarına bayılırdı!..

Bir gün radyoda alaturka şarkılar dinliyorduk:

Dizlerine kapansam, kana kana ağlasam;

O güzel saçlarını ben çözüp ben bağlasam..

Başka bir şey istemem, koynunda sabahlasam!..

Seyhan birdenbire yerinden fırladı, radyoyu kapattı. “Şu rezalete bakınız, hanımefendi,” dedi. “Bu rezaletleri çocuklarımıza, genç kızlarımıza dinletiyoruz. Ana, baba, çocuklar sofrada toplandığımız zaman radyoyu açıyor, akşam sefası yapıyoruz. Gençlerin ruhuna gecedan, dizden, sevgilinin koymandan bahseden bu adi sözlü, adi düşünceli şarkıları, bu bayağı zevkleri aşıyoruz.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 298)

Şükûfe Nihal’e göre müzik kişinin duygusal gelişimine de etki eder. Müzik, notalara ve sözlere bağlı olarak sevgi, öfke, aşk mutluluk gibi duyguları harekete geçirir. Bu davranışların şekillenmesinde ve kontrolünde önemli bir yere sahiptir.

Şükûfe Nihal, roman kahramanlarının duygusal durumlarını ifade ederken müzikten faydalanmıştır. Bir şarkının sözünden veya bir müzik aletinin sesinden hareketle duygular daha belirgin verilmiştir.

Yakut Kayalar romanının başkışisi genç kız, çocukluğundan itibaren sanat eğitimi olarak yetiştirilmiştir.

“Bin türlü heyecanım, ihtirasım var. Sanat hepsini bastırıyor. Derslerimden artan bütün saatlerimi edebiyata, musikiye, resme hasrediyorum.

Hangisinde karar kılacağım daha belli değil. Üçünde de istidadımı tasdik ediyorlar. Bir yay sesi kadar, bir mısra, bir renk bana aynı çılgın çarpıntıyı veriyor.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 61)

Çocukluğunda aldığı resim, müzik ve edebiyat eğitimi genç kızın ruhsal dünyası üzerinde birtakım etkiler oluşturur. Bu etkiler neticesinde duyduğu ney sesi ile ölüm ve aşk üzerine bazı çağrışımlar oluşur ve ney sesi ona ince sihirli bir nefes gibi gelir. Genç kız yıllar önce aşk yaşadığı ölen sevgilisini hatırlar. Ney sesi ile başlayan aşk yıllar sonra ney sesini her duyduğunda ruhunda aynı aşk duygularının uyanmasını sağlar.

“Yamaçlar leylaklarla, çayırlar minelerle dolmuştu. On on beş genç arkadaş, güle söyleye geziyorduk. Tozlu yolun kenarında bir yanık ney sesi yükseldi. Arkadaşlarımız farkında olmayarak yürüdüler. Biz ikimiz farkında olmayarak durduk:

Tozlu yolun kenarında, tabiatın gülen renklerine gözleri yumulu bir genç dilenci! Elindeki kamyıla anlamadığımız, duymadığımız büyük acılardan şikâyet ediyor...

Durduk, dinledik. Büyük siyah gözleriyle solgun mavi gözlerim birbirine gömüldü. Bir kalp vuruşu ile duygularımız birleşti. Görünmez bir el, bizi göklerin en yüksek yerine çekti.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 57)

Ney sesi ile uyanan genç kız, yıllar öncesine gider ve aşkını, ölen sevgiliyi hatırlar. Ruhun dinginleşmesinde duyguların kontrolünde müziğin önemi ve müzik eğitiminin insanın duygu ve davranışlarına etkisi genç kızın anlatımından şu cümlelerle örneklendirilir:

“Sisli bahar akşamını zerre zerre delerek ruhuma üfleyen ney sesi! Bana nereden, yığın yığın üstüme yüklenen hangi ölü senelerin ardından haber getiriyorsun?

Sen kimsin?

Sende, muhakkak, mukaddes bir hatıra saklı! Sen beni bütün ömrümde füsunlu zenciriyle saran bir ruhtan kopmuş gibisin!

Sihirli bir duman gibi kıvrıla kıvrıla ruhuma sarılan ses, sen bir mezardan geliyorsun, anladım.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 55)

Şükûfe Nihal *Yakut Kayalar* romanında müziğin insan psikolojisi üzerindeki etkisini daha da belirgin vermek üzere farklı müzik aletlerinin seslerinden faydalanmıştır. Romanda genç kızın duygu dünyası keman ve viyolonsel seslerinden hareketle verilir.

“Dünyaya gözlerimi bir keman sesiyle açtım.

Beş yaşında var mıydım, bilmem. Bir yaz gecesi olmalıydı. Pencereler açıktı, birdenbire uyandım, hayran hayran etraftı dinledim, çıplak ayaklarımla beyaz karyolamdan atladım, panjurları araladım, küçük ruhumu duymaya davet eden bu ince, sihirli sese ruhumu verdim.

Kalbim, masum bir ürperişle titredi. Gözlerim yaşadığım dünyanın tanıdığım küçük parçasından başka bir yere uçtu. Sesi, rengi, şekliyle başka bir dünyaya kapıldım gittim.

Ne duydum, ne anladım, ben de bilmiyorum.

Gözlerim bulutlandı, kalbim titredi. Ruhumda müphem, yüksek bir duyuş belirdi. Ondan evvel yaşadığım günlere ait dünyada hiçbir şey hatırlamıyorum.

Üç sene daha geçti. Gece yarısı, bu ses nereden geliyor? Beni rüyalarımın uyandıran ağır, içli fakat mağrur bir viyolonsel sesi... Kalbimi yerinden kopardı, yarı belime kadar pencereden sarktım, fakat, ben rüya mı gördüm, ne ses ne bir şey!”(Şükûfe Nihal, 2008b: 59)

Şükûfe Nihal sanat eğitimi almış bireylerden oluşan bir toplumun modernleşme yolunda önemli bir mesafe alacağına inanır. Yazar, kız çocuklarının sanat eğitimi almasını özellikle ister. Ona göre sanat eğitimi alarak yetişen kız çocukları ilerde anne olduklarında çocuklarına da bu eğitimi verebilecektir. Bu bağlamda romanlarda resim ve müzik eğitimi alan kahramanlara özellikle yer vermiştir.

4.6. Öğretmen

Şükûfe Nihal 1935'ten önce yazdığı gazete yazılarında öğretmen yerine muallim ve muallime kelimelerini kullanmıştır. 1935 sonrası yazılarında öğretmen kelimesini kullanmaya başlayan yazar muallim ve muallime kelimelerini de kullanmaya devam etmiştir. Bazı yazılarında hem öğretmen hem muallim kelimelerini bir arada kullanmıştır. Muallim Arapça “ilm” kelimesinden türemiştir. Tâlim eden, öğreten, öğretmen, hoca anlamlarında erkek öğretmenler için kullanılır. Muallime kadın öğretmen, kadın hoca anlamına gelir (Devellioğlu,1995: 657).

Şükûfe Nihal Türk eğitim tarihi açısından önemli bir yazardır. Her şeyden önce o liselerde ders okutan ilk kadın öğretmenlerdendir. Öğretmenliği yüksek bir aşkla yaptığı aşikârdır. O sadece sınıfta öğrencilerine ders vermekle kalmamış toplumun eğitimi için büyük çaba harcamıştır. Kadınlara yönelik eğitim faaliyetlerinde hep en önde yer almıştır. Anadolu'ya yaptığı gezilerde ilk uğradığı mekânlar okullar olmuştur. Gazete yazıları sınıfta ders anlatan bir öğretmenin hitabı kadar duygulu ve etkilidir. Onun topluma seslenişinde kendinden emin entelektüel bir kadının sesi kadar annenin şefkati de hissedilir. Samimi ve sade bir dil kullanması yine öğretmenliğin verdiği bir beceridir.

Şükûfe Nihal, gazete yazıları, roman ve hikâyelerinde mesleğini ön plana çıkarmamıştır. Gazete yazılarında öğretmenlikten, mesleğin öneminden ve örnek öğretmenlerden bahsetmesine rağmen roman ve hikâyelerinde öğretmen kahramanlara fazla yer vermemiştir.

Şükûfe Nihal 19 Haziran 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yazdığı *Rahatı çok görülen öğretmen* adlı yazıda öğretmenlerin çalışma koşullarının zorluğundan bahsetmiş, öğretmenliği diğer mesleklerle kıyaslamış, fedakârlığa vurguda bulunarak öğretmenlerin yaşadığı zorlukları şu şekilde sıralamıştır:

“Yalnız, mesleğin dışında olanlar pek bilmeseler de içinde yaşamış bulunanlar iyi bilirler ki, öğretmenlik dünyanın en güç, en çok fedakârlık isteyen bir mesleğidir. Başka, herhangi bir meslek insanları günün birkaç saatinde, kuvvetlerinin bir parçasının harcayarak çalışırlar. İşlerinden çıkınca, geriye kalan saatler kendilerininindir. Onu istedikleri gibi kullanabilirler; istedikleri gibi dinlenir, eğlenirler. Fabrikada çalışanların kolları yorulur; bir büroda, bir gazetede çalışanların kafası yorulur; her iş biraz bunlara benzer; tek kuvvetle başarılı; öğretmenlik böyle mi? Dinlenme günleri çok görülen öğretmen, öyle bir işçidir ki durmadan okumak, yeni yeni şeyler araştırmak, öğrenmek zorluğunda bulunduğu için bir defa kafası yorulur; sabahtan akşama kadar tahta sıraların arasında, kuru bir iskemle üzerinde bütün vücudu yorulur; dersi verirken kafası ile birlikte kuvvet harcadığı için boğazı, ciğerleri yorulur... Bizim, henüz esenlik şartlarına uyar yolda yapılmış mekteplerimizin çok olmaması; sınıflarda çocuk sayısının pek artık bulunması yüzünden de esenliğinden kaybeder... Akşam eve döndükten sonra, öbür çalışan insanlar gibi, öğretmenin başı boş değildir. Elinde deste deste düzeltilecek kâğıtlar, vazifeler vardır. Şekilce, fikirce çapraşık yüzlerce çocuk yazısını gözden geçirirken gözleriyle birlikte sinirleri bozulur...

Böylece her günün yükü öbürünün üzerine yığılır; bu yorgunlukların üstüne bir de geçim derdi yüklenir; çünkü bir öğretmenin aldığı para, onun vücut, kafa, göz, boğaz, ciğer, sinir yorgunluklarına karşılık olamaz... Ailece bir geliri olmazsa çocuklarını, evini geçindirmek için düştüğü sıkıntı, onda, bir öğretmen için gerek olan esenli zekâyı da öldürür; zavallı adam, artık elle tutulacak, gözle görülecek kadar açık bir yıpranışa boyun eğerek çöküp gider. Bu çöküşün kim farkında olur? Hiç! Cam pahasına, memleket çocuklarını yükseltmeye uğraşan bu işçinin gördüğü nankörlüğü hiçbir işçi görmez... Ona, maddi değil, en küçük bir manevi mükâfat bile kısmet olmaz...

Öğretmenler için düşünülecek bir şey varsa, o da, yurt çocuklarına daha faydalı olmaları için onların daha iyi, daha rahat yaşamalarını temin edecek yollar bulmaktır...”(Şükûfe Nihal, 2008d: 125-126)

Sanatçı 30 Haziran 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yazdığı *Varak-ı mihr ü vefayı okuyup dinleyen bulunsa!..* adlı yazısında Erenköy 38. İlkokul Yardım Cemiyetinin öğrenciler yararına düzenledikleri bazı faaliyetlerden övgüyle bahsetmiş ve okulun başöğretmeninin özelliklerine değinmiştir. Ona göre, başarılı bir öğretmen sadece okuldaki görevlerini yapmakla yetinmeyip öğrencilerinin tüm ihtiyacını karşılayabilecek biçimde kabiliyetli ve özverili olmalıdır.

“Okulun başöğretmeni Bayan Ahter’in, cemiyetin kuruluş ve yaşayışında büyük özeni vardır. Bu genç ve çalışkan kadın, okuldaki ödevini yalnız çocukları okutmakla bitmiş saymayarak onların her türlü gereklerine karşı candan bir ilgi duymuş; sonsuz bir özenle, yorulmak bilmez bir hızla çalışarak yurda karşı sevgisinin göstermiş ve Erenköy halkı kendisini pek çok övmekte, sevmektedir. Bayan Ahter, bu yolda meslektaşlarına örnek olacak değerli bir öğretmen.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 130)

Şükûfe Nihal 27 Şubat 1950 tarihli *Kadın Gazetesi*’nde yayımlanan *Elazığ Kız Sanat Enstitüsü* adlı yazısında sanat okulunun müdiresi Sıdika Avar’ın öğrencilere karşı beslediği sevgiden ve öğrencilerin ona karşı bağlılığından övgüyle bahseder.

“Mektep tamamiyle samimi bir aile yuvasıdır. Sıdika Avar oraya girenleri hemen kendisine hayran eden; gönülleri fetheden bir kadındır. Onun kanatlan geniş göklerde açılmak için yaratılmıştır. Tabiidir ki, dört duvar arasında çırpınamaz, parçalanır.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 704)

Sanatçı 20 Aralık 1948 tarihli *Kadın Gazetesi*’nde Halide Nusret Zorlutuna’nın öğretmenlik anılarını anlattığı *Benim Küçük Dostlarım* adlı eserinin yayımlanması üzerine kaleme aldığı yazıda Zorlutuna’dan hareketle öğretmenlik mesleğini aşkla yapmak gerektiğini vurgulamıştır. “Öğretmenlik nedir?” sorusuna şöyle cevap vermiştir:

“Korkarım ki bu aşka tutulmayanlar, bu aşk yolunda bir ömür harcayacak kadar fedakârlık köprüsünden geçmeyenler, onu pekiyi anlayamazlar! Öğretmenlik, bu aşkı duyanlar için, kutlu bir meslektir, bütün yorgunluğuna, üzücülüğüne, sizden ancak harcanmak beklemesine rağmen... Bunların hepsi, ikinci derece şeyler olarak bir yanda kalır. İyilik, doğruluk, güzellik adına inandığınız ne varsa yurdun çocuklarına aşlamak ideali; bir meşale olarak sizin bütün hayat yolunuzu aydınlanır. İşte, Halide Nusret de böyle bir ruh hali içinde, ömrünü bu işe bağışlamıştır. O, çocukları, gençliği sever; onların yükselişi, onların derdi, sevinci, saadeti; biricik düşüncesidir, biricik ıstırapıdır. Bu düşünce, bu ıstırap; yine hiç

şüphesiz ki onun büyük vatan sevgisinden başka bir şey değildir.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 584)

Aynı yazıda kendisinin de öğretmenlik mesleğini aşkla yaptığını dile getiren Şükûfe Nihal, öğretmenin çok okuması gerektiğini dile getirmiştir.

“Bu eseri pek iyi anladığımı iddia edersem, okurlarımın beni mazur görmelerini dilerim. Çünkü ben de, değerli arkadaşım gibi, öğretmenliğe, önüne geçilemez bir aşkla adeta çocuk yaşımda başladım, hem de bir hususi mektepte fahri olarak ders okuttum. Bir saat ders vermek için gecede beş kitap okuduğumu hatırlarım. Neyse, o da bir başka fasıl... Kendimden bahsetmenin sırası, bugün değil!..” (Şükûfe Nihal, 2008d: 585)

Şükûfe Nihal 4 Eylül 1950 *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *Sen argo mu konuşuyorsun?* adlı yazısında son neslin yüz yıl önce yazılan metinlerin dilini anlamadığından şikâyet eder. Ona göre, yetişen neslin geçmişle olan bağları kopmaktadır. Bu durum tarihle, atalarımızla, millî şerefimizle olan bağların kopması anlamına gelir. Gençlerde dil bilincinin oluşması için edebiyat öğretmenlerine seslenir:

“Mekteplerde, edebiyat öğretmenlerine düşen vazife büyüktür. Eski Türkçeyi öğrenmek de, Çince öğrenmek demek değildir. Nitekim bir İngiliz, bir Fransız çocuğu da, bugünkü dilden oldukça farklı bulunan on altıncı, on yedinci yüzyıllar dilini öğrenir ve Shakespeare'den, Corneil le'den haberdar olur.

Geçmiş kültürümüzle ilgimizi kesmek, başı gökten, ayağı yerden ayrılmış bir kuklaya dönmekten başka bir şey olamaz. Bu işle ilgili olanların ihmali, kayıtsızlığı da, cinayetlerin en büyüğüdür.” (Şükûfe Nihal, 2008d:724)

Şükûfe Nihal, toplumun aydınlatılmasında ve topluma örnek olmada öğretmenlere büyük görevler yüklemiştir. Öğretmenlerin, toplumdaki bazı normlara karşı durmalarını ve yanlışları söylemeleri gerektiğini vurgular. Şükûfe Nihal 1 Kasım 1948 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yazdığı *Bir Köşeden* bölümündeki başlıksız yazısında o dönem giyim kuşamda abartıya ve lükse kaçan insanlara öğretmen ve aydın kadınların örnek olmalarını ister:

“Bence; muallime, aydın, kültürlü insanlara düşen vazife; birtakım bilgisiz, düşüncesiz kimselerin verecekleri nota avuç açmak değil; onların bu geri görüşlerini cesaretle baltalamak; kendilerine gerçek değer ne olduğunu anlatmak ve boş, değersiz

hükümlerini değerden düşürecek roller almaktır. Yoksa insanlık, gitgide, kalbi olmayan saman bir kuklaya döner.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 570)

Şükûfe Nihal 5 Ocak 1948 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yazdığı *Gezinin önemi* adlı yazısında sanatkârların gezmesini yeni yerler görmelerini ister. Sanatkârlara her gün birbirine benzeyen bir yaşama şartı ve okuduğu kitapların yetmeyeceğini, rüzgâra kapılarak savrulan kızıl sonbahar yapraklarının şairin ruhuna yeni kanatlar takacağını; ressamda türlü türlü renkler meydana getirmek hevesini uyandıracığını; musikişinasa değişik, canlı melodiler duyuracağını dile getirir. Şükûfe Nihal bu yazısında devlet adamı, doktor, toplumbilimci ve öğretmenlerin de seyahat etmelerini tavsiye eder. Öğretmenlerin dünya ve kendi yurdu üzerine fikir almak ve daha faydalı olarak çalışabilmek için, gezip görmek fırsatlarını bulmak ihtiyacında olduğunu vurgular(Şükûfe Nihal, 2008d: 443-445).

26 Eylül 1918 tarihli *Türk Kadını* gazetesinde *Hatıra defterleri* adlı yazısında eğitim gören genç kızların aileleri ile anlaşmakta zorlandıklarına değinen yazar, bu konuda gençlere yol gösterme görevini özellikle kadın öğretmenlerden bekler.

“En son ümidimiz olan mekteplerde, bilhassa hemcinsinin ruhlarını daha iyi anlamaları lazım gelen muallime hanımların, yalnız kitap malumatı devretmekle iktifa etmeyerek talebeye metin hisler vermek, onları ciddi tefekkürlere sevk etmek, kendilerinde-bugün her ne olursa olsun ehemmiyet vermeyerek- istikbale karşı bir şevk, bir arzu uyandırmak için talebenin biraz da terbiye-i ruhiyeleriyle meşgul olmaları ile!..” (Şükûfe Nihal, 2008d: 32)

Şükûfe Nihal Kânunuevvel 1932 tarihli *Yeni Türk Mecmuası*'nda yayımlanan *Celaliye'de iki gün* adlı yazısında köyde rastladığı bir öğrenci ile arasında geçen konuşmadan hareketle köy çocuklarının okumak veya çalışmak üzere İstanbul'a gittiklerini ve köylere geri dönmediklerini söyler. *“Muallim Mektebinde okuyan küçükhanımları tanırım; onların birçoğu mektebi bitirince İstanbul'da yerleşmek için kıvranıp dururlar. Kafalarında Anadolu, köy, yurt zevkini yaşatanlar; bu harap toprağın bir parçasını olsun kurtarabilmek ateşiyle candan yananlar sayılacak kadar az.”(Şükûfe Nihal, 2008d:61)* diyerek İstanbul'a gidenlerin köyllerine geri dönmediğinden ve bu yüzden de köyllerin kalkınamadığından yakınır.

Yalnız Dönüyorum romanının başkişisi Yıldız, Çapa Kız Muallim Mektebi ve Yüksek Muallim Mektebinden (Şükûfe Nihal, 2008b:194) mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra ekonomik anlamda annesini ve yengesini rahatlatmak amacıyla öğretmen olmak ister. Niyeti

Anadolu'ya geçerek görev almaktır. Fakat evlenince Hasan çalışmasını istemez. Yıllarca çok üzüntü yaşadığını biraz rahatlamasını ne zaman isterse o zaman çalışabileceğini söyler.

Yıldız, Çapa Muallim Mektebinde okurken oradaki öğretmenleri “*Öyle klasik, öyle kuru ki... Fizikten, hendeseden, cebirden vazgeçtim; felsefe, edebiyat bile ağızlarında bir avuç çakıltaşı kesiliyor. Ateş yok, heyecan yok.*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 215) diyerek eleştirir.

Çölde Sabah Oluyor romanında Osman Hocagil'in soyu Kiği'nin efendilere mensup bir ailesinden gelir. Aile 1071'de Alp Arslan'la birlikte Horasan'dan gelerek Kiği'ya yerleşir. Bu aileler “*soydan okumuş, kâtip, hoca insanlar*”dan oluşur (Şükûfe Nihal, 2008c: 215). Osman Hocagil, asil, âlim, varlıklı, görgülü bir kişi olarak şu şekilde tanıtılır:

“*Dersi bittikten sonra camiye girer, Kuran okur, dua eder, saatlerce itikâfa [ibadete] çekilirdi. Ermiş adamdı, mübarek zattı!*” (Şükûfe Nihal, 2008c: 215).

Osman Hocagil, eşinin ölümünden sonra çocukları, özellikle “*hayırlı evlat*” olarak düşündüğü Adnan için hayata yeniden tutunmaya çalışır. Kâtiplikten ayrılarak Erzurum Darümuallimine yazılır. Kısa sürede mezun olan Hocagil'e Darümuallimin hocalığı teklif etmelerine rağmen o özellikle insanları “*batıl inançlardan vazgeçirmek, kafalarına müspet bilgiler yerleştirmek*” (Şükûfe Nihal, 2008c: 215) için ilk mektep hocalığı ister. Osman Hocagil görev yaptığı yerlerde milliyet duygularını aşlamaya çalışmıştır (Şükûfe Nihal, 2008c: 10).

Şükûfe Nihal'e göre öğretmenlik dünyanın en zor mesleğidir. Yazar, toplumun aydınlanmasında öğretmenlere büyük görevler yükler. Öğretmen, mesleğini aşkla yapmalıdır. Giyim kuşam ve davranışları ile topluma örnek olmalıdır. Çok okumalı ve seyahat ederek bilgisini görgüsünü artırmalıdır. Başarılı bir öğretmen sadece okuldaki görevini yapmakla yetinmeyip öğrencilerin tüm ihtiyacını karşılamalıdır. Öğretmenler devlet ve toplum tarafından maddi ve manevi anlamda desteklenmeli ve onlara hak ettikleri değer verilmelidir.

4.7. Öğrenci

Şükûfe Nihal, gazetede yazdığı yazılarda öğrencilerle ilgili görüşlerine de yer vermiştir. Dönemin dil özelliklerine bağlı olarak “*talebe*” ifadesini kullanmıştır. 1947'de ve 1950'de yazdığı toplam üç yazıda öğrenci ifadesini kullanmıştır. Öğrenci kelimesini kullandığı yazılarında talebe ifadesini kullanmamıştır. 1947 yılından sonrada yazılarında sıklıkla talebe ifadesini kullanmaya devam etmiştir. Roman ve hikâyelerinde öğrenci ifadesini

hiç kullanmamıştır. Talebe, Arapça tâlib kelimesinin çoğuludur. İstekliler ve öğrenci anlamlarına gelir. Talib kelimesinin çoğulu olduğu hâlde öğrenci anlamında müfret gibi kullanılır (Devellioğlu, 1995: 1029).

Toplumsal değişimin yaşandığı Cumhuriyet'in ilk yıllarında sosyal ve ekonomik birçok sebebe bağlı değişim şüphesiz gençleri de etkilemiştir. Şükûfe Nihal başta okuma kültürü olmak üzere kılık kıyafetten davranışa kadar öğrencilerin nasıl davranması gerektiğini anlatmıştır. Roman ve hikâyelerinde aktif öğrencilik yapan kahramanlara rastlanmaz. Okul arkadaşlığı üzerinden geriye dönüşlerle öğrencilik hissettirilir.

Şükûfe Nihal 15 Ağustos 1918 tarihli *Türk Kadını*'nda yayımlanan *Mekteplerde kıyafet* adlı yazısında öğrenciyi şu şekilde tanımlamıştır:

“Mektep talebesi deyince; bilhassa sultaniler, darülfünunlar gibi tali, âli mektepler talebesi hatırıma gelir ve gözlerimin önünden, hayatın bütün adı zevk düşüncelerinden uzak; ateşin bir iştihak, ulvi bir heyecan ile bir cennet-i ilme koşan sade, nezih, ruhani genç kız hayalleri geçer...” (Şükûfe Nihal, 2008d: 21)

Öğrencileri, hayatın karanlıklarını nurları ile örten; cehlin korkunç ve sırtkan dişlerini kıran, ıstıraplar önünde eğilerek şefkatler döken birer kurtarıcı olarak niteler. Kıyafetlerinin abartıdan uzak sade olması gerektiğini ifade eder. Öğrencilerin çok güzel olduğunu o yüzden makyaj yapmamaları gerektiği vurgular. Manevi güzelliğin öneminden bahseden yazar aykırı davranan bazı öğrenciler için de üzüldüğünü söyler. Kıyafet kurallarına uymadan okula gelen öğrencilerin annelerinin de sorumlu olduğunu, çocuklarının terbiyesi ile ilgilenmeleri gerektiğini eğer bu aykırılığa göz yumarak müsamaha gösteriyorlarsa bunun da affolunmaz bir hata olduğunu ifade eder (Şükûfe Nihal, 2008d: 21-24).

Şükûfe Nihal 29 Temmuz 1939 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *Genç kızlara dikkat!* adlı yazısında bazı genç kızların giyinişi ve makyajından duyduğu rahatsızlığı dile getirmekte ve annelerin buna göz yummasından şikayet etmektedir. Yazar bu bağlamda Cumhuriyet'in ilk yıllarında görülen kültürel anlamda yaşanan değişme ve yozlaşma konusunda da önemli tespitlerde bulunur. Tanzimat'la birlikte başlayan yanlış Batılılaşmanın devamı niteliğinde olan ve “yeni terbiye, yeni hayat imtiyazı,” “Garplılık lüzumu” diye adlandırılan bazı şekli davranışları eleştirir. Öğrencilerde ve genç kızlarda rastladığı kıyafetlerin ve makyajın Batı kültürü ve medeni toplumlarda olmadığını, Türk kültüründe

böyle bir giyim tarzının kabul edilebilir bir durum olmadığını savunur. Bu konuda hem öğretmenlere hem de ailelere büyük görevler yükler (Şükûfe Nihal, 2008d: 203-205).

Sanatçı hakiki Avrupalı diye adlandırdığı ailelerde genç kızların böyle bir davranış içine girmediklerini ifade eder. Bu genç kızların kesinlikle pısrık olmadıklarını tam tersi saygılı, masum, tabii olduklarını belirtir.

“O ailelerde genç kızlar on yedi on sekiz yaşma gelmeden, ipekli elbise bile giyinmezler; sade ketenleri, yünlüleri tercih ederler. Katiyen boyanmazlar: yüzleri, sabah tuvaletleri, giyinişleri bir genç kız saffetine yaraşacak şekilde sadedir. Anneler, genç kızlarını o yaşa kadar, sosyeteye, monden eğlencelere bile çıkarmazlar. Balo gibi umumi eğlencelere götürmezler. Ancak tanıdıkları, emniyet ettikleri insanlarla görüşmelerine müsaade ederler.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 204)

Şükûfe Nihal gençlerden ve öğrencilerden beklediği davranış özelliklerini şu şekilde özetler:

“Genç kızın bütün güzelliği, zekâsında, terbiyesinde, sadeliğinde, tabiiliğindedir. Vakitsiz çağlarda düştüğü bu kaprisler, bu meşguliyetler, onun kendisine, ailesine, yurduna, yuvasına faydalı bir kadın olabilmesi aleyhindedir. Hangi sınıftan, hangi seviyeden olursa olsun, bütün memleket çocuklarını daha ciddi, daha saygıya değer görmek isteriz.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 205)

Şükûfe Nihal 17 Mayıs 1947 tarihli *Kadın Gazetesi*’nde yayımlanan *Zayıf tarafımız* adlı yazısında verilen sözü zamanında yerine getirmeyen, bir ödevi tam zamanında yapmayan insanların neden böyle olduklarını tespit etmeye çalışır. Mazeret ileri sürmeyi medeni bir insana yakıştırmaz. Ona göre insanların sergilediği bu olumsuz davranışların temelinde aldıkları eğitimin etkisi vardır. Sanatçı okulda ödevini yapmayan öğrencilerin gelecekte bu tip davranışlar göstereceğini savunur. Toplumda bu tip insanların çoğalmasının ise daha vahim durumlara sebep olacağını bir milletin, bir vatanın başına büyük dertler, büyük zararlar getireceğini söyler (Şükûfe Nihal, 2008d: 331-332).

Şükûfe Nihal’in romanlarındaki öğrenciler vatansever gençlerdir. Romanlarda Darülfünun ve Muallim Mektebinde okuyan dönemin gerçekliği içinde protesto mitinglerine veya savaşa katılmış öğrenciler vardır.

Yalnız Dönüyorum romanında Yıldız, yazarın gazete yazılarında da vurguladığı, işgal günlerinde Darülfünun öğrencilerinin diğer okuldan gelen öğrencilerle beraber toplantılar yaptıklarını söyler. Bu öğrencilerin çoğu Büyük Harp'ten dönerek eğitimlerini tamamlamaya çalışan öğrencilerden oluşur. Yıldız, “gözlerinde hâlâ o kanlı günlerin alevi, seslerinde hâlâ topların, güllerin gümbürtüsü ve kalplerinde, yanı başlarında can veren dostların hasreti sezilen dertli, isyanlı çocukları” (Şükûfe Nihal, 2008b: 223) okuyuculara şu cümlelerle tanıtır:

“Lâkin bu gençlerin kendi dertlerini, yoksulluklarını düşünecek vakitleri yoktu; birer volkan halinde memleket ateşiyle etrafa alev saçıyorlardı. Arkadaşlarını bu memleket uğruna vermişler, kendi tahsillerini, hayatlarını, istikballerini mahvetmişlerdi. Birçokları hâlâ kollarından, bacaklarından yaralı idi. Kimisi dirsekten kesilmiş koluna ceketinin yeniyle bir düğüm basmış, kimisi ta dipten kopan bacağını bir tahta değnekle sürüklemeye uğraşıyor. Hâlâ kalplerinin, kafalarının bir köşesine saplanıp çıkamayan kurşunun ıstırabı ile dolaşanlar var. Bütün bu gençler, bütün bu sonsuz fedakârlıktan sonra yurda döndükleri zaman onu yabancı ayakların istilası altında bularak çıldırmışlardı...” (Şükûfe Nihal, 2008b: 223)

Yalnız Dönüyorum romanında İstanbul'da yapılan mitinglerden de bahsedilir. “Ya ölüm, ya şeref... Bu yurttan yaşarsak biz yaşarız, yaşamazsak onu düşmana bir küll yığını halinde bırakırız!” (Şükûfe Nihal, 2008b: 224) diye gürleyen gençler işgallere kayıtsız kalmamış Fatih'te bir miting düzenlemişlerdir. “Ölmek lazım! Ölelim, hep birden ölelim!.. Yaşamak haramdır...” sloganlarının atıldığı mitingde binlerce vatansız işgali protesto etmiştir. Bu mitingin üzerine bir de Sultanahmet Meydanı'nda miting düzenlenmiştir. Bu mitinglerin düzenlenmesinde öğrenciler seferber olmuş, el ilanları dağıtarak insanların miting alanına toplanmalarını sağlamışlardır. Yıldız'ın “O, ne ulu gündü!.. Minarelerden göklere doğru bir tekbir yükseldi; toprağın bağrında bir ürperme, bir sarsıntı duyuldu... Babam öldü dayandım; Fahir ağabey öldü, dayandım; milletim ölmesin, buna katlanmaya tahammülüm yoktu.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 226) diyerek anlatmaya çalıştığı mitingde Halide Edip Adıvar önündeki siyah kefenlere bakarak duygularını şu cümlelerle aktarmıştır:

“Ben Türk tarihinin bedbaht bir kızıyım; eskileri kadar kahraman, fakat bedbaht yeni milletin de bedbaht bir anasıyım!.. Ulu ecdadımızın ruhları önünde başımı eğip yemin ediyorum; bugün kolları kesilmiş Türk milletin geçmiş günlerdeki kadar cesur bir ruhu var... Yemin ediyorum ki kuvvetini adalet ve insaniyetten alan ecdadımın ilahi namusuna

hıyanet etmeyeceğiz! Türkler ecdatlarının şerefine, bayraklarına, Türk milletinin büyük hakkına hıyanet etmeyeceklerdir!” (Şükûfe Nihal, 2008b: 227)

Vatanım İçin romanının başkişisi Ali'nin amcasının kızları Şükûfe Nihal'in gazete yazılarında eleştirdiği süslü öğrenciler olarak okuyucunun karşısına çıkar. Anadolu'dan İstanbul'a gitmiş Batılı hayat tarzını benimsemiş kızlar olarak tanıtılır. Eski hayatlarını bırakmakla kalmaz isimlerini bile değiştiren kızlar şu şekilde tanıtılır:

“Nefise ile Kadriye moda isimlerle değişerek, “Nuran”la “Suzan” oluverir. Nuran Darülfünun'a, Suzan Sanayi-i Nefise'ye gidiyor. İlk zamanlar hafta başları gerçekten samimi, zevkli, eğlenceli geçiyor; kasabalı lâkin zeki, uyanık ve güzel yeğen iki genç kıızı da ilgilendiriyordu. Tarih şubesine giden Nuran, onunla uzun uzun tarihi bahisleri münakaşaya giriyor; Suzan da, asker mektebinde okumakla beraber güzel sanatlardan çok zevk alan Ali ile kendi arasında bir yaratılış benzerliği bularak, ona hep sanat havadisleri veriyordu.” (Şükûfe Nihal, 2008c: 211)

İstanbul'a okumak için giden öğrencilerin kültürel anlamda yaşadığı bozulma “*amca kızları*” üzerinden aktarılır. Anadolu insanı tarafından kanıksanan bu durum Ali'nin ablasının ağzından da doğrulanır. Ablasının “*Bana öyle geliyor ki burayı beğenmemeye başlıyorsun yavaş yavaş!..*” (Şükûfe Nihal, 2008c: 211) sözüne şiddetle karşı çıkan Ali üzerinden Anadolu'ya dönülmesi ve Anadolu'yu kalkındırmak gereğinin mesajı verilir.

Şükûfe Nihal öğrencilerden ahlaklı, çalışkan ve dürüst olmalarını ister. Mazeret ileri sürmeyen ve ödevlerini zamanında yapan gençlerin ilerde sorumluluk sahibi bireyler olacağını ifade eder. Ona göre öğrenciler ve genç kızlar aşırıya kaçan makyaj ve kıyafetten uzak durmalıdır. Şükûfe Nihal, yeni neslin vatansız duygularla yetişmesi gerektiğini savunur. Büyük şehirlerde eğitim gören öğrencilerin köylerine dönmesini ve köylerinde gelecek nesli yetiştirmelerini ülkenin kalkınması bakımından önemser.

4.8. Eğitim Kurumları

Eğitimin güncel sorunlarına çözüm üretebilmenin temel şartı eğitim tarihini bilmekten geçer. Eğitim tarihi bilinmeden eğitim fikir ve uygulamalarına katkıda bulunmak, yeni ve geçerli öneriler getirmek imkânsızdır. Günümüz eğitim kurumlarının yapılarını ve özelliklerini daha iyi kavrayabilmek için Cumhuriyetin ilk yıllarına hatta modernleşmenin başlangıcı olarak kabul ettiğimiz Tanzimat hareketine kadar inmek gerekir. Çünkü eğitim

kurumları her ne kadar çağın ihtiyaçlarına göre şekillense de birbirinin devamı niteliğindedir. (Akyüz, 2016: 4)

Türkiye’de modern anlamda eğitim hareketleri Tanzimat’tan sonra başlar. Bu döneme kadar klasik eğitim kurumları ile devam eden eğitim anlayışı kültürel farklılaşma ile hız kazanır. Devlet kendi açtığı eğitim kurumları ile kontrolü eline alır. Batılı bir kültürün yerleşmeye başladığı bu dönemde eğitimde de Batılı bir anlayış benimsenmeye ve bu hayat tarzının gereği olarak yeni eğitim kurumları açılmaya başlar.

Şükûfe Nihal’in Darülfünundan mezun ilk kadın olması eğitim kurumlarına getireceği değerlendirmeler için önem taşımaktadır. İnas Darülfünunu yeni bir nesil oluşturma amacıyla açılmıştır. Bu kurumda öğrenim gören birinin düşünceleri yeni eğitim kurumlarının oluşmasında önem arz etmektedir.

Şükûfe Nihal, on iki on üç yaşlarında kaleme aldığı önce *İttihat* gazetesinde ardından *Mahasın* dergisinde yayımlanan *İnas mektepleri hakkında* adlı İnas Mekteb-i Sultanisinin açılması dolayısıyla kaleme aldığı ilk yazısında kadınların eğitiminin önemini anlatır. Yazar, kadınlar için Avrupa’daki gibi bir okulun açılacağını duyunca mutlu olmuş ve duygularını şu satırlarla dile getirmiştir:

“*Aman ya Rabbi! Daha şimdiden kendimi bu mükemmel mektebin, Marmara’nın gümüşü dalgalarına nazır bir penceresinde, sabahın nesim-i ruh-âveri karşısında, telaflı ettiğim tahsil zamanlarını elde etmek için iki büküm, pür şevk ve heves çalıştığımı gördüm.*” (Şükûfe Nihal, 2008d: 5)

Şükûfe Nihal 5 Temmuz 1947 tarihli *Kadın Gazetesi*’nde yayımlanan *İstanbul Kız Öğretmen Okulu’nun 77. yıldönümünü kutlarken* adlı yazısında okulun açılışının 77. yıl dönümünde yapılan toplantıdaki izlenimlerini aktarır. Darülmüallimat-ı Âliye adıyla kurulan okul Osmanlı Dönemi’nin önemli eğitim kurumlarından biridir. Yazar, 30 Haziran’da geleneksel olarak düzenlenen ve mezunların bir araya geldiği toplantıdan bahseder. Öğrencilerin yaptığı sanatkârane resimler; gayet zevkli, başarılı el işleri, nakışlar; hasır örgüleri, çantalar, kitap ciltleri, abajurlardan oluşan sergiden övgüyle bahseder (Şükûfe Nihal, 2008d: 347-348).

Yazar 30 Haziran 1339 (1923) tarihli *Süs* gazetesinde yayımlanan *Fırkamızın mefkûresi* adlı yazısında Kadınlar Halk Fırkasının programını değerlendirmiş ve eğitime ait

önemli tespitlerde bulunmuştur. Nezihe Muhittin tarafından kurulan Kadınlar Halk Fırkası'na davet edilmek Şükûfe Nihal'i çok heyecanlandırmış ve firkaya katılmayı kadınlarla ilgili düşüncelerini gerçekleştirmek için bir fırsat olarak görmüştür. Yazısında o dönem eğitimi ile ilgili düşüncelerini de paylaşan yazar hem okullarda hem de aile hayatında “*talim terbiye buhranı*”nın hüküm sürdüğünü ve bu durumun devam etmesi hâlinde bir milletin çöküşüne sebep olacağını belirtmiştir. Kadınların, eğitim konusunda erkeklerle aynı oranda alakadar olduğunu ifade eden yazar okullarla ilgili olarak şu tespitte bulunmuştur:

“İptidai terbiyemiz, ezeli bir vahdetsizlik içindedir. Memleketimizde bugünkü mevcut terbiyenin, istikbalin gençlerini hayat ve medeniyet âleminde müdafaa edebilecek bir silah olabileceğine emin değiliz...”(Şükûfe Nihal, 2008d: 50)

Şükûfe Nihal, ağaç yaşken eğilir atasözünün doğruluğuna inanır. Bir çocuğa büyüdüktan sonra eğitim vermenin zor olduğunu savunur. 16 Mayıs 1935 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan *Tek terbiye* adlı yazısında toplumdaki bütün çocukların tek bir terbiye sisteminden geçmesi gerektiğini savunur. Ona göre çocuğun ilk görgüsü, ilk duygusu onun bütün varlığını yoğuran bir kuvvettir. Bu kuvvetin önüne artık hiçbir büyük kuvvet geçip onu kökünden sökemez. Çocukların iyi bir eğitim alması için devlet her imkânı seferber etmelidir. Okulda alınan eğitimin aile içindeki kötü örneklerle tekrar bozulduğunu söyler. Bütün çocuklara tek tip eğitim vermekten yanadır. Çocuklara iyi örnekler gösterecek; yüksek duygular aşılacak, saygı, onur öğretecek bir eğitimi savunur. Çocuklara bu eğitimi vermek için de mahallelerde çocuk yuvaları ve çocuk bahçeleri gibi kurumların açılmasını önerir. Böylece çocuk; kötü, çirkin muhitlerde gününü geçireceğine onun hayata yeni açılan gözlerine güzel, temiz, işi şeyler gösterecek bahçelerde; ağaç altlarında; zekâsını işletecek, insan içinde yaşamayı öğretecek örnekler görerek büyürse zararın yarısından kurtulmuş olur. Bu bahçelere, bu ana sınıflarına bütün çocukların mecburi olarak gitmesi gerektiğini dile getirir (Şükûfe Nihal,2008d: 106).

Şükûfe Nihal toplumdaki bazı kötülüklerin, olumsuzlukların eğitim kurumlarının tüm yurttan çoğalmasında ve sanatsal faaliyetlerin sayısının artırılması ile azalacağını savunur. 19 Temmuz 1941 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *Cinayetlere dair* adlı yazısında kadın cinayetlerinin artmasından şikâyet etmektedir. Cezalandırma ile ilgili de farklı bir öneride bulunur. Bir caniyeye ceza verirken, onu yetiştiren ailenin, muhitin de aynı şekilde cezaya çarpılması gerektiğini savunur. Alkol kullanan ebeveynlerin çocuklarının asabi ve saldırgan olduklarının bilimsel yöntemlerle ortaya konulduğunu ifade eder. İlk tahsilini yapmayan

kişilerde suç işleme oranının yüksek olduğunu söyler. Böyle olumsuz vakaların sayısının düşmesi için alınması gereken önlemleri şöyle özetler:

- 1- Yurdun en ücra köşelerine kadar eğitim kurumlarının yaygınlaştırılmasını ve ilk tahsilin mutlaka her bireye verilmesini,
- 2- Alkol ve tütün kullanımı azaltmak ve alkole düşkün insanların evlenmesini yasaklamak,
- 3- İş saatlerinden sonra insanların meşgul olabileceği okuma ve sanatsal faaliyetler düzenlemek, kütüphanelerin sayısını çoğaltmak (Şükûfe Nihal, 2008d: 281-283).

Şükûfe Nihal, Anadolu'nun ve özellikle köylerin kalkınmasını her fırsatta dile getiren bir yazardır. Çünkü gerçek kalkınmanın köyleri kalkındırmaktan geçtiğine inanır. Sanatçı Kânunuevvel 1932 tarihli *Yeni Türk Mecmuası*'nda yayımlanan *Celaliye'de iki gün* adlı yazısında İstanbul Halkevi Köycüler Şubesi tarafından düzenlenen geziye ait izlenimlerini aktarır. O dönem diğer Anadolu köyleri gibi köyün harap olduğunu belirten yazar, okuma yazma bilmedikleri hâlde köyde yaşayan insanların çocuklarını İstanbul'a göndererek okuttuklarını ve okuyan çocukların da köye dönerek köyde öğretmenlik yaptıklarından bahseder. Köylerin kalkınmasını arzulayan yazar, köy çocuklarının geri köylerine dönerek çalışmalarından memnuniyet duyar. Köy öğretmenlerinin ve köy okulunun durumunu şu sözlerle özetler:

“Muallim hanımları, beyleri mektebin karşısındaki evlerinin bahçesinde bulduk. Onlar, hiçbir eğlencesi olmayan bu köyde bütün zevki gösterdikleri fedakârlıkta bularak sıkılmadan çalışıyorlar. Evlerinde radyoları, bahçelerinde arı kovanları, tavukları, ördekleri var. Mektebin tatil saatlerinde bunlarla meşgul oluyorlar. Bize bir elektrik fenerinin yardımı ile mektebi gezdirdiler. Ortada büyük bir salon, köşede küçük, lâkin pek muntazam bir sahne, etrafta ders odaları, yemek odaları, başmuallim odası ve müze... Müzede, yalnız muallimlerin çalışmaları ile toplanmış hayvan, nebat, taş koleksiyonları... Çocuklar tarafından yapılmış alçıdan, mükemmel elişleri... Bu geri köyün çocuklarına bir damla ışık aşulamak için muallimlerin gösterdiği gayrete hayret etmemek elimizden gelmedi. Bilhassa, çok münevver bir genç olan başmuallim Hikmet Bey, bu köye intizamı, sıhhati, medeniyeti anlatmak için kendisi örnek olmaktadır. Köylülerle daima temas ediyor, köylü kendisini pek çok seviyor.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 60)

Okul anıları eğitim kurumlarında kurum kültürünün oluşmasında önemli bir unsurdur. Mezunlardan dinlenen yahut aktarılan okul anıları öğrencilerde kendisi yaşamış hissi oluşturur. Eğitimin önemli bir parçası olarak görülen okul ya da eğitim anılarına Şükûfe Nihal hem gazete yazılarında hem de hikâye ve romanlarında sıkça yer vermiştir. Sanatçı 10 Mayıs 1948 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *Fırsat düşkünleri* adlı yazısında Birinci Dünya Savaşı yıllarında Darülfünunda öğrenci olduğu bir dönemde bir hocasının sınıfta söylediği sözleri şu şekilde aktarır:

“Çocuklar,” demişti; “millet ıstırap çekiyor. Erkeksiz, dul kalan analar yavrularına gıda bulamıyor, hastaneler hasta alamayacak kadar dolu!.. Bu haller karşısında, biz; dirseklerimiz yamalı, pabuçlarımız patlak olarak gzmeliyiz. Karnımızın doyduğu yetmez mi? Üst tarafı sefalet içinde kalan milletin hakkıdır.”(Şükûfe Nihal, 2008d:521)

Sanatçı 27 Mayıs 1935 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan *Finler üzerine* yazısında Finlandiya gezisine ait izlenimlerini aktarır. Finlandiya eğitim sisteminden ve kurumlarından övgüyle bahseder. Orada yapılan yeniliklerin ülkemizde de faaliyete geçirilmesini tavsiye eder. Finlandiya'da en küçük köylerde bile okulların olduğundan, bütün halkın okumayı benimsediğinden, çocukların uzun yollar yürüyerek yorulmamaları, vakit kaybetmemeleri için okulların buldukları yerlere yakın olduğundan bahseder. Finlandiya'da her köylünün evinde, kütüphane bulunduğundan bahseden yazar, okumakla beraber köylerde musikiye, tiyatroya da değer verildiğini dile getirir. Her köylünün evinde bir org bulunduğundan, amele köylerinde tiyatrolar açıldığından söz eden yazar amele köylerinde İbsen, Moliere gibi büyük yazarların eserlerinin oynandığını belirtir. Sanatçıya göre Finlerin eğitimde ileri olmaları bilgiye verdikleri değer ve ilkokula verdikleri öneme bağlıdır. Yazar Fin eğitim sistemini şu sözlerle aktarır:

“Finler, insan yetiştirmeye beş yaşında başlarlar. Burada çocukların mecburi olarak gitmeleri gerek olan ana sınıfı mektepleri vardır. Beş yaşından yedi yaşma kadar her Finli bu mekteplere gider. Buradan diploma almayınca ilk mektebe giremez. Bu mekteplerde çocuklara okumak yazmak değil; terbiye, ahlak; iyiliğe, güzelliğe karşı sevgi, yaşama yöntemleri öğretilir. Hocalar pek yüksek, değerli kimselerdir. Buraya gelen çocuğun kafasını, ruhunu en derin özenlerle işlerler ve onu, artık kararması pek güç bir altın parçası halinde cemiyete bırakırlar...

Ana sınıfında insanlığın en ideal kalıbına dökülen bir çocuk artık başkasını saymamak; başkasının varına el uzatmak; çalışmamak, eğri yollardan yürümek gibi şeyler nedir; bunları bilmez... İnsanların böyle şeyler yapacağına inanmaz...” (Şükûfe Nihal, 2008d: 113-116)

Şükûfe Nihal Teşrinevvel 1933 tarihli *Yeni Türk Mecmuası*’nda yayımlanan *Kara günler, ışıklı yıllar ve ant* adlı yazısında Darülfünun öğrencilerinin İstanbul’un işgaline ilişkin görüşlerini belirtir.

“ Biz, Darülfünun talebesi, aramızda “Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti” diye bir cemiyet kurarak mitingler yapıyor, etrafa protestolar yağıdırıyorduk. Bir sabah mektepte bir fevkaladelikle karşılaştık: Darülfünun’u İngiliz askeri işgal etmiş, sınıflarımız Habeş yüzlü Hintlilerle dolmuştu. Büyük salonun ortasına bir paravana çekerek bizi onlardan ayırdılar. İngiliz askeri paravananın arasından süngülerini uzatarak bizi keseceklerini işaret ediyorlardı! Gözyaşları içinde birbirimize girdik; acımızın; heyecanımızın sonu yoktu. Milli gururumuz parça parça oluyordu. Her an, babalarımızın, annelerimizin, hepimizin kılıçtan geçmemiz işten bile değildi!..” (Şükûfe Nihal, 2008d: 70)

Şükûfe Nihal’in eğitim kurumlarında gördüğü eksikliklerden biri de kütüphane olmamasıdır. Yazar, toplumda okuma kültürünün oluşması için çabalar. O dönem ekonomik sıkıntı içindeki velilerin, çocuklarına kitap alamayacağı gerçeğinden hareketle okullarda mutlaka kütüphanelerin olmasını ve öğretmenlerin tavsiyesi doğrultusunda öğrencilerin bu kütüphanelerden faydalanarak kitap okuması gerektiğini vurgular. Sanatçı 15 Nisan 1940 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *En büyük derdimiz* adlı yazısında kitap okuma oranının düşüklüğünden ya da kalitesiz kitapların okunduğundan şikâyet eder. Ona göre okullarda kütüphanenin olmaması ve kitapların pahalı olması, okuma arzusu olan gençleri “Kadıköylü Fatma”, “Erenköylü Ayşe” tarzındaki romanlara yönlendirmekte bu da gençlerin ahlakının bozulmasına neden olmaktadır. Bu durumun şakaya gelir tarafının olmadığını; ortada kaybolan, ziyan olan bir gençliğin olduğunu, gençlerin zekâsının bu tip romanlarla yoğrulursa, daha sonra gençlerin nasıl kurtarılacağını sorarak isyan eder. Sanatçı her okula bir kütüphanenin kurulmasını ve kitap sayısının artırılmasını ister.

“Şüphesiz, hepimizin içinde, yaşadığımız memlekete faydalı olmak arzusu vardır; acaba hali vakti yerinde olanlar, ara sıra mektep kütüphanelerine, her sınıf ve seviyedeki

talebeyi tatmin edebilecek eserler hediye etseler... Yeryüzünde en faydalı, en hayırlı; adlarını göklere kadar yükseltecek bir iş yapmış olmazlar mı?” (Şükûfe Nihal, 2008d: 70)

Şükûfe Nihal genç kızlara el işi öğretmek amacıyla açılan eğitim kurumlarından, onların faaliyetlerinden ve bu kurumların Türk halk kültür işlerini geleceğe taşıma bakımından önemlerinden bahseder. Sanatçı 27 Şubat 1950 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *Elazığ Kız Sanat Enstitüsü* adlı yazısında Anadolu'da köy kızlarının sanat okullarında aldıkları eğitimlerden ve köylerine giderek örnek çalışmalar yaptıklarından bahseder.

“Mektep, orada yetişen öğrenciye, çıktıktan sonra da yardımını esirgemez. Evleneceği zaman, genç kızın çeyizini arkadaşları, elbirliği ile bir hafta içinde hazırlar, ona hediye ederler.” (Şükûfe Nihal, 2008d: 704)

Şükûfe Nihal 19 Temmuz 1948 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *Oya* adlı yazısında Türk el işlerinin güzelliğinden bahseder. Bir sanat eseri olarak takdim ettiği oyunun yabancı ülkelerin makine işi dantellerinin karşısında yok olup gitmesini istemez. Kız Sanat mekteplerinde bu işleri diriltmek için yapılan çalışmaların yeterli olmadığını, bu ürünlerin daha ucuza mal edilip sergilerde satılmasını ister (Şükûfe Nihal, 2008d: 542).

Şükûfe Nihal gazete yazılarında eğitim kurumlarında karşılaştığı düşüncesizce yapılan davranışları ve usulsüzlükleri eleştirmiştir. Yazar, okullarda ve hayır kurumlarında düzenlenen yardım faaliyetlerinde öğrencilerin teşhir edilmesinin onların izzetinefis duygularına zarar vereceği görüşündedir. Sanatçı 15 Şubat 1939 tarihli *Tan* gazetesinde yayımlanan *Yardımların yarası* adlı yazısında bir okulda önce parası olan öğrencilerin yemek yemesi ardından artan yemeğin fakir öğrencilerine dağıtılmasından duyduğu üzüntüyü anlatır. Fakir çocuklar, ilk başlarda bu durumu yadırgasalar da ilerleyen zamanlarda sıcak yemek yeme ihtiyacından durumu kabullenmiş; yemekhaneye koşarak, gülüşerek gitmeye başlamışlardır. Yazar; bir eğitim kurumunda buna benzer olayların yaşanmaması gerektiğini, bu tip durumların öğrencilerde ruhsal çöküşe ve yanlış davranışa sebep olacağını savunur. Şükûfe Nihal tüm bunları kabullenemez ve şöyle bir öneride bulunur:

“Mekteplerde, hayır cemiyetlerinde koruduğumuz yavruları iftihar makamında teşhir etmek şöyle dursun onların henüz inkişaf etmemiş olan izzetinefis duygularını mahvetmemek için bu yardımları doğrudan ailelerine yapmalı; çocuklarının yiyecek ve giyeceğini, kendileri yapıyorlarmış gibi, onlar temin etmeli...” (Şükûfe Nihal, 2008d: 148)

Şükûfe Nihal gazete yazılarında eğitim kurumları ile ilgili dile getirdiği meselelere kurmaca metinlerinde de yer vermiştir. Hikâye ve roman kahramanlarını genellikle Darülfünun mezunu kişilerden seçer. Kahramanlar okul anılarından bahsederler. Yazar, kahramanlarının ağzından eğitim kurumlarına eleştirilerde bulunur

Çöl Güneşi romanında Feriha'nın kocası İhsan, Darülfünun mezunudur. Darülfünun öğrencisi olduğu yıllarda on iki yaşındaki Feriha ile nişanlanan İhsan, okulu bitirerek memur olur. “Kocam da o sırada Darülfünun’u bitirdi, iyi bir memuriyet aldı, zaten babasından, ona epeyce bir servet de kalmıştı.”(Şükûfe Nihal, 2008b:135) Mutsuz bir evlilik süren İhsan, yirmi sekiz yaşına geldiğinde ise bu kez tahsilini bahane ederek Avrupa’ya gider.

Feriha'nın ikinci kez evlenmeye niyetlendiği ama kızı İnci’yi yanlarında istemediği için vazgeçtiği Halûk; kibar, iyi eğitim almış, yardımsever bir karakterdir. “*Burgaz Adası’nda, çamlık bir tepenin eteğinde ufacık bir köşke taşındım. Bu işlerle, annemin akrabasından Anadolu’dan gelmiş Halûk isminde bir genç zabıt meşgul oluyordu. Halûk, kibar, tahsili iyi, terbiyeli bir çocuktur. Hastalığımda birçok fedakârlık göstermiş, gece yarıları doktorlara koşmuş, ilaçlarımla kendisi meşgul olmuş, bana bir büyük kardeş gibi bakmıştı.*”(Şükûfe Nihal, 2008b: 138)

Yalnız Dönüyorum romanında Yıldız İstanbul’a geldiklerinde misafir oldukları evdeki amcası Ömer Paşa’yı oldukça okumuş biri olarak tanır. Evin oğlu Fahir ise Galatasaray Sultanisine giden bir genç olarak Yıldız’ın hayranlığını kazanmıştır.

“*Yengem otuz beş yaşında, güzel, şık bir kadın... Piyano çalıyor, okuyor... Odası Servet-i Fünun yazıcılarının kitapları ile dolu...*

Amcam Ömer Paşa ellilik, oldukça okumuş, sevimli bir adam...

Derin, kara gözleri babamunkilere benziyor.

Yengemle amcamın, Galatasaray Sultanisi’ne giden Fahir adlı bir çocukları var; uzun boyu, kocaman siyah gözleriyle yeryüzüne göklerden bakan, mağrur bir genç...Yengemle amcamın, Galatasaray Sultanisi’ne giden Fahir adlı bir çocukları var; uzun boyu, kocaman siyah gözleriyle yeryüzüne göklerden bakan, mağrur bir genç...” (Şükûfe Nihal, 2008b: 206)

Hasan, amcası tarafından İstanbul'a eğitim görmesi için gönderilmiştir. Eğitiminden sonra Anadolu'ya dönerek ticaretle meşgul olan biridir. Romanda İstanbul'un büyüüne kapılmayarak doğduğu yere, Anadolu'ya, dönmesi idealize edilmiştir.

“Zengin bir amcası vardı, onun namına ticaret yapıyor, ara sıra da işleri için İstanbul'da kalıyordu. Amcası onu tahsil için İstanbul'a göndermiş, Haşan tahsilini bitirince yine Anadolu'ya dönmüştü...” (Şükûfe Nihal, 2008b: 234)

Seyhan sıkıntılı bir çocukluk geçirmiş ama daha sonra iyi bir eğitim görmüştür. Seyhan da Şükûfe Nihal'in Galatasaray Sultanisinde eğitim gören kahramanlarından biridir.

“Seyhan'ı Galatasaray Sultanisi'ne vermişler; çocuk orasını muvaffakiyetle bitirdikten sonra tahsilini tamamlamak için Avrupa'ya gitmeye muvaffak olmuş.” (Şükûfe Nihal, 2008b: 297)

Renksiz İstirap romanında Handan iyi eğitim almıştır. Kocası da mühendistir. Kocası ayrıca iki kez Avrupa'ya gitmiştir. *“Handan, iyi tahsil etmiş, iyi terbiye almış, akli başında bir kızdı; bütün hayatı tertemizdi; kocası mühendis Fazilla beş seneden beri evli idi; bu izdivaç daha ziyade ailesinin arzusu ile olmuştu. Mamafih evlendikten sonra adeta mesuttu. Fazıl iki sene için Avrupa'ya gitmişti; Handan'ı da birlikte götürmek istediği halde, o, razı olmadı...”* (Şükûfe Nihal, 2008b:35)

4.9. Yabancı Dil Eğitimi

Osmanlı'da II. Mahmûd döneminden itibaren Avrupa'ya öğrenci gönderilmeye başlanır. Devletin Avrupa ile ilişkilerinin artmaya başlaması ve bilimsel çalışmaları takip ederek Türkiye'ye getirme düşüncesi bunda etkili olmuştur. Zamanla Avrupa ile ilişkiler geliştikçe Avrupa'ya giden öğrenci sayısında artış olmuştur. Böylece aydın kesimde yabancı dil öğrenme zorunlu hâle gelmiştir.

19. yüzyıla kadar Türkler, Batı dillerini öğrenmeye ilgi göstermemişlerdir. Devletin tercümanlık işlerini İstanbul'da Fener Rumları yapmış, devlet bu işlerden zarar görmüştür. 1920'lerde Yunan isyanının patlamasında İstanbul Rum Patrikhanesinin ve Rumların katkılarının olduğu anlaşılmiş türcüme görevi bu kez Ermenilere ve Yahudilere teslim edilmiştir. Diğer taraftan da Bâb-ı Âli içinde Tercüme Odası açılarak Türk gençlerine Fransızca öğretilmeye başlanmıştır (Ergin'den aktaran Akyüz, 2016: 149).

Şükûfe Nihal, Batılılaşma olgusunun yaygın olduğu bir dönemde yaşayan yazar olarak yabancı dil eğitime kayıtsız kalmamış gazete yazılarında ve kurmaca metinlerinde görüşlerini dile getirmiştir. Yazar, gazete yazılarında yabancı dil bilen kişilerden övgüyle bahseder. Başarılı kişileri anlattığı yazılarında onların yabancı dil bildiklerini özellikle vurgular. Ressam Melek Celal'den “*Hususi olarak ciddi, sistemli bir tahsil görmüş; Türkçe kadar Fransızca ve Almancayı da iyi öğrenmiş*”(Şükûfe Nihal, 2008d:527), Ahmet Ağaoğlu'ndan “*Paris'te yirmi bir yaşında iken, Fransızca olarak ilk makalesini yazdı.*” (Şükûfe Nihal, 2008d: 180) diyerek bahseder.

Şükûfe Nihal, Türkçesi varken yabancı dillerden kelimeler alınmasına karşıdır. Sanatçı 8 Mart 1948 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *Nasıl derler Türkçede* adlı yazısında konuşma ve yazı dilimizde öz Türkçe kullanmamız gerektiğini vurgular. Konuşurken yabancı sözcük kullanımının mürebbiyeler ve Fransız okullarında okuyan kadınlar vasıtası ile başladığını iddia eder. Bu kişilerin Türkçe cümleden sonra bir de Fransızcasını yahut da bir Fransızcadan sonra Türkçesini söylemelerinin tuhaflığına işaret eder (Şükûfe Nihal, 2008d: 492).

Şükûfe Nihal 18 Ekim 1948 tarihli *Kadın Gazetesi*'nde yayımlanan *Bazı kimselerin derdi* adlı yazısında “*modern monden*”lerden ve “*millî dil*”in öneminden bahseder. Konuşmalarında gereksiz yere yabancı kelimeler kullanan insanları eleştiren yazar, Türkçe karşılığı varken, Fransızca veya İngilizce kelimeler kullanılmaması gerektiğini vurgular. Bu davranışı “*özenti*” olarak değerlendiren yazar yabancı memleketlerde konuşma esnasında yabancıların Türkçe ifadeler kullanmadığını ifade eder. Bu çarpıcı durumu şu örneklerle dile getirir:

“*Bilgili, Garplı, monden, alafranga görünmek illeti nerelere, kimlere kadar geçmedi! Sokaklarda “mersi”lerin “pardon”lann, “bonjur” ve “bonsuar”ların bini bir paraya... Hani milli dil, hani öz Türkçe? Bunların hiçbirini halka öğretemedikten başka, köylünün bile bu özentilere düştüğünü görüyoruz.*”

“*İtiraf edelim ki birçok alanlarda yaptığımız, başardığımız iş, böyle oldu. Acayip şekillerde hep dışımızı değiştirdik hiçbir Fransız, Alman, İtalyan şehrinde yerli ahalinin sokaklarda “Günaydın” “Allahaismarladık,” “Güle güle,” “Affedersiniz,” “Teşekkür ederim” diye konuştuğu görülmiş, işitilmiş değildir.*” (Şükûfe Nihal, 2008d: 564)

Şükûfe Nihal'in romanlarında kahramanlar yabancı dil eğitimi görmüş kişilerdir. Evde eğitim alan çocuklara ve gençlere yabancı dil eğitimi verilir. Roman kahramanlarının çoğu Avrupa'da bulunmuş, orada eğitim gördükten sonra ülkeye geri gelmiş aydın tiplerden seçilmiştir. Bazen onların Avrupa'da edindikleri bu aydın kimlikleri sorgulanır. Bu kişiler yanlış Batılılaşma teması üzerinden eleştiriye uğrar. Bu kahramanların ülkelerine yabancılaşmaları yazarın en çok eleştirdiği noktaların başında gelir.

Çöl Güneşi romanında genç kıza nişanlısı tarafından Fransızca dersi verilir. Her ne kadar bahane aracı olarak sunulsa da çocukların yabancı dil öğrenmeleri gerektiği vurgulanır. “*Yavaş yavaş nişanlı olmak; büyükler sırasına geçmek hoşuma gitmeye başladı. Nişanım da güzeldi. Her hafta bize gelir, bana hediyeler getirirdi. Sonra Fransızca öğrenmem bahanesiyle haftada iki defa gelmeye başladı.*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 135)

Yalnız Dönüyorum romanında Yıldız, İstanbul'da amcasının yalısına yerleştiği ilk günlerde canı sıkılır. Amcası ve yengesi ona hitap edememektedir. O sıralar amcasının yalısına gençler gelir, onlarla eğlenir. Bu gençler yabancı dil bilir. “*Yalıya genç kızlar, genç kadınlar gelirlerdi. Biz onlara giderdik; bunlar lisan bilir, müzik yapar, hatta bazı yakın dostlar ve akraba çocukları toplanarak dans ederlerdi...*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 209)

Yalnız Dönüyorum romanında zengin bir paşanın oğlu olan Seyhan, Avrupa'da yaşayan ve Fransızca bilen bir karakterdir. Şefkat Hanım'ın salonunda yapılan bir toplantıda etrafındaki yabancılarla Fransızca konuşur. Ciddi ve bilgili tavırları ile Yıldız'ın dikkatini çeker. Avrupa'da yaşıyor olması ve yabancı dil bilmesi o dönemde ilgiyi üzerine çekmek için yeterli sebeptir.

“*O akşam Şefkat Hanım'ın salonunda herkes kendine göre bir gruba ayrılmıştı; biz Nükhet, Altan, daha bir iki arkadaşı bir köşedeydik. Dans ediliyor, içiliyor; görüşülüyordu. Yanımızda iki genç Fransız kadınla iki Türk hanımı, bir de onlara coşkulu bir lisanla Fransızca din felsefesinden, sanat felsefesinden, İsa'dan, Muhammet'ten bir şeyler anlatan uzun boylu, esmerce bir genç vardı.*”

“*Hepimizin başını kendisine çevirten erkek, Avrupa'dan henüz gelmiş bir Türk genciydi; adı Seyhan'dı.*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 291)

Yanlış Batılılaşma teması üzerinden yabancı dil eğitimi değerlendirildiğinde ise yazar gösteriş merakı üzerinden yabancı dil konuşmaya çalışanlarla alay eder, onları küçük duruma

düşürür. *Yalnız Dönüyorum* romanında Seyhan'ın “Yağlı Börek” lakabını taktığı Kadıköylü Raife yabancı dil biliyor gibi görünmek hevesiyle alay konusu olur.

“Yağlı börekte bir gün başka bir heves uyandı:

Lisan biliyor görünmek!..

O zaman, alışmamış ağızda Fransızca kelimeler yeni yeni kalıplara girdi: Kendisine sigara ikram eden bir erkeğin gözlerinin içine kadar gülüp süzülerek; şöylece uzanıp oturduğu yerden tembel tembel başını kaldırarak,

“Çok jantiyesiniz; mil(bin) mersi!” diye teşekkür ediyordu.

Bir gün de kendisini ziyarete gelmeyen bir tanıdık kadına,

“Artık bizi hiç frekante (sık sık uğramak) etmiyorsunuz,” diye sitem ederek hepimizi güldürdü.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 294)

İdeal bir kadın karakter olarak tanıtılan Şefkat Hanım yabancı dil bilen bir kadındır ve Yıldız onun evinde yapılan toplantılarda huzur bulur. Şefkat Hanım'ın Hariciyede memur olarak çalışan kocası ile mutlu bir evliliklerinin olması ideal aileye örnek gösterilmesi bakımından önemlidir.

“Yeni apartmanın bir dairesinde yalıda iken yengemin tanıdığı bir ailenin kızı olan Şefkat Hanım oturuyordu. Bir hariciye memuru olan kocası ile gayet iyi anlaşmış, otuz beş yaşında kadar, lisan bilir, güzel, şen bir kadındı.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 287)

Yıldız, Şefkat Hanım'ın evinde yapılan bir suarede Altan adında bir gençle tanışır. Altan, iyi eğitim almış bir gençtir. Edebiyat meraklısı, çok okumuş biridir. Almanca bilir ve Yıldız'a Alman edebiyatından bahseder.

“Şefkat Hanım ara sıra suareler de yapıyordu. Bunların birinde Altan adlı bir gençle tanıştım. Etsiz, kızılca tenli, güzel, atlet yapılı bir genç... Çok okumuştı. Edebiyat meraklısıydı... Az zaman sonra Şefkatin salonunda ikimiz de birbirimizi aramaya başladık.”

“Altan iyi Almanca biliyordu; bana Alman edebiyatından haberler getirir; Goethe'den, Schiller'den parçalar okurdu... Ben her defasında bana yeni bir şeyden bahseden bu arkadaşını her hafta saatlerle dinlerdim.”(Şükûfe Nihal, 2008b: 288)

Şükûfe Nihal romanlarında yabancı sözcükleri Türkçe okunuşlarına göre kullanmayı tercih eder.

“*Hasan'ın bütün vislere (vice:kötülük) düşkün ruhuna*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 277)

Gazete yazılarında konuşma dilinde yabancı kelimelerin kullanılmasına karşı olan yazar, romanlarında bu durumu destekler nitelikte davranmıştır. Sanatçı, kahramanları yabancı dil bilmesine rağmen onları konuştururken yabancı kelime veya cümleleri kullanmamıştır. Okuyucuya kötü örnek olacak bu durumdan kaçınmasına rağmen birkaç romanda böyle cümlelere rastlanır:

Renksiz Istirap romanında Handan piyano başında Fransızca bir şarkı söyler. Şarkıda ayrılmak bir nebze ölmektir anlamına gelen Fransızca şu dizeyi mırıldanır. “*Partir c'est mourir un peu*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 38).

Yalnız Dönüyorum romanında da Fransızca cümleler dil bilmeyen Batılı geçinen cahil kadınla alay etmek amacıyla kullanılır. Bir suarede Kadıköylü Raife kendisine bakarak Fransızca konuşan iki erkeğin konuştukları cümlelerin anlamını bilmediği için beğenildiğini zannederek kendinden geçer.

“*La belle aux beaux yeux*”(Güzel gözlü güzel.) “*Une femme mal fardee*” (Kötü makyajlı bir kadın.) (Şükûfe Nihal, 2008b: 293)

Çöl Güneşi romanında Zehra kitaphanede “*Fransızca Almanca, İngilizce*” (Şükûfe Nihal, 2008b: 38) kitaplara da yer verir.

Şükûfe Nihal'e göre yabancı dil eğitimi gereklilik arz etmekle birlikte yanlış uygulandığında kültür bozulmasına sebep olabilmektedir. Şükûfe Nihal gazete yazıları ve romanlarında yabancı dil eğitimi üzerinden Batılılaşma eleştirisinde bulunmuş ve Batılılaşmanın doğru algılanması gerektiğini vurgulamıştır. Batılılaşmayı yanlış anlayan tipleri gülünç duruma düşürerek onlarla alay etmiştir.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın amacı, sonuçları tartışılmış, sonuçlara varılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Tartışma

Şükûfe Nihal'in eserlerinde yer alan eğitim meselelerini tespit etmeyi amaçlayan araştırma kapsamında yazarın roman, hikâye ve gazete yazıları incelenmiş elde edilen bulgularda yazarın eğitimle ilgili meseleleri genellikle yaşadığı dönemin kültürel değişimi ve yeni bir eğitim anlayışı oluşturma düşüncesi temelinde ele aldığı görülmüştür. Bu meseleler çocuk ve kadın eğitimi, batılılaşmanın getirdiği yanlış davranış örnekleri, üzerinden gösterilmiştir.

Şükûfe Nihal'in eğitim meselelerine bakışı değerlendirilirken gazete yazılarında dile getirdiği görüşleri ile kurgusal metinlerinde tutarlılık olduğu gözlenmiştir. Öğretmen kimliğinin verdiği heyecanla iyi ve kötüyü abartılı bir biçimde ele alması yaşadığı dönemin gerçekliği düşünülerek normal karşılanmıştır.

Şükûfe Nihal her ne kadar modern bir anlayışı savunsa da yanlış Batılılaşmanın önüne geçmek amacıyla geleneksele de yönelmiştir. Yazar yabancı ülkelerin eğitim sisteminin örnek alınmasına karşıdır. Onun tüm çabası Türk tarihine bağlı millî bir insan yetiştirme programını uygulamaya koymaktır. Gazete yazılarında açıklamaya çalıştığı bu modeli romanlarında hayata geçirir. İdealize ettiği genelde eğitim sistemini özelde roman kahramanlarını, zıt karakterlerle karşılaştırarak vermesi geliştirdiği modelin kurgusal metinlerde uygulanmasına engel olmuştur.

Meşrutiyet, Mütareke, Millî Mücadele ve Cumhuriyet dönemleri eğitimde çok hızlı değişimlerin olduğu ve birçok yeni eğitim kurumunun açıldığı dönemdir. Bu dönemlerde modernleşme bireyin toplumsallaşması kavramı etrafında şekillenir. Bireyin toplumsallaşması ise topluma ait bazı değerlerin bireye benimsetilmesi ile mümkündür. Birey bu değerlere dönük davranışları önce ailesinden sonra okuldan edinir. Şükûfe Nihal'in eğitim meselelerine bakışını incelediğimiz araştırmada yazarın bu dönem eğitim kurumları için yaptığı değerlendirmeler günümüz eğitim kurumlarının yapı ve özelliklerini kavramada ve yeni eğitim kurumlarının programlarını oluşturmada büyük fayda sağlayacaktır.

5.2. Sonuç

Şükûfe Nihal İnas Darülfünunun ilk öğrencisi ve toplumun inşasında nitelikli bir yere sahip ilk öğretmenlerden biri olarak milletin serüvenine; ekonomik ve toplumsal yeniden üretim sürecine hem meslek hem yazarlık hayatında çok büyük katkılar sunmuştur. Gazete yazıları ve romanlarında yeni hayat tarzını işleyerek modernleşmenin ancak eğitimle gerçekleşebileceğini göstermiştir.

Şükûfe Nihal'in gazete yazılarında dile getirdiği eğitime yönelik düşünceleriyle romanlarında ele aldığı konular birbirine benzerdir.

Şükûfe Nihal sosyal meselelerin çözümünde hep önde hareket etmiştir. Onun bu özelliğine gazete yazıları ve romanlarında da rastlanır. Sosyal meselelere karşı sorumlu olan yazar eserlerinde derneklerin toplumsal kalkınmada üzerine düşen görevi yapmalarını ve Anadolu'da eğitim faaliyetleri düzenlemelerini ister.

Şükûfe Nihal, Halkevleri Köycülük Şubesinin düzenlediği Anadolu gezilerine katılarak Anadolu insanının sorunlarını yerinde tespit etmiştir. Ülkenin kalkınmasını Anadolu'nun kalkınmasına bağlamıştır. Anadolu gezilerinde gördüğü iyi örnekleri gazete yazılarında konu etmiştir. Anadolu'da rastladığı eğitimi ve meslek sahibi kadınlara gazete yazılarında yer vermiştir.

Şükûfe Nihal, eğitim sisteminin millî olmasını ister. Yabancı ülkelerden örnek alınarak yapılmış programlarla eğitim sisteminin gelişmeyeceğini savunur. Okul ve eğitim programlarının, her memleketin kendine ait din, ahlak, iktisat, estetik, coğrafya, iklim vb. şartlarına uygun olarak yapılması gerektiği tezini savunur. Okul ve ailede iyi bir eğitim verilmediğinde milletin çöküşüne sebep olacağını savunmuştur.

Şükûfe Nihal, edebî eserlerinde genellikle kendi yaşamı ve çevresinde gelişen hadiselerden yararlanmıştır. Yaşadığı dönemdeki kültürel değişimin meydana getirdiği olay ve olgulara eserlerinde yer vermiştir. Bu nedenle Şükûfe Nihal'in eserlerinde yer verdiği eğitim meseleleri onun başta eğitimci kimliği ile edindiği izlenimlere dayanır. Toplumun çok iyi gözlemlemiş, kalabalıklar içinde bulunmuş ve toplumun ihtiyaç duyduğu eğitim anlayışını oluşturma çabası içine girmiştir.

Yazılarında ailede eğitimi savunan yazarın özellikle kız çocukları ve kadınların eğitimine önem verdiği görülmüştür. Kadınlara anne olarak yeni neslin eğitiminde önemli

görevler yüklemiştir. Sağlıklı ve mutlu bir aile ortamında yetişen bireylerden oluşan toplumda hiçbir sorununun yaşanmayacağını iddia etmiştir. Yazara göre aileler çocuğu iyi gözlemlemeli çocuğun yeteneklerini keşfederek onu uygun mesleğe yönlendirmelidir.

Şükûfe Nihal kadınların her alanda iyi bir eğitim almasını ve çalışma hayatına aktif olarak katılması ister. Eğitimli ve çalışan kadın mutlu kadındır tezini savunmuştur. Romanlarında eğitimli ve eğitimsiz kadınları karşılaştırarak farkı ortaya koymuştur. Mutlu kadınların bir diğer özelliği sanatsal faaliyetlere karşı duydukları ilgiye bağlanmıştır. Bu kadınlar bazen ruhsal bir rahatlamaı bazen geleceğe umutla bakmayı sanat yoluyla yakalamıştır.

Şükûfe Nihal, toplumsal kalkınmanın ve ilerlemenin temel şartı olarak okuma kültürünün yaygınlaşmasını savunur. Erken yaşlarda kazandırılan okuma alışkanlığının hayat boyunca devam edeceğini vurgular. Bireylerin kitaba rahat ulaşabilmesi için kütüphanelerin çoğalmasını ister. Kitap okuma alışkanlığı kazandırmada öğretmenlere büyük sorumluluklar yükler. Okuma konusunda öğrencileri ilgi ve yeteneklerine göre doğru yönlendirmek gerektiğini savunur.

Edebiyat eğitiminin diğer bütün disiplinlere kaynaklık ettiğini savunan yazar romanlarında mutlaka edebiyata dair bir görüşe, esere, yazara yer vermiştir. Onun romanları adeta edebiyat dersi havasında geçer. Yazar, edebiyat öğretmenlerinden öğrenciyi sıkmayan, öğrencinin gözünde hayranlık oluşturan birer kişilik olmalarını ister. Şiirin önemine vurgu yapan sanatçı şiir ezberlemenin ve ruhsal çöküntü anlarında şiir okumanın insana çok iyi geleceğini belirtir.

Şükûfe Nihal'in eserlerindeki kahramanlar resim, müzik ve edebiyat üzerine eğitim almıştır. Yazar, romanlarında sanatsal çalışmaları önemser. Şükûfe Nihal; sanatı, eserlerinde çoğu zaman arka fon olarak kullanmıştır. Kahramanlarının ruhsal durumlarını daha iyi betimlemek için resim, müzik ve edebiyat unsurlarına yer vermiştir. Ülkenin ilerlemesi, medeni ve mesut bir toplum oluşturmada sanat eğitiminin gerekli olduğunu savunur.

Şükûfe Nihal yeni toplumun oluşmasında öğretmenlere büyük görevler yükler. Her şeyden önce öğretmen olacak bireylerde üstün özellikler olması gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre öğretmen, mesleğini aşkla yapmalıdır. Öğretmen sadece okuldaki görevlerini yapmakla yetinmeyip öğrencilerinin tüm ihtiyacını da karşılayabilmelidir. Yazar, öğretmenin aklında her zaman öğrencilere nasıl faydalı olabilirim kaygısı taşıması gerektiğini

savunmuştur. Şükûfe Nihal, öğretmenlerin dünya ve kendi yurdu üzerine fikir edinmek ve öğrencilere daha faydalı olabilmek adına seyahat etmelerini ister.

Şükûfe Nihal, öğrencileri yeni toplumun kurucuları olarak görmüştür. Öğrencilerden çalışkan, sorumlu, mazeret sunmayan, kılık kıyafetine dikkat eden bireyler olmalarını istemiştir.

Şükûfe Nihal “yeni bir medeniyet” inşa etme çabasında birinci şart olarak okullaşmanın yaygınlaşmasını ister. Özellikle ilkokulun bütün bireyler için mecburi olması onun temel şartıdır. Ona göre zengin veya fakir, hangi kesimden olursa olsun devlet bütün çocukları küçük yaştan itibaren eğitime tabi tutmalıdır. Okullar çevre ve aile ile birlikte hareket etmelidir. Öğrenci okulda öğrendiklerini çevresinde uygulayabilmelidir. Okullarda, çocukların yeteneklerini keşfedebilecekleri etkinliklere yer verilmelidir.

Şükûfe Nihal yabancı dil eğitiminin gerekliliğini savunur. Ona göre Batılılaşmanın önemli bir ayağını dil bilmek oluşturur. Öğrenim görmek amacıyla yurt dışına gidenlerin Türk kültürüne ve millî değerlere yabancılaşmaması gerektiğini vurgulamıştır. Yabancı dil bilenlerin konuşma ve yazı dilinde Türkçe kelimeler kullanmayıp yabancı kelimeleri tercih etmesinin de Türkçeye zarar vereceğini savunur.

5.3. Öneriler

Yapılan araştırmada Şükûfe Nihal’in eserlerinde eğitim meselelerine yer verdiği görülmüştür. Şükûfe Nihal romanlarında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi pek çok değere yer vermiştir. Şükûfe Nihal’in romanları değerler eğitimi başlığı altında başka bir araştırmanın konusu olabilir.

Batılı bir hayat tarzını savunmasına rağmen yazarın eserlerinde halk bilimi unsurlarına yer verdiği görülmektedir. Geleneksel hayata da sıcak bakan yazarın halk bilimi unsurlarını ele alışı araştırılabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı’nda öğrencilerin Türk edebiyatına ait eserler aracılığıyla millî, manevi, ahlaki, kültürel ve evrensel değerleri anlamalarına yönelik amacı gerçekleştirmek üzere Şükûfe Nihal’in roman ve hikâyelerine lise Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer verilmeli, eserler öğrencilere tavsiye edilmelidir.

Hikâye ünitesinde *Hocanın endişesi* hikâyesi edebiyat sevgisi ve evlilik konusunu işlemedi bakımından örnek bir metindir. Ders kitaplarına alınabilecek metin özelliklerini taşımaktadır.

Roman ünitesinde *Yalnız Dönüyorum* ve *Vatanım İçin* disiplinler arası okumaya uygun metinler de oldukları için öğrencilerin ilgiyle okuyacakları romanlardır. Romanların üslup özellikleri öğrencilerin dil becerilerini geliştirebilecekleri metinlerdir. Programda belirtilen değerleri karşılamaları bakımından ders kitaplarında bu eserlere yer verilebilir.

Şiir ünitesinde şairin hem Servetifünun etkisinde kalmış şiirlerine hem de Millî Edebiyat Dönemi özelliklerini gösteren şiirlerine farklı vezin ve kelime seçimindeki değişimi göstermek adına yer verilebilir.

Nutuk ünitesinde Şükûfe Nihal'in millî mücadeleye destek olması amacıyla Sultanahmet Meydanı'ndaki nutuğuna vatanseverlik değerini öğrencilere kazandırmak adına ders kitaplarında yer verilebilir.

Toplumsal anlamda değişikliklerin izlerine rastladığımız Şükûfe Nihal'in romanlarının sosyolojik açıdan incelemesi yapılabilir. Önerilen araştırmalar yapılırken de bu çalışmanın katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akagündüz, Ü. (2016). *II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Hareketi ve Şükûfe Nihal'in Bugünün Genç Kadınına Adlı Yazısı. Fe Dergi*, 8, 110-117.
- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akyüz, Y. (2016). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Argunşah, H. (2002). *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Arslan, A., Akpınar, Ö. (2005). *İnas Darülfünunu. Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, VI/2, 225-234.
- Arslan, F. (1995). *Şükûfe Nihal Başar (Hayatı-şiiirleri)*. (Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Aytaç, G. (2005). *Edebiyat ve Kültür*. İstanbul: Hece Yayınları.
- Banarlı, N. S. (1998). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, II. Cilt*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Baskın, B. (2007). *2. Meşrutiyet'te Eğitim, Kadın ve İnas Darülfünunu (İlk Kadın Üniversitesi)*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Batı, Ö. (2011). *Şükûfe Nihal Başar'ın Hikâye ve Romanlarının Tema ve Yapısı Üzerine Bir İncelem*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Çalışkan, V., Özey, E. (2017). *Darülfünun'dan Mezun İlk Kadın Coğrafyacı: Şükûfe Nihal (1897-1973), Türk Coğrafya Dergisi*, 67, 61-66.
- Çayırılık, N. (1993). *Şükûfe Nihal Başar'ın Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Çetişli, İ (2006). *Edebiyat Eğitiminde Edebî Metnin Yeri ve Anlamı*. Millî Eğitim. 169, 75-84.
- Dereli, B. (2010). *Mektup Roman ve Kadın Yazarlar Fatma Aliye Halide Edip Adıvar ve Şükûfe Nihal Başar*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi,
- Devellioğlu, F. (1995). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dizdar, S. (2014). *Şükûfe Nihal'in Romanları ve Romancılığı*. (Yüksek Lisans Tezi). Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Emgili, F. (2021). *Halkevlerinin Köy ve Köycülük Faaliyetleri. Tarih ve Günce*, 8, 195-226.
- Türkçe Sözlük*. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Güzel, A. (2006). *Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu Amaçlara Yönelik Yöntem Teknik ve Örnek Uygulamalar. Millî Eğitim*, 169, 85-106
- Hesapçioğlu, M. (2009). *Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikası ve Felsefesi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 29, 121-138

- İnal, M. K. (1970). *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Karaalioglu, S. K. (1975). *Edebiyat Terimleri Kılavuzu*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Basımevi.
- Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Perşembe Kitapları.
- Kavcar, C. (1994). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Kayhan, Yeşilyurt, T. (2005). *Kadın Şairde Kadın: Şükûfe Nihal'in Şiirleri*.(Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- Kerman, Z. (2021). *Gölgeden Güneşe Faruk Nafiz Çamlıbel'den Şükûfe Nihal'e Mektuplar*. Ankara: Dergâh Yayınları.
- Kostakoğlu, H. (2016). *Şükûfe Nihal'in Öykülerinde Yapı ve Tema*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Köprülü, F. (2007). *Bugünkü Edebiyat*. (haz. M. A. Çeçen, A. Balcı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kür, İ. (1995). *Yarısı Roman*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı. (2018). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Moran, B. (7. Baskı). *Edebiyat Kuranları ve Eleştiri*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Oğuzkan, F. (1974). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sehap Nafiz. (1932, 14 Temmuz). *Şükûfe Nihal Hf. Diyor ki. Servetifünun Uyanış*, s. 102-103.
- Somuncu, S. (2016). *Metinlerarasılık ve Şiirde Gelenek Açısından Fuzûli ile Şükûfe Nihal Üzerine Bir İnceleme*. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 59-73.
- Şükûfe Nihal. (2008a). *Bütün Eserleri, I. Cilt: Şiirler (1919-1960) Yıldızlar ve Gölgeler, Hazan Rüzgârları, Gayya, Su, Şile Yolları, Sabah Kuşları, Yerden Göğe*. (haz. Y. Zihnioğlu). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Şükûfe Nihal.(2008b). *Bütün Eserleri, II. Cilt: Romanlar (1926-1938) Renksiz İstirap, Yakut Kayalar, Çöl Güneşi, Yalnız Dönüyorum*.(haz. Y. Zihnioğlu). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Şükûfe Nihal.(2008c). *Bütün Eserleri, III. Cilt: Romanlar (1951-1955). Çölde Sabah Oluyor, Vatanım İçin*.(haz. Y. Zihnioğlu). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Şükûfe Nihal.(2008ç). *Bütün Eserleri, IV. Cilt: Hikâyeler, Mensureler, Gezi (1928-1946) Tevekkülün Cezası, Finlandiya, Domaniç Dağlarının Yolcusu*.(haz. Y. Zihnioğlu). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Şükûfe Nihal.(2008d). *Bütün Eserleri, V. Cilt: Yazılar (1909-1973)*. (haz. Y. Zihnioğlu). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Tural, S. (2004). *Edebiyat Bilimine Katkılar I*. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.

Wellek, R., Warren, A. (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*. (çev. A.Edip Uysal). Ankara: Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zihnioğlu, Y. (2003). *Kadınsız İnkılap*, İstanbul: Metis Yay.

